

Projekt

**UCHWAŁA NR
RADY GMINY LESZNOWOLA**

z dnia 2022 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy
Lesznowola na lata 2023-2026**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r.
o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 559 ze zm.) oraz
art. 87 ust.1, ust.3 i ust.4 ustawy z dnia 23 lipca 2003r.
o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 840)

Rada Gminy uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026
stanowiący załącznik Nr 1 do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Lesznowola.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu
w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Załącznik do uchwały Nr
Rady Gminy Lesznówola
z dnia 2022 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY LESZNOWOLA NA LATA 2023 – 2026

Opracowanie:

ARCHFOTO TECHNOLOGY Bogusław Okupny

Spis treści

1. Wstęp	2
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	2
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	3
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	27
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	27
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa	34
4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu	42
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	43
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	43
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	59
5.2.1 Charakterystyka geograficzno-przyrodnicza gminy Lesznowola	59
5.2.2 Zarys dziejów obszaru gminy	62
5.2.3 Dziedzictwo niematerialne	73
5.2.4 Instytucje kultury	74
5.2.5 Organizacje pozarządowe, turystyka	75
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	77
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	80
5.4.1. Zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków	82
5.4.2. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków	84
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	89
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	94
7. Założenia programowe	98
7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki	98
7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu	99
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	106
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	106
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	107
11. Bibliografia	111

Załączniki: mapy zabytków nieruchomych oraz stanowisk archeologicznych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Lesznowola

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lesznowola na lata 2023-2026 jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, zaś jego celem jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami znajdującymi się w granicach gminy. Najpełniejszą definicję dziedzictwa kulturowego wypracował Jan Pruszyński (J. Pruszyński, *Dziedzictwo kultury Polski. Jego straty i ochrona prawna*, t. 1, Kraków 2001, s. 50), stwierdzając, że jest to: „*zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nimi wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej*”.

Celem Programu jest stworzenie kompleksowej, wieloletniej strategii opieki nad zabytkami na terenie gminy Lesznowola. Program opieki nad zabytkami gminy Lesznowola jest narzędziem zarządzania lokalnym dziedzictwem i powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem, jakim jest dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania mają za cel poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację. Niezwykle istotne jest, aby w działania na rzecz realizacji zadań nakreślonych w programie włączyli się mieszkańcy, poprzez różne formy swojej aktywności zawodowej oraz poza zawodowej. Poprzez działania edukacyjne program powinien też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej i znaczenia lokalnych wartości i przede wszystkim budzić poczucie dumy i identyfikację z tak zwaną małą ojczyzną. Program jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania gminnego.

Niniejszy program został opracowany zgodnie z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa realizując wymóg art. 87 **Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.) oraz dokumentami programowymi o zasięgu ogólnokrajowym oraz wojewódzkim, powiatowym, gminnym.

Wiele elementów budujących Program zaczerpnięto z odpowiednich polityk, programów i planów sektorowych o randze krajowej, wojewódzkiej i powiatowej. Zaproponowane w programie opieki nad zabytkami działania mają pomóc w poprawie substancji zabytkowej, jej rewaloryzacji oraz w upowszechnianiu i promowaniu dziedzictwa kulturowego zaś proponowane rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z zakresu ochrony zabytków.

Jest to kolejna edycja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lesznowola, poprzedni program był uchwalony na lata 2018-2022. Gminny program opieki nad zabytkami opracowywany jest w cyklach 4 letnich a z jego realizacji wójt co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840), w którym: *Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.*

Główne cele wykonania programu opieki nad zabytkami określone zostały w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i są nimi:

- 1) *(uchylony)*
- 2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- 3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- 4) *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- 6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- 7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

Sposób procedowania z programami opieki nad zabytkami oraz obowiązek sporządzania sprawozdań wynikają z art. 87 ust. 3-5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

3. *Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.*
4. *Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.*
5. *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

(Dz. U. nr 78 poz. 483, oraz z 2006 r. nr 200 poz. 1471 oraz z 2009 r. nr 114 poz. 946)

W preambule Konstytucji RP znajduje się zobowiązanie aby przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku. W świetle art. 5 i 6 ust. 1 Konstytucji RP do podstawowych obowiązków państwa działającego za pośrednictwem swych organów należy ochrona dziedzictwa kultury, a w szczególności jego podstawowych materialnych składników, jakimi są zabytki.

Art. 5

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 października 2007 (K 20/07, OTK-A 2007, nr 9, poz. 102) dokonał wykładni artykułu 5 w części dotyczącej dziedzictwa narodowego, przyjmując w konkluzji, że państwo, realizując zadanie strzeżenia dziedzictwa narodowego musi uwzględniać ograniczenia wynikające z gwarantowanych konstytucyjnie praw obywateli.

Ochrona powinna być rozumiana jako ochrona dla przyszłych pokoleń ale zabytki powinny być współcześnie wykorzystywane w taki sposób (np. badania naukowe), aby nie stanowiło to dla nich zagrożenia i aby nie prowadziło do ich degradacji, uszkodzenia i zniszczenia. W Konstytucji RP wyrażony został obowiązek stwarzania przez państwo jak najlepszych warunków równego dostępu do dóbr kultury, z poszanowaniem prawa własności.

Art. 6

1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Przyjmuje się, że dobrami kultury są elementy stanowiące materialny przejaw kulturowej działalności człowieka, a także niematerialny dorobek ludzkości.

Przepisy artykułu 73 Konstytucji kształtują obowiązki państwa w zakresie kultury i stanowią katalog konstytucyjnych praw i wolności kulturalnych.

Art. 73.

Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.

Przepisy artykułu 86 Konstytucji nakładają na każdego obywatela obowiązek dbałości o stan środowiska, którego jednym z elementów jest środowisko kulturowe z jego składową, jaką jest dziedzictwo kulturowe.

Art. 86

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

I. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1893 ze zm.)

W ramach podziału kompetencji między ministrami, dokonanego w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2019 r. poz. 945, ze zm.), wiodącym organem odpowiedzialnym za zadanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków.

II. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.)

Podstawowym aktem prawodawczym w dziedzinie ochrony i opieki nad dziedzictwem narodowym jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840) - dalej w tekście u.o.z.o.z, która w art.1 określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zasady tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad

zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauracyjnych i robót budowlanych przy zabytkach a także organizację organów ochrony zabytków.

W art. 3 u.o.z.o.z. zawarty został zbiór definicji prawnych, wiążących na gruncie wykładni i stosowania prawa. Zawarty w tym artykule słownik definiuje podstawowe pojęcia stosowane dalej w ustawie, które poniżej przytaczamy:

- 1) **zabytek** — nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) **zabytek nieruchomy** — nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) **zabytek ruchomy** — rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) **zabytek archeologiczny** — zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** — instytucją kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) **prace konserwatorskie** — działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) **prace restauratorskie** — działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań
- 8) **roboty budowlane** — roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) **badania konserwatorskie** — działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) **badania architektoniczne** — działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) **badania archeologiczne** — działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** — przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) **historyczny zespół budowlany** — powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) **krajobraz kulturowy** — postrzegana przez ludzi przestrzeń zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) **otoczenie** — teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Wymieniona w art. 3 pkt 5 u.o.z.o.z. **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 2020 poz. 194), to podmioty, których celem statutowym i istotą działania jest sprawowanie aktywnej opieki nad zabytkami, Wymienione w art. 3 pkt 6 **prace konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z postanowieniami art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia w przypadkach określonych przepisami ustawy z 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2021 poz. 2351 ze zm.).

Wymienione w art. 3 pkt 7 u.o.z.o.z. **prace restauratorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 8 u.o.z.o.z. **roboty budowlane** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 2 wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku wpisanego do rejestru zabytków wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Ustawodawca w art. 36 ust. 8 u.o.z.o.z. zwraca uwagę, że uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego. Podobnie, zgodnie z treścią art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego.

Wymienione w art. 3 pkt 9 u.o.z.o.z. **badania konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 3 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 10 u.o.z.o.z. **badania architektoniczne** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 4 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 11 u.o.z.o.z. **badania archeologiczne** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 5 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

W art. 4 i art. 5 u.o.z.o.z. ustawodawca wprowadził rozróżnienie na ochronę i opiekę nad zabytkami, precyzując na czym polega ochrona zabytków w działaniach podejmowanych przez organy administracji publicznej (art. 4) oraz na czym polega opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*

- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Tak więc ochrona zabytków to działania podejmowane przez organy administracji publicznej, włączając w to działania władcze, polegające na stosowaniu prawa, których efektem jest wydawanie decyzji administracyjnych. Opieka nad zabytkami to działania faktyczne właścicieli lub posiadaczy oraz także jest to pożądaný stan zabytku, który powinien być zagwarantowany przez właściciela lub posiadacza zabytku poprzez zapewnienie określonych w ustawie warunków.

W art. 6 u.o.z.o.z. ustawodawca podał zagregowaną definicję zabytku, która stanowi uszczegółowienie definicji w art. 3 oraz określił, że ochronie i opiece podlegają zabytki bez względu na ich stan zachowania.

Art. 6.

1. *Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:*

1) *zabytki nieruchome będące, w szczególności:*

- a) *krajobrazami kulturowymi,*
- b) *układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
- c) *dzielami architektury i budownictwa,*
- d) *dzielami budownictwa obronnego,*
- e) *obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
- f) *cmentarzami,*
- g) *parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
- h) *miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*

2) *zabytki ruchome będące, w szczególności:*

- a) *dzielami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
- b) *kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*
- c) *numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,*
- d) *wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,*
- e) *materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),*
- f) *instrumentami muzycznymi,*
- g) *wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,*
- h) *przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*

3) *zabytki archeologiczne będące, w szczególności:*

- a) *pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*

- b) cmentarzyskami,*
 - c) kurhanami,*
 - d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.*
2. *Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.*

W art. 7 u.o.z.o.z. ustawa wymienia formy i sposoby ochrony zabytków. Rejestr zabytków jest historycznie najstarszą formą ochrony zabytków utworzoną w 1928 roku. Obecnie rejestr zabytków prowadzony jest na podstawie Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem z dnia 26 maja 2011 r. (t. j. Dz.U. 2021 poz. 56). Zgodnie z przepisami art. 10 i 11 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jedynym organem mającym kompetencje dokonywania wpisów do rejestru jest właściwy terytorialnie wojewódzki konserwator zabytków. Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o wpis może wystąpić właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania o wpis zabytku nieruchomego do rejestru zabytków. Przepisy ustawy nakazują informowanie obywateli o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku do rejestru, m. in. na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej starostwa powiatowego, na obszarze którego zabytek się znajduje. Starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o ochronie obiektu. Wzór i wymiary znaku określa rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Należy podkreślić, że choć umieszczenie znaku jest fakultatywne to stanowi on ważną formę budowania świadomości społecznej i zasadne jest oznakowanie wszystkich obiektów będących w rejestrze zabytków. Bardzo istotny jest zakaz prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych a także podejmowanie innych działań, które mogłyby doprowadzić do zniszczenia zabytku, wobec którego wszczęte jest postępowanie o wpisaniu do rejestru zabytków. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych, co do których zostało już wydane pozwolenie na budowę oraz innych działań określonych w decyzjach pozwalających na ich prowadzenie. Działania te mają na celu udzielenie tymczasowej ochrony zabytkom nieruchomym przed uprawomocnieniem się decyzji o wpisaniu do rejestru.

Zabytek wpisany do rejestru w razie spełnienia określonych przesłanek może zostać z tego rejestru skreślony, co jest równoznaczne z pozbawieniem go ochrony konserwatorskiej. Podstawy skreślenia zabytku z rejestru określone są w art. 13 u.o.z.o.z. i należą do nich: zniszczenie zabytku w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej, zakwestionowanie wartości będącej podstawą wpisu do rejestru zabytków w nowych ustaleniach naukowych oraz wpisanie zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa, wpisanie zabytku do inwentarza muzeum bądź jego wejście w skład narodowego zasobu bibliotecznego

Wszelkie prace i badania prowadzone przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwoleń, mających charakter decyzji administracyjnej, wydawane są na podstawie art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa z 10 lipca 2015 r. o zmianie u.o.z.o.z. (Dz. U. 2016 r. poz. 1330) wprowadziła nową formę ochrony zabytków jaką jest wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, na której znajdują się zabytki ruchome o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego.

Najbardziej prestiżową formą ochrony zabytków jest uznanie za pomnik historii, zgodnie bowiem z art. 15 ust. 1 u.o.z.o.z. Prezydent RP, na wniosek ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, który po zasięgnięciu obligatoryjnie opinii Rady Ochrony Zabytków, w drodze rozporządzenia uznaje za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Zabytki uznane za pomniki historii mogą być zgłaszane do wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego (art. 15 ust. 4 u.o.z.o.z.).

Park kulturowy jest jedyną formą wskazującą na ochronę krajobrazu kulturowego – jego utworzenie należy do kompetencji rady gminy, po zasięgnięciu opinii właściwego konserwatora zabytków. W intencji ustawodawców celem parku kulturowego powinno być zachowanie i kultywowanie regionalnych tradycji kulturowych, w tym regionalnego budownictwa. Dla społeczności lokalnych może to mieć olbrzymie znaczenie, chociażby dla rozwoju tzw. turystyki kulturowej. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na których terenie ma być utworzony.

Należy podkreślić, że rada gminy powinna w uchwale o ustanowieniu parku kulturowego dokładnie określić jego granice. Jak wskazuje wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 7 lipca 2007 (II OSK 1487/07) ograniczenie się do pokaźnej grubości kreski wyznaczającej granice przy relatywnie małej skali planu jest prawnie wadliwe. Z kolei wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z 18 grudnia 2007 r (III SA/Kr 569/07) wskazuje na konieczność należytego uzasadnienia, to jest wskazywać na elementy kulturowe w obejmowanym ochroną krajobrazie. Skutkiem ustanowienia parku kulturowego jest obowiązek sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz planu ochrony parku kulturowego dla danego obszaru. Plan ochrony sporządza wójt w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków a następnie jest on zatwierdzany przez radę gminy.

Zgodnie z art. 7 u.o.z.o.z. jedną z form ochrony jest ustalenie ochronne w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, co w art. 18 u.o.z.o.z. zostało przełożone na ogólne zobowiązanie do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, do uwzględnienia m. in. przy sporządzaniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Z kolei w art. 19 u.o.z.o.z. doprecyzowuje, że w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego powinno się uwzględniać w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia oraz potrzeby innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków i parków kulturowych. O ustaleniu ochrony w miejscowym planie zagospodarowania jako odrębnej formy ochrony zabytków możemy mówić wyłącznie w odniesieniu do stref ochrony konserwatorskiej, które wymienia art. 19 ust. 3 u.o.z.o.z. W strefie ochrony konserwatorskiej obowiązują określone ograniczenia, nakazy i zakazy wniesione ustaleniami planu i strefa nie musi pokrywać się z obszarami wpisanymi do rejestru zabytków.

W piśmiennictwie prawniczym, w związku z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami funkcjonuje termin „nienazwanych form ochrony zabytków”, który pojawił się np. w odniesieniu do gminnej ewidencji zabytków, w związku z przypisanymi tej ewidencji skutkami prawnymi. Pomimo nieujęcia gminnej ewidencji zabytków w art. 7 u.o.z.o.z. to może być ona

kwalifikowana jako forma ochrony zabytków. Drugim przykładem „nienazwanej formy ochrony zabytków” mogą być umowy, o których mowa w art. 26 u.o.z.o.z., albowiem w treści umów sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku. W takim przypadku źródłem obowiązków nie są prawa powszechne ale umowa cywilno-prawna zawierana pomiędzy Skarbem Państwa bądź jednostką samorządu terytorialnego a nabywcą.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;*
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;*
- 2) uznanie za pomnik historii;*
- 3) utworzenie parku kulturowego;*
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.*

Z wpisaniem zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa wiążą się dla właściciela określone obowiązki: będzie on zobowiązany powiadomić ministra w przypadku uszkodzenia, zniszczenia, zaginięcia lub kradzieży, zagrożenia dla zabytku, zmiany miejsca przechowywania zabytku (art. 28 ust. 2 u.o.z.o.z.), a szczegółowe wymagania co do standardów ochrony zabytku zostaną określone w rozporządzeniu.

Dysponent zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa będzie mógł ubiegać się o przyznanie dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich czy restauratorskich, dotację celową na zabezpieczenie pomieszczenia, gdzie przechowywany jest zabytek, a także do wnioskowania do ministra o przechowanie zabytku w pomieszczeniu należącym do państwowej instytucji kultury (art. 37 i ust. 4).

Jednostkom samorządu terytorialnego powierzono troskę o zachowanie krajobrazów kulturowych. W art. 16 gminy uzyskały kompetencje wprowadzenia właściwej formy ochrony, czyli tworzenia parków kulturowych. Park kulturowy służy ochronie przestrzeni o wartości kulturowej jako całości, co nie wymusza aby znajdowały się na nim obiekty zabytkowe. Przeniesienie punktu ciężkości ochrony krajobrazu kulturowego poprzez powoływanie parków kulturowych na poziom gmin było przedsięwzięciem ryzykownym. Głównym czynnikiem hamującym powoływanie przez gminy parków była i jest obawa samorządów przed wprowadzaniem jakichkolwiek form ochrony ograniczających swobodę inwestowania. Wydaje się, że organy administracji państwowej powinny podjąć szeroko zorganizowaną i przemyślaną edukację oraz akcję propagandową skierowaną do władz samorządowych ale także przejęcie ciężaru finansowania sfery organizacyjnej (np. sporządzenie planu ochrony) parków kulturowych. Przy sporządzaniu planu ochrony dopomóc mogą zarządy parków krajobrazowych, których celem jest także ochrona krajobrazu kulturowego.

Art. 16

- 1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania*

wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Zgodnie z art. 17 u.o.z.o.z. na chronionym terenie parku kulturowego lub na jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia.

Art. 17.

1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
- 4) składowania lub magazynowania odpadów.

W art. 18 i 19 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnych programach opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Art. 18

1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego
2. W strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:
 - 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
 - 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności

ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
- 3) parków kulturowych.*

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.*

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.*

2. W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

W art. 20 u.o.z.o.z. wskazuje się na konieczność uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów i zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Art.20.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na rangę ewidencji zabytków jako źródła sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami. Ewidencje zabytków są podstawą działań ochronnych, niezależnie od rejestru zabytków, który kwalifikuje do ochrony prawnej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami ewidencja stanowi podstawę do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Podstawową rolę odgrywa w tym zakresie gminna ewidencja zabytków, do której prowadzenia zobowiązani są wójtowie, burmistrzowie i prezydenci. Gminna ewidencja zabytków nie jest zbiorem zamkniętym, ustawodawca dał możliwość dopisywania do niej zabytków, po uzgodnieniu z konserwatorem zabytków – inicjatywa należy do wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. Włączenie zabytku nieruchomego do ewidencji nie wymaga zgody właściciela tego zabytku.

Należy podkreślić, że włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków karty ewidencyjnej zabytku ruchomego może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje, że do kompetencji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego należy określenie w drodze rozporządzenia sposobu prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

Art. 21.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.

- 1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.*
- 2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.*
- 3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.*
- 4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.*
- 5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:*
 - 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;*
 - 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;*
 - 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.*
- 6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.*

W artykułach od 25 do 37 u.o.z.o.z. ustawodawca precyzyjnie określa sposób zagospodarowania zabytków, prowadzenie badań przy zabytkach, prowadzenie prac i robót oraz podejmowania innych działań przy zabytkach. Zgodnie z art. 25 u.o.z.o.z. zagospodarowanie zabytku wpisanego do rejestru zabytków na cele użytkowe wymaga posiadania uzgodnionej dokumentacji.

Artykuł 26 u.o.z.o.z. nakłada na właścicieli zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, którymi są Skarb Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego obowiązek zawarcia w umowach sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy obowiązku przeprowadzenia prac konserwatorskich przy tym zabytku. Z tego powodu artykuł ten jest często cytowany jako przykład „nienazwanej formy ochrony zabytków”.

Zgodnie z art. 27 u.o.z.o.z. na wniosek właściciela lub posiadacza zabytków wojewódzki konserwator zabytków przedstawia w formie pisemnej zalecenia konserwatorskie. Przepis ten pozostaje w związku z art. 108 u.o.z.o.z., który wprowadza odpowiedzialność karną za zniszczenie lub uszkodzenie zabytku oraz niezabezpieczenie zabytku w należyty sposób przed jego uszkodzeniem lub zniszczeniem (art. 110 u.o.z.o.z.).

Artykuł 28 u.o.z.o.z. nakłada obowiązek informacyjny na właściciela lub posiadacza zabytku wpisanego do rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków, z precyzyjnym podaniem ram czasowych w jakich ten obowiązek musi zostać wypełniony, w zależności od występującego zdarzenia. Od dnia 1 stycznia 2018 r. właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków ma obowiązek zawiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku oraz zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia. Dotychczas

przepis zobowiązywał do niezwłocznego przekazania informacji służbom konserwatorskim, co uniemożliwiało jednoznaczne określenie, w jakim terminie obowiązek ten powinien zostać wykonany.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 pkt 3 u.o.z.o.z. wójt przyjmuje zawiadomienie o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zgodnie z art. 32 ust. 2 u.o.z.o.z. przyjmujący zawiadomienie wójt ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłuższym niż 3 dni) właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Zgodnie z art. 33 ust. 1 u.o.z.o.z. wójt przyjmuje zawiadomienie o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zgodnie z art. 33 ust. 2 przyjmujący zawiadomienie wójt ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłużej niż 3 dni) właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Zgodnie z art. 34 osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt. 12 u.o.z.o.z. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prowadzenie poszukiwań zabytków może się odbywać na podstawie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Dokument ten wydaje się na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić poszukiwania (art. 36 ust. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), złożony do wojewódzkiego konserwatora zabytków lub do dyrektora urzędu morskiego właściwego dla miejsca prowadzenia poszukiwań. Wszelkie pozyskane w trakcie poszukiwań zabytki archeologiczne stanowią zgodnie z art. 35 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami własność Skarbu Państwa i muszą zostać niezwłocznie przekazane wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Również pozostałe kategorie zabytków, znalezione w takich okolicznościach, że poszukiwanie właściciela byłoby oczywiście bezcelowe, stają się zgodnie z art. 189 *Kodeksu cywilnego* (Dz. U. 2020 r. poz. 1740), zwanego dalej kodeksem cywilnym, własnością Skarbu Państwa, a znalazca obowiązany jest je niezwłocznie wydać właściwemu staroście.

Nielegalne poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych oraz sprzętu do nurkowania będą uznawane za przestępstwa zagrożone karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 109c wprowadzony nowelizacją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, obowiązującą od 1 stycznia 2018 r.). Nie należy wydobywać z ziemi żadnych zabytkowych przedmiotów ani odsłaniać archeologicznych obiektów czy otaczających ich nawarstwień. Działania takie niosą za sobą ryzyko zniszczenia cennych kulturowo stanowisk archeologicznych. Kluczowym dla ich ochrony jest zachowanie nawarstwień ziemnych i wzajemnych układów przestrzennych artefaktów i śladów działalności ludzkiej. To właśnie one pozwalają na określenie datowania zabytku, jego powiązań z działalnością człowieka, a także na wskazanie okoliczności, w jakich dany zabytek funkcjonował, czyli właściwe odtworzenie wydarzeń z przeszłości. Poprawna analiza kontekstu archeologicznego jest możliwa wyłącznie podczas profesjonalnie wykonanych badań, prowadzonych przez archeologów.

W art. 36 u.o.z.o.z. wymienia katalog prac i inicjatyw wymagających wydania pozwolenia. Postępowanie administracyjne prowadzone w sprawie wydawanych pozwoleń może być wszczęte wyłącznie na wniosek uprawnionej osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. Za istotną zmianę obowiązującą od 1 stycznia 2018 należy uznać doprecyzowanie art. 36 ust. 1 pkt 11 u.o.z.o.z., w którym dodano, że pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga usunięcie drzew

i krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Wyjątkiem będzie jedynie prowadzenie akcji ratowniczej przez właściwe służby powołane do niesienia pomocy osobom w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia. Niezależnie od formy własności terenu, wymagane będzie jedno pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków, zamiast dotychczasowych dwóch, wynikających z odmiennych ustaw. Ochrona zieleni na terenach zabytkowych dotyczyć będzie parków, ogrodów, cmentarzy i innych form zieleni na obszarach wpisanych do rejestru zabytków.

Tryb wydawania pozwoleń, wymagania formalne wniosku zostały uregulowane w rozporządzeniu Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 czerwca 2017 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. 2021 poz. 81).

Decyzja administracyjna wywiera skutki prawne z chwilą kiedy staje się ostateczna, a zgodnie z art. 16 kodeksu postępowania administracyjnego decyzje, od których nie służy odwołanie lub wnioszek o ponowne rozpatrzenie sprawy, są ostateczne. Odwołanie nie przysługuje:

- Od decyzji wydanej przez organ I instancji, jeżeli upłynął dla strony czternastodniowy termin do wniesienia odwołania;
- Od decyzji wydanej przez organ II instancji.

W przypadku spraw z zakresu ochrony zabytków organem II instancji (czyli odwoławczym) jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W tym miejscu należy wspomnieć, że nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jaka weszła w życie 1 stycznia 2018 r. wprowadziła katalog administracyjnych kar pieniężnych i zasad ich wymierzania w zdecydowanej większości przypadków za łamanie postanowień art. 36 u.o.z.o.z. Kary pieniężne będą nakładane na właścicieli lub posiadaczy zabytków m.in. w przypadku:

- niepowiadomienia odpowiednich organów o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu, kradzieży zabytku,
- niepowiadomienia o zagrożeniu dla zabytku,
- niepowiadomienia o zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego,
- niepowiadomienia o zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku,
- utrudniania lub uniemożliwiania dostępu do zabytku organowi ochrony zabytków,
- podjęcia jakichkolwiek działań przy zabytku wymagających pozwolenia konserwatora bez tego pozwolenia (np. poszukiwania za pomocą elektronicznych urządzeń, wydobywania zabytków archeologicznych z ziemi).

Wysokość kar pieniężnych jest różna i waha się w granicach od 500 zł, do 500 000 zł. Przy wymierzaniu kar administracyjnych zastosowanie będą miały zasady określone w kodeksie postępowania administracyjnego, które weszły w życie w czerwcu 2017 r. Pobierane kary będą zasilają powołany ustawą Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Zgodnie z art. 49 i 50 u.o.z.o.z. Wojewódzki konserwator zabytków w konkretnych sytuacjach może wydać decyzję nakazującą przeprowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych oraz określa sposób wyceny i egzekucji w przypadku wykonania zastępczych prac konserwatorskich lub robót budowlanych.

Zgodnie z art. 71 ust. 1 i ust. 2 u.o.z.o.z. sprawowanie opieki nad zabytkami, co do których tytuł prawny posiada gmina, należy do gminy, włączając w to finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych. Jest to zadanie własne jednostki samorządu terytorialnego.

Zgodnie z art. 73 u.o.z.o.z. gmina będąca właścicielem, posiadaczem bądź posiadającą w trwałym zarządzie zabytek wpisany do rejestru zabytków może ubiegać się o dotację na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy tym zabytku.

Art. 74 u.o.z.o.z. stanowi, że dotacja może być udzielona przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Szczegółowe zasady udzielania dotacji zawarte są w artykułach 75-78 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Artykuł 81 u.o.z.o.z. reguluje możliwość udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i budowlane na zasadach określonych w uchwale podjętej przez organ stanowiący gminy. Pozytywną zmianą wprowadzoną 9 września 2017 jest możliwość przyznawania dotacji ze środków publicznych na remonty obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (art. 81). Dotychczas na taką pomoc mogli liczyć tylko właściciele zabytków wpisanych do rejestru, a więc najbardziej wartościowych i objętych większą ochroną niż te z ewidencji. Ewidencja wiązała się dotąd tylko z ograniczeniami. Właściciele ujętych w niej budynków musieli konsultować z konserwatorem planowane przebudowy i rozbudowy, a w zamian nic nie otrzymywali.

Dofinansowanie prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków jest zadaniem administracji publicznej (art. 82 u.o.z.o.z.).

W art. 82a u.o.z.o.z. uregulowano udzielanie i rozliczanie dotacji przez ministra do spraw ochrony dziedzictwa narodowego w sytuacji gdy, planowane koszty badań archeologicznych i ich dokumentacji przekraczają określony w ustawie poziom, lub gdy nastąpi niespodziewane odkrycie nieznanego wcześniej zabytku archeologicznego.

Art. 83a u.o.z.o.z. reguluje finansowanie niezbędnych wydatków na pokrycie wyposażenia pomieszczenia i zabezpieczenia technicznego pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Od 1 stycznia 2018 r. dodano art. 83b do ustawy o ochronie zabytków, na podstawie którego został utworzony Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków. Jest to fundusz celowy, a jego środki będą przeznaczone na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa, a przy zabytku wpisanym do rejestru również na dofinansowanie robót budowlanych. Przychodem Funduszu mają być kary pieniężne, o których mowa w art. 107a-107e ustawy.

Artykuł 87 u.o.z.o.z. reguluje obowiązki gminy w zakresie sporządzania w cyklach 4 letnich gminnych programów opieki nad zabytkami

Katalog zadań własnych gminy w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego został rozszerzony na mocy art. 93 ust. 4 u. o. z. o. z. i należą do nich:

- 1) utworzenie parku kulturowego (art. 16 ust. 1 i 5 u.o.z.o.z.);
- 2) sporządzenie i zatwierdzenie planu ochrony parku kulturowego (art. 16 ust. 3 u.o.z.o.z.);
- 3) utworzenie jednostki organizacyjnej do zarządzania parkiem kulturowym (art. 16 ust. 4 u.o.z.o.z.);
- 4) prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (art. 22 ust. 4 u.o.z.o.z.);

- 5) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o dokonaniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem (art. 32 ust. 2 u.o.z.o.z.);
- 6) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym (art. 33 ust. 2 u.o.z.o.z.);
- 7) sporządzenie gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1 u.o.z.o.z.).

Art. 89 u.o.z.o.z. stanowi, że organami ochrony zabytków w Polsce są:

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

- 1) *minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;*
- 2) *wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.*

Artykuł 96 u.o.z.o.z. stanowi podstawę aktów współdziałania niezależnych podmiotów w celu wspólnej, efektywnej realizacji zadań administracyjnych w dziedzinie spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, dając możliwość tworzenia porozumień administracyjnych.

Przepis ten pozwala na zlecenie zadań z zakresu ochrony zabytków, które należą do zadań administracji rządowej, do wykonania organom administracji samorządowej. Wyjątkiem są sprawy dotyczące prowadzenia rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wydawanie decyzji w tym zakresie, które należą do wyłącznej kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, będzie mógł powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom, powiatom, związkom gmin, związkom powiatów, związkom powiatowo-gminnym albo związkom metropolitalnym, położonym na terenie województwa. W takim przypadku gmina przyjmując zadanie, będzie miała obowiązek utworzenia w strukturze administracyjnej stanowiska gminnego konserwatora zabytków.

Od 1 stycznia 2018 r. ustawa zastępuje dotychczasowy, oparty o prawo wykroczeń, system ochrony prawnej zabytków, systemem administracyjnych kar pieniężnych. Do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadzony został nowy rozdział dotyczący administracyjnych kar pieniężnych. Naruszenia przepisów ustawy, w zależności od ich rodzaju, zagrożone będą administracyjnymi karami pieniężnymi od 500 zł do 500 000 zł. I tak art. 107a dotyczy kar za niepowiadomienie o zmianach stanu zachowania zabytku, o których mowa w art. 28 ustawy o ochronie zabytków. Obowiązek informacyjny spoczywa na właścicielu lub posiadaczu zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru, lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków (a więc również zabytku nieruchomego, ujętego w gminnej ewidencji zabytków). Naruszenie wskazanego obowiązku stanowiło dotychczas wykroczenie, o którym mowa w art. 113 u.o.z.o.z. Z kolei art. 107c u.o.z.o.z. wprowadza kary pieniężne względem osób uniemożliwiających lub utrudniających dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy. Art. 107d u.o.z.o.z. wprowadza kary pieniężne względem właściciela lub zarządcy obiektu, który działał bez zalecenia bądź pozwolenia konserwatorskiego, np. na prowadzenie prac budowlanych czy rozbiórkę, będzie narażony na sankcję administracyjną.

Kary administracyjne nakładane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków będą podlegały miarkowaniu zgodnie z nowymi przepisami kodeksu postępowania administracyjnego. W uzasadnionych przypadkach będzie można od nich odstąpić, a wysokość kary będzie zależała od wartości zabytku czy sytuacji finansowej właściciela. Wpływy z kar pieniężnych zasilają Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Potrzeba zapewnienia większej skuteczności przepisów z zakresu ochrony zabytków przesądziła o zmianie charakteru czynu określonego dotychczas w art. 111 u.o.z.o.z.. Zgodnie z obowiązującym od 1 stycznia 2018 roku brzmieniem art. 109c u.o.z.o.z. poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, stanowi przestępstwo zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Dotychczas wykroczenie zostało przekształcone w przestępstwo. Potrzeba zmiany w tym zakresie wynika z narastającego problemu nielegalnych poszukiwań zabytków, w tym zabytków archeologicznych. Zaostrzenie karania za nielegalne poszukiwania zabytków ma zapewnić skuteczną ochronę zabytków archeologicznych.

Akty wykonawcze do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest uzupełniona o wydane akty wykonawcze, jakimi są na gruncie prawa polskiego rozporządzenia:

- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 Nr 30, poz. 259),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. Nr 71, poz. 650),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz.U. Nr 75, poz. 706),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz.U. Nr 102, poz. 1066),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. Nr 124, poz. 1302),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz.U. Nr 124, poz. 1304 ze zm.),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. Nr 212, poz. 2153),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 50, poz. 256),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. Nr 89, poz. 510),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem

(Dz.U. Nr 113, poz. 661 ze zm.) oraz Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 20 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021 poz. 56)

- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. poz. 110),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. poz. 1275),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz. U. 2021 poz. 81).
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. poz. 1674).

III. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2022 poz. 559).

Samorząd gminy ponosi współodpowiedzialność za zachowanie dóbr kultury, co wynika z ustawy samorządowej jak i ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W świetle art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym: do zadań własnych gminy należą sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a w myśl art. 7 ust. 1 pkt 13: cmentarzy gminnych. Obowiązek opieki nad zabytkami wynika zaś z art. 5 i art. 71 pkt. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawo użytkowania wieczystego takiej nieruchomości, co wynika z art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. 2021 poz. 1899).

IV. Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2022 poz. 503).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- zgodnie z art. 1 ust. 2 pkt 4 planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 10. ust. 1 pkt 4 ustawa określa, że w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 10 ust. 2 pkt 4 w studium określa się w szczególności obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;

- artykuł 11 stanowi że studium musi zostać zaopiniowane przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- w art. 15 ust. 2 pkt 3, 3a, 4 – obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 15 ust. 3 pkt 6 – określa się granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady.

V. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane

(Dz. U. 2021 poz. 2351 ze zm.).

W myśl art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy prawo budowlane przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

VI. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska

(Dz. U. 2021 poz. 1973 ze zm.).

W dziale IV traktującym o ochronie powierzchni ziemi, w art. 101 ustawa określa, że ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji kulturowych a w punkcie 2) litera f) stanowi, o zachowaniu zbioru dziedzictwa archeologicznego.

VII. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

(Dz. U. 2022 poz. 916).

Zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody dla parku krajobrazowego sporządza się projekt planu ochrony a zgodnie z tym artykułem ust. 6b projekt uchwały o przyjęciu planu ochrony wymaga zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Artykuł 23a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody określa wykaz obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym;

Zgodnie z ust. 4 art. 23a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody projekt uchwały, o której mowa w ust. 1, wymaga uzgodnienia z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków.

W myśl art. 83f ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody przepis ten dotyczy także krzewów, drzew i krzewów owocowych na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

Art. 86 w ust. 1a) ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody stanowi, że nie nalicza się opłat za usunięcie drzew lub krzewów, jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

VIII. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji

(Dz. U. 2021 poz. 485).

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w świetle przepisów ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji stanowi fakultatywne zadanie własne gminy, co oznacza, że nie wszystkie gminy muszą uczynić użytek z instrumentów prawnych i finansowych unormowanych w ustawie. Regulacje zawarte w ustawie mają na celu umożliwienie prowadzenia rewitalizacji na obszarach rewitalizacji w sposób zintegrowany i kompleksowy.

Gminny program rewitalizacji jest zasadniczym dokumentem służącym zaplanowaniu i realizacji procesu rewitalizacji. Ma on charakter strategii, w której dokonuje się pogłębionej diagnozy stanu obszaru rewitalizacji oraz planuje i koordynuje działania służące osiągnięciu wizji stanu obszaru po rewitalizacji. Służy również koordynacji działań rewitalizacyjnych z szeregiem innych dokumentów gminnych. Gminny program rewitalizacji nie stanowi aktu prawa miejscowego. Nie wiąże mieszkańców ani przedsiębiorców. Stanowi dokument o charakterze wewnętrznym, wiążący wójta gminy.

Ustawa nie wprowadza bezpośrednio problematyki ochrony zabytków, ale wprowadza m.in. znaczące ułatwienia dla ich właścicieli i narzędzia ochrony historycznych układów urbanistycznych.

IX. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu

(Dz. U. poz. 774 ze zm.).

Jest to tak zwana „ustawa krajobrazowa”, której celem było wprowadzenie mechanizmów umożliwiających powstrzymanie procesu degradacji krajobrazu.

Rada gminy może w formie uchwały określić zasady sytuowania obiektów reklamowych, a także zakaz umieszczania takich obiektów, a w przypadku sztyldów uchwała może określić warunki ich sytuowania, wielkość, oraz ich liczbę na nieruchomości. Wójt gminy może nałożyć grzywnę na właściciela nieruchomości oszpecającej krajobraz, a dochód wpłynie do budżetu gminy.

X. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami

(Dz. U. 2021 r. poz. 1899).

Zgodnie z art. 6 ust. 5 i 5a) ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów ustawy z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu

przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady oraz miejsc i pomników upamiętniających ofiary terroru komunistycznego są celami publicznymi w rozumieniu ustawy.

Zgodnie z art. 13 ust. 4, 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków a także będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami jest mowa, że jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie.

Art. 96 ust. 1a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami ustawy o gospodarce nieruchomościami stanowi, że w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję o podziale nieruchomości wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Bardzo istotnym, z punktu widzenia gminy, jest art. 109 ust. 1 pkt 4, zgodnie z którym gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

XI. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej

(Dz. U. 2020 r. poz. 194 ze zm.).

Art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.) stanowi, że państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami.

XII. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach

(Dz. U. 2022 r. poz. 385).

Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

Artykuł 5 ust. 3 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach stanowi, że muzeami samorządowymi są muzea utworzone albo przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego.

Artykuł 5 ust. 4 tego artykułu stanowi, że podmioty tworzące muzea są obowiązane do zapewnienia środków do utrzymania i rozwoju muzeum, zapewnienia bezpieczeństwa gromadzonym zbiorom i sprawowania nadzoru nad muzeum.

XIII. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach

(Dz. U. 2019 r. poz. 1479).

Ustawa w art. 3 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach stanowi, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach biblioteki publiczne są organizowane w sposób zapewniający mieszkańcom dogodny dostęp do materiałów bibliotecznych i informacji, a w myśl art. 19 ust. 2 tego artykułu gmina organizuje i prowadzi co najmniej jedną gminną bibliotekę publiczną, wraz z odpowiednią liczbą filii i oddziałów oraz punktów bibliotecznych.

XIV. Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych

(Dz. U. z 2018 r. poz. 2337).

Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych, grobami wojennymi w rozumieniu ustawy są groby i miejsca spoczynku:

- 1) poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie Państwa Polskiego;
- 2) osób wojskowych, poległych lub zmarłych z powodu działań wojennych, bez względu na narodowość;
- 3) sióstr miłosierdzia i wszystkich osób, które, wykonując zleczone im czynności przy jakiegokolwiek formacji wojskowej, poległy lub zmarły z powodu działań wojennych;
- 4) jeńców wojennych i osób internowanych;
- 5) uchodźców z 1915 r.;
- 6) osób wojskowych i cywilnych, bez względu na ich narodowość, które straciły życie wskutek represji okupanta niemieckiego albo sowieckiego od dnia 1 września 1939 r.;
- 7) ofiar niemieckich i sowieckich obozów, w tym cmentarzyska ich prochów;
- 8) osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

W artykule 2 u.g.c.w. ustawodawca zaleca, aby groby wojenne bez względu na narodowość i wyznanie osób, w nich pochowanych, oraz formacje, do których osoby te należały, mają być pielęgnowane i otaczane należnym tym miejscom szacunkiem i powagą

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych bezpośredni dozór nad stanem grobów i cmentarzy wojennych sprawują gminy, jeżeli czynności dozoru nie poruczono zrzeszeniom i organizacjom społecznym a w razie uszkodzenia grobu lub jakichkolwiek urządzeń na cmentarzu wojennym wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub inny podmiot sprawujący opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi jest obowiązany zawiadomić o tym wojewodę (art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych).

Na terenie Gminy Lesznowola znajduje się cmentarz wojenny z I wojny światowej, założony na gruntach wsi Janczewice w 1915 r. i spoczywali na nim polegli w walkach w 1914 r. żołnierze rosyjscy i niemieccy. Obecnie na terenie cmentarza skromny drewniany krzyż i informacja o spoczywających na cmentarzu Polakach.

XV. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2022 r. poz. 1327).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w art. 4 ust. 1 pkt 16 określa, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m. in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

W art. 19b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zawarte są regulacje, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 tej ustawy. Zgodnie z art. 19d ustawy organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

XVI. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. 2022 r. poz. 1452).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, zwolnione są od podatku od nieruchomości.

Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce: podsumowanie

Dziedzictwo kulturowe stanowi szczególny zasób wspólnot lokalnych. Samorząd gminy, jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej ma bardzo szerokie kompetencje w dziedzinie ochrony zabytków i dziedzictwa narodowego:

- wyłącznie od gminy zależy należyte zagospodarowanie otoczenia wokół zabytku, gdyż właściwą formą tej ochrony jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.); planowanie przestrzenne jest również podstawowym narzędziem kształtowania i ochrony krajobrazu;
- jednostki samorządu terytorialnego powinny uchwalić programy opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.), realizując cele wytyczone na szczeblu centralnym w krajowym programie ochrony zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gmina jest organem egzekucyjnym decyzji wydawanych przez miejskich konserwatorów zabytków, a więc odpowiada za skuteczność m.in. decyzji nakazujących i zakazujących określonego działania, stanowiącego zagrożenie dla zabytku nieruchomego i wartości w nim

zapisanych (art. 19 § 2 oraz art. 20 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji);

- rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest właściwa rzeczowo w zakresie ustanowienia parku kulturowego oraz ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 16–20 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- zabytki są istotnym elementem rozwoju regionalnego i z tego względu problemy dotyczące ich ochrony powinny być uwzględniane w dokumentach strategicznych (szczególnie ważnych na poziomie województwa);
- zgodnie z art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organy stanowiące gminy, powiatu i województwa mogą udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale; zgodnie z 81 ust. 2 dotacja, w zakresie określonym w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- gmina jest zobowiązana do prowadzenia ewidencji zabytków, która powinna stanowić kompletne i podstawowe źródło wiedzy na temat zasobu zabytkowego Polski (art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- jednostki samorządowe są zobowiązane do sporządzenia wojewódzkiego, powiatowego i gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gminy i powiaty, a także ich związki, mogą na podstawie stosownych porozumień wykonywać część kompetencji władczych wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- starosta jest upoważniony, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, do umieszczania na zabytku nieruchomym – wpisanym do rejestru zabytków – znaku informacyjnego o tym, że zabytek ten podlega ochronie (art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości (art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami);
- jednostki samorządu terytorialnego mają wiodącą rolę w przyjmowaniu funduszy strukturalnych przez sektor kultury;
- burmistrzowie i wójtowie mają obowiązek przekazywania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętych zawiadomień o odkryciu przedmiotu o cechach zabytku lub znalezieniu zabytku archeologicznego (art. 32 ust.2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Jak wynika z powyższego, rola samorządu terytorialnego w ochronie dziedzictwa kulturowego jest współcześnie bardzo ważna, choć nie zawsze należycie zidentyfikowana. Efektywne wykonywanie wskazanych zadań własnych ma nie tylko znaczenie dla zachowania zasobu zabytkowego, ale również,

jeżeli zostanie właściwie rozpoznane, korzystnie wpływa na rozwój lokalny, pobudzając wzrost ruchu turystycznego, a w konsekwencji rozwój gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy. Trzeba jednak pamiętać, że jednostki samorządu terytorialnego są również, zgodnie ze statystykami prowadzonymi przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, właścicielem ok. 20% zabytków nieruchomych i w związku z tym są zobowiązane do ich zachowania w należytych stanie. Obowiązek opieki obciążający właścicieli to: naukowe badanie i dokumentowanie zabytków, prowadzenie wymaganych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Zadania własne poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, odnoszące się do zachowania dziedzictwa kulturowego, należy więc postrzegać niezmiernie szeroko, a więc również z perspektywy gminy, powiatu i województwa jako właścicieli zabytków.

Do obowiązków organów samorządowych wszystkich szczebli należy ponadto uwzględnienie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji (art. 18 ust.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami):

- koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- strategii rozwoju województw;
- planów zagospodarowania przestrzennego województw; planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej;
- analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu;
- strategii rozwoju gmin;
- studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin;
- miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Obok ratyfikowanych umów międzynarodowych, zgodnie z zasadą pierwszeństwa regulacji zawartych w ratyfikowanych przez Polskę umowach międzynarodowych, na określenie celów i kierunków działań w obszarze ochrony zabytków pośrednio wpływ mają również akty o charakterze zaleceń. W sposób szczególny należy mieć na względzie bogaty dorobek UNESCO. Ważnym źródłem standardów są m.in.:

- 1) *Rekomendacja w sprawie ochrony piękna i charakteru krajobrazów oraz miejsc* (1962);
- 2) *Rekomendacja dotycząca ochrony dóbr kultury zagrożonych przez prace publiczne lub prywatne* (1968), *Rekomendacja dotycząca ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego na poziomie narodowym* (1972);
- 3) *Rekomendacja w sprawie ochrony i współczesnego znaczenia miejsc historycznych* (1976);

- 4) *Rekomendacja dotycząca ochrony zespołów zabytkowych i tradycyjnych oraz ich roli w życiu współczesnym* tzw. „Rekomendacje Warszawskie” (1976);
- 5) *Rekomendacja w sprawie ochrony kultury tradycyjnej i folkloru* (1989);
- 6) *Rekomendacja w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego* (2011).

Niezwykle istotnym dokumentem, określającym poglądy społeczności międzynarodowej w sprawie ochrony miast historycznych i tzw. podejścia krajobrazowego w tej ochronie, jest *Rekomendacja w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego* (2011), wprowadzająca pojęcie podejścia krajobrazowego. Jest ono stosowane w celu „rozpoznania, ochrony i zarządzania w odniesieniu do obszarów historycznych, poprzez uwzględnienie współzależności form materialnych, organizacji przestrzennej i powiązań, cech przyrodniczych i kontekstu, a także wartości społecznych, kulturowych i ekonomicznych”.

Podstawą prawną podejmowania i realizacji polityki kulturalnej przez Unię Europejską jest art. 167 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. C 326 z 26.10.2012). Unia przyczynia się do rozwoju kultur państw członkowskich w poszanowaniu ich różnorodności narodowej i regionalnej, podkreślając znaczenie wspólnego dziedzictwa kulturowego.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lesznowola, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022.

Ten podstawowy dokument dla systemu ochrony dziedzictwa kulturowego Rzeczypospolitej został przyjęty Uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Poprzedni Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami uchwalony na lata 2014-2017 i przestał obowiązywać 31 grudnia 2017 r.

W dokumencie określone zostały cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji.

Głównym celem *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Cel główny będzie realizowany przez trzy cele szczegółowe, którym przypisano kierunki działań.

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego	
1.1	Kierunek działania: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
	Zadania:
1.1.1	Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych,

	z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
1.1.2	Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
1.1.3	Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
1.1.4	Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.
1.2	Kierunek działania: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym
	Zadania:
1.2.1	Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
1.2.2	Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
1.2.3	Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
1.2.4	Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

W ramach realizacji zadania **1.1.1** planuje się, oprócz aktualizacji materiałów szkoleniowych opracowanych dla Programu na lata 2014–2017, przygotowanie dodatkowych materiałów informacyjnych dla samorządów, organizację szkoleń z zarządzania dziedzictwem dla przedstawicieli władz samorządowych. Ostatnim przewidzianym działaniem będą przeprowadzone w 2022 r. badania ewaluacyjne. Niewątpliwie okres pandemii COVID-19 pokrzyżował i przesunął w czasie większość z zadań zaplanowanych na lata 2020-2021.

Zadanie zdefiniowane w pkt **1.1.2** realizowane będzie przez rozbudowę portalu internetowego <http://samorząd.nid.pl>, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy z uwzględnieniem problematyki dostępności dziedzictwa dla osób z niepełnosprawnościami.

Zadanie zdefiniowane w pkt **1.1.3** będzie realizowane w ramach czterech kierunków interwencji:

- przez stworzenie centrów kompetencji ds. uwzględniania dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacyjnych;
- przez pilotaż szkoleń przedstawicieli wybranych gmin prowadzących lub planujących rewitalizację zasobu dziedzictwa kulturowego,
- przez wsparcie gmin tworzących lub aktualizujących gminne programy rewitalizacji,
- przez konkurs „Twój dom – dialog z tradycją”.

W ramach realizacji zadania **1.1.4**. planuje się opracowanie założeń, a następnie coroczną organizację konkursu skierowanego do samorządów gminnych. Celem jest promocja i upowszechnianie najlepszych wzorców, przede wszystkim w zakresie opracowywania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami, rozumianych jako dokumenty strategiczne w kontekście ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego przez samorząd lokalny.

W ramach realizacji zadania **1.2.4**: *Powołanie Centrum Architektury Drewnianej* planuje się zorganizowanie punktu kontaktowego wspierającego opiekunów architektury i budownictwa drewnianego we właściwej opiece nad tym wymagającym szczególnej troski zasobem zabytkowym.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

2.1	Kierunek działania: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
	Zadania:
2.1.1	Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).
2.2	Kierunek działania: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego
	Zadania:
2.2.1	Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

W ramach realizacji zadania **2.1.1** planuje się stworzenie i wdrożenie internetowej bazy wiedzy standardów, zaleceń i wytycznych konserwatorskich dotyczących działań i prac przy różnych kategoriach zabytków. Planuje się także opracowywanie materiałów informacyjnych promujących stosowanie wytycznych i standardów postępowania konserwatorskiego wśród właścicieli zabytków, inwestorów i wykonawców prac przy zabytkach.

W ramach realizacji zadania **2.2.1** planuje się:

- szkolenia dla policjantów z zakresu przeciwdziałania przestępstwom przeciwko zabytkom, we współpracy z wyspecjalizowanymi instytucjami kultury zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego;
- realizację projektu rejestracji zabytków ruchomych na wypadek kradzieży, przez wykonanie aktualnej dokumentacji fotograficznej, znakowanie przy pomocy dostępnych środków technicznych, a także weryfikację wiedzy o zabytkach znajdującej się w zasobach wojewódzkich konserwatorów zabytków ze stanem realnym w wybranych dwóch powiatach w każdym województwie w ciągu roku.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.	
3.1	Kierunek działania: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości
	Zadania:
3.1.1	Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
3.1.2	Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
3.2	Kierunek działania: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.
	Zadania:
3.2.1	Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

W ramach zadania **3.1.2** planowane jest tworzenie nowych, bardziej zróżnicowanych materiałów edukacyjnych dla szkół oraz prowadzenie warsztatów edukacyjnych dla młodzieży.

W ramach zadania **3.2.1.** program dotacyjny będzie wspierać proces identyfikacji, dokumentacji i szerokiego upowszechniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjać społecznemu zaangażowaniu w proces ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, w tym nad zabytkami.

Na realizację działań Programu na lata 2019-2022 przewiduje się finansowanie z budżetu państwa w kwocie 25 mln 617 tys. zł, co wydaje się być kwotą niezwykle niską. Podmiotem wiodącym realizację programu jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

4.1.3. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” została przyjęta Uchwałą Nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności jest dokumentem o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym, powstałym na bazie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006r. Określa on główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego, zorientowanego na przyszłość, w perspektywie do 2030 roku. Głównym celem dokumentu **Polska2030** jest poprawa jakości życia Polaków mierzona wskaźnikami jakościowymi, a także wartością oraz tempem wzrostu polskiego PKB.

4.1.4. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r. została przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Dokument ten jest aktualizacją średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020. i jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia stanowi podstawę dla zmian w systemie zarządzania rozwojem, w tym obowiązujących dokumentów strategicznych: strategii, polityk, programów. Głównym celem Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju jest „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzmocnieniu spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

W poniższym opisie głównych obszarów koncentracji działań oraz obszarów wpływających na osiągnięcie Strategii odniesiono się jedynie do tych, które są związane z ochroną zabytków i dziedzictwa narodowego.

W celu szczegółowym III – skuteczne państwo wymieniono „**Obszar E-państwo**” i projektem strategicznym realizowanym w jego ramach jest digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej. Służyć temu ma kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

Wśród obszarów wpływających na osiągnięcie celów Strategii wymieniono „Kapitał ludzki i społeczny” i czwartym z kierunków interwencji w tym obszarze wymieniono: wzmocnienie roli

kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. W działaniach do 2030 r. ma to się przejawiać w:

- ochronie i promocji dziedzictwa narodowego poprzez
 - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty;
 - inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez:
 - uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym),
 - likwidację „białych plam” w dostępie do kultury.

4.1.5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Dokument został przyjęty uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. i stanowi kontynuację oraz aktualizację Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, przyjętej 26 marca 2013 r. i jest instrumentem realizacji Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

W części Strategii poświęconej diagnozie obszaru „kultura” wskazano na:

- zły stan zabytków,
- niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- niewystarczający poziom ochrony zbiorów chodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury
- deficyt kompetencji kulturowych,

ale wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego.

Jak główny cel Strategii przyjęto wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. W części poświęconej celom, kierunkom interwencji oraz narzędziom realizacji celu przyjęto trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne,
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich,
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

W strategii podkreślono, iż podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmacnianie prospołecznych postaw i tożsamości opartych na wspólnym dorobku kulturowym, co osiąga się poprzez szacunek do tradycji oraz poczucie przynależności do wspólnoty i jej historii. Istotnym elementem Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego będą działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców

i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. Wśród zadań realizowanych w ramach celu szczegółowego 2 wyróżniono następujące priorytety:

- tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
- ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury poprzez:
 - dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków,
 - wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii, między innymi poprzez projekt strategiczny „Rozwój Turystyki Kulturowej” obejmujący działania na rzecz zabytków uznanych za Pomniki Historii na tych szlakach,
 - kontynuację projektu „Krajobraz mojego miasta”, którego celem jest zapobieżenie chaosowi reklamowemu i zrównoważonemu planowaniu przestrzeni miejskiej,
 - rozbudowywanie kolekcji dzieł sztuki współczesnej,
 - poszukiwanie i odzyskiwanie zrabowanych podczas II wojny światowej dzieł sztuki,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury poprzez między innymi realizację projektu strategicznego „Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej”, w ramach którego zostaną podjęte następujące zadania:
 - kontynuacja procesu digitalizacji wszystkich rodzajów zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów muzealnych, archiwalnych, audiowizualnych, bibliotecznych i zabytkowych w państwowych instytucjach kultury i archiwach,
 - systemowe udostępnianie zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kulturowego przez budowę centralnych punktów dostępu do zasobów kultury, nauki i administracji,
 - inwentaryzacja cyfrowych zasobów kultury, obejmująca instytucje kultury, archiwa i inne jednostki, w tym naukowe, prowadzące lub zlecające digitalizację i przechowujące cyfrowe zbiory,
 - podnoszenie kompetencji cyfrowych,
 - nowelizacja przepisów regulujących całość polskiej przestrzeni internetowej,
- umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, między innymi poprzez:
 - realizację do 2022 r. strategicznego projektu „Niepodległa” oraz wykorzystanie instrumentów „polityki pamięci” po 2022 r.
- wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

W Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego wymieniono szereg projektów strategicznych, które przypisano do zakresu interwencji, wśród których należy wymienić:

- Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej,
- Dziedzictwo Buduje Wspólnotę (utworzenie sieci muzeów historycznych, których głównym celem jest opowiadanie o historii Polski z różnych perspektyw)
- Niepodległa (budowa kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100 rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego)
- Program Rozwoju Uniwersytetów Ludowych – których celem jest wzrost poziomu edukacji ustawicznej dorosłych mieszkańców gmin wiejskich i wiejsko miejskich oraz zwiększenie poziomu kapitału społecznego na obszarach wiejskich i w małych miastach.
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami,
- Rozwój Turystyki Kulturowej.

4.1.6. Ochrona dziedzictwa niematerialnego

16 sierpnia 2010 r. w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 15 lutego 2010 roku, zadania wynikające z realizacji zapisów Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zostały powierzone Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa, co jest realizacją zapisu artykułu 13 Konwencji, pkt. d, iii, w sprawie powołania instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe i umożliwiających dostęp do tego dziedzictwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.

Samorząd Województwa Mazowieckiego jako właściciel obiektów zabytkowych, oraz jako jednostka samorządu terytorialnego poziomu regionalnego jest odpowiedzialny za wykonywanie zadań o charakterze wojewódzkim w zakresie opieki nad zabytkami na poziomie regionu. Do zadań samorządu województwa należy w szczególności:

1. w zakresie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:
 - a. uwzględnianie zadań ochrony zabytków i opieki nad zabytkami: przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województwa i planu zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 18 ustawy),
 - b. udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w uchwale podjętej przez sejmik województwa (art. 81 ustawy),
 - c. sporządzanie wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy).
2. w zakresie realizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym: uwzględnianie w planie zagospodarowania przestrzennego województwa i planie zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego systemu obszarów krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków (art. 39 ust. 3 p. 2).
3. w zakresie ustawy „krajobrazowej”:
 - a. Sporządzanie dla obszaru województwa audytu krajobrazowego (art. 38a ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

Ponadto na podstawie odrębnych przepisów samorząd realizując swoje zadania w zakresie opieki nad zabytkami i dbałości o niematerialne dziedzictwo kulturowe może w szczególności:

- popularyzować dobre wzory aktywnej opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym;
- współpracować z jednostkami obu szczebli samorządu lokalnego w zakresie tworzenia prawnych form ochrony zabytków (parki kulturowe, plany miejscowe),
- organizować przedsięwzięcia edukacyjne związane z dziedzictwem kulturowym regionu oraz przedsięwzięcia promocyjne w tym zakresie,
- prowadzić promocję dziedzictwa materialnego i niematerialnego regionu,
- organizować współpracę z uczelniami na rzecz realizacji POnZ,
- obejmować patronatem Marszałka przedsięwzięcia w zakresie ochrony dziedzictwa.

- tworzyć katalogi wzorców budownictwa regionalnego charakterystycznego dla krajobrazów kulturowych poszczególnych części województwa
- wspierać promocyjnie tradycyjne produkty regionalne,
- organizować spotkania i konferencje dotyczących problematyki dziedzictwa,
- wspierać własne instytucje kultury w realizacji projektów i zadań dotyczących dziedzictwa kulturowego regionu.
- przyznawać nagrody i stypendia osobom zajmującym się opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lesznowola, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi dokumentami wykonanymi na poziomie województwa, prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku przyjęta została uchwałą Nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r. Jest to dokument własny samorządu wojewódzkiego i podstawowy dokument polityki regionalnej określający wizję, cele rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, a także działania służące ich realizacji. Układ celów w Strategii ma charakter hierarchiczno-horyzontalny. Nadrzędnym celem Strategii jest zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim oraz wzrost znaczenia Obszaru Metropolitalnego Warszawy w Europie.

W Strategii nakreślono wizję, zgodnie z którą Mazowsze to region spójny terytorialnie, konkurencyjny, innowacyjny z wysokim wzrostem gospodarczym i bardzo dobrymi warunkami życia jego mieszkańców. Cele rozwojowe zostały wyznaczone w sześciu obszarach działań: przemysł i produkcja, gospodarka, przestrzeń i transport, społeczeństwo, środowisko i energetyka, kultura i dziedzictwo.

W strukturze celów rozwojowych, dla obszaru kultury i dziedzictwa jako cel ramowy przyjęto wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia. Aby osiągnąć zamierzone w Strategii w tym obszarze cele, wskazano następujące kierunki działań:

- 1) wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu, poprzez:
 - a) poprawę atrakcyjności turystycznej regionu w oparciu o walory przyrodnicze (w szczególności w obszarach pasm turystycznych),
 - b) wspieranie rozwoju turystyki kulturowej oraz tworzenia nowych produktów turystycznych,
 - c) ochronę spuścizny kulturowej regionu (materialnej i niematerialnej),
 - d) rozwój systemu obsługi turystów (zaplecza turystycznego i systemu informacji turystycznej);
- 2) upowszechnianie kultury i twórczości, poprzez:
 - a) rozwój zaplecza instytucjonalnego kultury i digitalizację zasobów,
 - b) promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej regionu,
 - c) wspieranie edukacji kulturalnej i artystycznej;
- 3) kreowanie miast jako centrów aktywności kulturalnej.

4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego (PZPWM)

Obowiązujący obecnie Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego został przyjęty Uchwałą nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 grudnia 2018 r. Plan stanowi element systemu planowania przestrzennego i pełni w nim funkcję koordynacyjną między planowaniem krajowym a planowaniem lokalnym. Plan nie jest aktem prawa miejscowego al. jest aktem kierownictwa wewnętrznego wiążącego organy i jednostki organizacyjne samorządu województwa. Nie narusza uprawnień gmin w zakresie miejscowego planowania przestrzennego.

W części poświęconej zachowaniu ciągłości dziedzictwa kulturowego i ochrony krajobrazów kulturowych w Planie określono następujące działania:

- realizację zadań wskazanych w wojewódzkim programie opieki nad zabytkami;
- zachowanie i kreowanie ładu przestrzennego, zachowanie walorów krajobrazu kulturowego oraz kształtowanie pasm przyrodniczo-kulturowych o znaczeniu regionalnym poprzez:
 - przeciwdziałanie negatywnym efektom urbanizacji i reurbanizacji;
 - wzmacnianie przestrzennych walorów obiektów oraz układów przestrzennych (w tym obiektów i obszarów przemysłowych) poprzez rewitalizację, restaurację oraz rekultywację;
 - ochronę, rewitalizację i rewaloryzację obiektów i obszarów historycznych (zwłaszcza architektury drewnianej i przemysłowej, dworskiej, obronnej, dorobku nauki i techniki) w tym zabytków mających znaczenie symboliczne; – odbudowę i rekonstrukcję dóbr należących do światowego i krajowego dziedzictwa po zniszczeniu w wyniku konfliktów zbrojnych lub katastrof spowodowanych zagrożeniami naturalnymi;
 - wykorzystanie sieci miast historycznych oraz atrakcji krajobrazowo architektonicznych m.in. dla wyznaczania szlaków turystyki kulturowej; – tworzenie muzeów,
 - ochronę regionów etnograficznych oraz krain historycznych, jako cennych i charakterystycznych krajobrazów kulturowych, również jako element współpracy oraz rozwoju powiązań z sąsiadującymi województwami.

Potencjał turystyczny województwa mazowieckiego oparty jest o bogate walory przyrodnicze i kulturowe z wyraźnie dominującą Warszawą, będącą ośrodkiem o znaczeniu międzynarodowym. Ważne na mapie turystycznej są również ośrodki regionalne. wykorzystanie sieci miast historycznych oraz atrakcji krajobrazowo architektonicznych m.in. dla wyznaczania szlaków turystyki kulturowej.

W Planie przyjęto zintegrowane podejście do prowadzenia polityki rozwoju, wyznaczając obszary funkcjonalne, które zawierają się w obszarach strategicznej interwencji wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030. W obrębie miejskiego obszaru funkcjonalnego Warszawy znajduje się między innymi powiat piaseczyński

4.2.3. Program Opieki nad Zabytkami w województwie mazowieckim 2022-2025

Dokument został przyjęty uchwałą Nr 169/21 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 21 grudnia 2021 r. „**Program Opieki nad Zabytkami w województwie mazowieckim 2022 – 2025**” jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych dokumentów planistycznych województwa,

a jego rolą jest promocja idei ochrony zabytków i opieki nad zabytkami stanowiącymi nieodzowny element zrównoważonego rozwoju zarówno mniejszych środowisk, jak też całego województwa.

W Programie określono misję opieki nad zabytkami województwa i przyjęto, że w okresie 2022-2025 będzie kontynuowana misja z lat 2018-2021, którą zdefiniowano następująco: **podnieść skuteczność opieki nad zabytkami i dziedzictwem niematerialnym w województwie mazowieckim.**

Misji towarzyszy wizja strategiczna opieki nad zabytkami w regionie, będąca zapisem pożądanego stanu docelowego, jaki powinien być osiągnięty do 2025 r. wskutek pomyślnej realizacji Programu. Z rozwinięcia misji wynikają trzy obszary strategiczne – trzy „obszary koncentracji działań” Programu. W każdym z obszarów wyznaczamy z kolei cele strategiczne, a cele będą realizowane poprzez przedsięwzięcia strategiczne.

Obszar strategiczny A: Edukacja kształtująca świadomość i postawy	
Cel A.1	Wsparcie edukacyjne samorządów lokalnych i właścicieli zabytków
Przedsięwzięcie A.1.1.	Mazowieckie Forum Dziedzictwa (MFD)
<i>Cel przedsięwzięcia: Przedsięwzięcie ma na celu stworzenie platformy regularnego doszkalania fachowego gminnych specjalistów opieki nad dziedzictwem, a także stałej wymiany doświadczeń osób zajmujących się opieką nad dziedzictwem w administracji gminnej</i>	
Opis przedsięwzięcia:	Założeniem programu jest zorganizowanie i stałe prowadzenie forum, do którego będą zaproszeni przedstawiciele obu szczebli administracji lokalnej z terenu województwa mazowieckiego, zajmujący się w swoich samorządach zagadnieniami opieki nad dziedzictwem. W ramach forum planowane są regularne zdalne spotkania edukacyjne na tematy istotne dla opieki nad dziedzictwem w województwie mazowieckim. Raz do roku jest planowane stacjonarne spotkanie MFD służące edukacji i podsumowaniu rocznych doświadczeń lokalnych specjalistów
Forma realizacji:	Regularne zdalne spotkania o stałej formule: <ul style="list-style-type: none"> • Formy edukacyjnej (wykładu, warsztatu, seminarium) na wybrany temat; • Dyskusji służącej wymianie bieżących doświadczeń w zakresie opieki nad dziedzictwem. • Doroczne spotkania stacjonarne (jedno w ciągu każdego roku realizacji Programu) służące przede wszystkim podsumowaniu roku współpracy i pogłębieniu integracji środowiska specjalistów. • Współpraca z instytucjami administracji publicznej, NGO, umowy z wykonawcami.
Finansowanie	Budżet samorządu województwa, budżety samorządów lokalnych, inne źródła
Przedsięwzięcie A.1.2.	Dziedzictwo niematerialne - na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego - kontynuacja
<i>Cel przedsięwzięcia: Celem programu jest zintensyfikowanie ochrony dziedzictwa niematerialnego województwa.</i>	
Opis przedsięwzięcia:	Program będzie polegał na, wspólnym z zainteresowanymi podmiotami przygotowywaniu i opracowywaniu wniosków o wpis na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W tym celu powstanie program wpisywania na tę listę zwyczajów, przekazów ustnych, wiedzy i umiejętności oraz związanych z nimi przedmiotów i przestrzeni kulturowych
Forma realizacji:	Program własny samorządu województwa
Finansowanie	Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy

Przedsięwzięcie A.1.3.	„Renowacja Roku Zabytków Mazowsza” - kontynuacja
<i>Cel przedsięwzięcia: Celem programu jest promocja opieki nad zabytkami, dobrych praktyk konserwatorskich, renowacyjnych i adaptacyjnych wśród właścicieli zabytków nieruchomych znajdujących się na terenie województwa mazowieckiego.</i>	
Opis przedsięwzięcia:	Coroczny konkurs dla najlepszych renowacji zabytków
Forma realizacji:	Program własny samorządu województwa
Finansowanie	Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.
Cel A.2	Kształtowanie postawy zainteresowania dziedzictwem
Przedsięwzięcie A.2.1.	„Odkrywamy nasze dziedzictwo” - coroczny konkurs fotograficzny - kontynuacja
<i>Cel przedsięwzięcia: Podtrzymanie zainicjowanego wśród mieszkańców w poprzednim Programie 2018-2021 zainteresowania dokumentowaniem fotograficznym istniejących obiektów dziedzictwa, a także gromadzenie dokumentacji wykonanej przez społeczników.</i>	
Opis przedsięwzięcia:	Konkurs będzie realizowany w formie corocznego wojewódzkiego konkursu fotograficznego, którego każda edycja zostanie poświęcona innej kategorii zabytków i architektury.
Forma realizacji:	Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.
Finansowanie	Budżet samorządu województwa.
Przedsięwzięcie A.2.2.	Tożsamość lokalna - wartość unikalna - kontynuacja w nowej formie
<i>Cel przedsięwzięcia: Program ma na celu wypełnienie jednego z ważnych deficytów, jakim jest brak dostrzegania i doceniania dziedzictwa lokalnego. Oprócz oczywistego pozytywnego wpływu na stan zabytków przez poszerzenie wiedzy o ich wartości i konieczności ich ochrony, wzmacnianie tożsamości lokalnej ma silny wpływ na powodzenie procesów rewitalizacyjnych, zapobieganie depopulacji i w efekcie przekłada się na potencjał rozwojowy gmin i całego województwa.</i>	
Opis przedsięwzięcia:	Założeniem programu jest tworzenie i wspieranie powstawania programów edukacyjnych, warsztatów, wydarzeń lub publikacji adresowanych do społeczności lokalnych, służących pogłębieniu ich wiedzy o dziedzictwie regionu i podniesienia poczucia tożsamości. Programy mogą być adresowane do różnych grup wiekowych.
Forma realizacji:	Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.
Finansowanie	Budżet samorządu województwa, inne źródła.
Obszar strategiczny B: Optymalizacja systemu dostępu do środków	
Cel B.1	Zoptymalizować system dotacji wojewódzkich
Przedsięwzięcie B.1.1.	Dotacje do prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych - kontynuacja

<i>Cel przedsięwzięcia: Wspieranie różnego rodzaju właścicieli obiektów zabytkowych w finansowaniu prac przy zabytkach.</i>	
Opis przedsięwzięcia:	Program polega na organizowaniu corocznego naboru wniosków na dotacje do prac konserwatorskich restauratorskich i robót budowlanych w obiektach zabytkowych.
Forma realizacji:	przedsięwzięcie własne samorządu województwa.
Finansowanie	Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.
Cel B.2	Dbłość o zabytki własne województwa
Przedsięwzięcie B.2.1.	<i>Finansowania prac przy obiektach zabytkowych, których właścicielem jest Samorząd Województwa Mazowieckiego - kontynuacja</i>
<i>Cel przedsięwzięcia: Kontynuowanie udoskonalania metody podziału środków pomiędzy różnego rodzaju wnioskodawców z uwzględnieniem priorytetów Samorządu Województwa..</i>	
Opis przedsięwzięcia:	Przedsięwzięcie dotyczy finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych (ruchomych i nieruchomych), których właścicielem jest Samorząd Województwa Mazowieckiego lub jego jednostki organizacyjne. W ramach przedsięwzięcia raz w roku będzie organizowany nabór wniosków o dotacje celowe na remont zabytków będących własnością samorządu lub jednostek organizacyjnych. Jednostki organizacyjne Samorządu Województwa mające siedzibę w obiekcie wymagającym najpilniej wsparcia finansowego (np. najgorszy stan techniczny) otrzymałyby dodatkowe środki na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.
Forma realizacji:	przedsięwzięcie własne samorządu województwa.
Finansowanie	Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Obszar strategiczny C: Skuteczne narzędzia działania	
Cel C.1	Ograniczanie ryzyka utraty najbardziej zagrożonych elementów dziedzictwa
Przedsięwzięcie C.1.1.	<i>Dokumentacja zabytków architektury XX wieku województwa mazowieckiego</i>
<i>Cel przedsięwzięcia: Celem programu jest dokonanie systematycznej inwentaryzacji i dokumentacji dziedzictwa architektury po 1918 r. województwa mazowieckiego oraz wydanie publikacji na ten temat.</i>	
Opis przedsięwzięcia:	<p>Architektura międzywojenna i powojenna często jest traktowana z mniejszą uwagą i troską, niż architektura epok bardziej odległych w czasie. Ogromna część obiektów z tego okresu niszczy i jest w stanie technicznym zagrażającym ich przetrwaniu. Wobec takiego stanu faktycznego istotne jest jak najszybsza dokumentacja i wydanie katalogu w formie publikacji, co przyczyni się do upowszechnienia świadomości o wartości omawianej architektury jako istotnej części dziedzictwa regionu.</p> <p>Program będzie miał formę zlecenia dla specjalistycznego wykonawcy, którego zadaniem będzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokonanie kwerendy w dostępnych publikacjach, badaniach i pracach naukowych, celem zidentyfikowania możliwie pełnej listy obiektów architektury modernistycznej w województwie mazowieckim; • przeprowadzenie badań terenowych, w ramach których powstanie dokumentacja fotograficzna i zostanie opracowana dokumentacja obiektów architektury XX

	wieku województwa mazowieckiego; • opracowanie i wydanie publikacji.
Forma realizacji:	Program własny samorządu województwa, umowy z wykonawcami.
Finansowanie	Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.
Przedsięwzięcie C.1.2.	<i>Inwentaryzacja i wyodrębnienie typów zabudowy drewnianej województwa - kontynuacja</i>
<i>Cel przedsięwzięcia:</i> Celem programu jest dokonanie systematycznej inwentaryzacji stylów architektury drewnianej województwa mazowieckiego.	
Opis przedsięwzięcia:	<p>W województwie mazowieckim znajduje się ponad 5 tysięcy zabytków architektury drewnianej. Prawie jedna czwarta z nich nie posiada zabezpieczenia przeciwpożarowego, co naraża je na niebezpieczeństwo zniszczenia. Pilne staje się sporządzenie dokumentacji tych zabytków, w tym – inwentaryzacji ich stylów. W zakres zadania wchodzi rozpoznanie zachowanego budownictwa sprzed 1945 r., nie tylko obiektów objętych aktualnie ochroną konserwatorską, zarówno na wsiach, jak i w miasteczkach i miastach.</p> <p>Program będzie miał formę zlecenia dla specjalistycznego wykonawcy, którego zadaniem będzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokonanie kwerendy w dostępnych publikacjach, badaniach i pracach naukowych, celem wychwycenia możliwie pełnej listy stylów zidentyfikowanych i opisanych dotychczas; • przeprowadzenie badań terenowych, w ramach których powstanie dokumentacja fotograficzna i zostanie opracowana pełna typologia stylów architektury drewnianej województwa mazowieckiego, w podziale na jego regiony kulturowe, wraz z dokumentacją przykładów.
Forma realizacji:	Program własny samorządu województwa, umowy z wykonawcami.
Finansowanie	Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.
Przedsięwzięcie C.1.3.	<i>Konkurs „Dom w krajobrazie” - kontynuacja</i>
<i>Cel przedsięwzięcia:</i> Celem programu jest stworzenie katalogu projektów architektonicznych współczesnej zabudowy dobrze zharmonizowanej z krajobrazem kulturowym poszczególnych regionów kulturowych województwa mazowieckiego	
Opis przedsięwzięcia:	<p>Program będzie miał formę konkursu organizowanego w cyklu dwuletnim na opracowanie projektów domów jednorodzinnych.</p> <p>Konkurs będzie organizowany co drugi rok, a w latach pomiędzy konkursami będzie wydawany katalog z materiałami konkursowymi z roku poprzedzającego. Projekty obu kategorii będą w ten sposób nieodpłatnie udostępnione wszystkim zainteresowanym podmiotom, co zwiększa szansę, że elementy tradycyjnej zabudowy pojawią się w krajobrazie kulturowym Województwa</p>
Forma realizacji:	Program własny samorządu województwa we współpracy z Oddziałem Warszawskim Stowarzyszenia Architektów Polskich (SARP).
Finansowanie	Konkurs, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.
Przedsięwzięcie C.1.4.	<i>Nasza żywa tradycja - kontynuacja</i>

Cel przedsięwzięcia: <i>Głównym celem programu jest ochrona i upowszechnianie dziedzictwa niematerialnego oraz rozbudowa portalu Mazowiecki Szlak Tradycji, będącego bazą zasobów tego dziedzictwa.</i>	
Opis przedsięwzięcia:	Program może mieć formę zróżnicowanego wsparcia zarówno dla inicjatyw już utrwalonych i powtarzanych cyklicznie, jak i dla inicjatyw nowo kreowanych. Towarzyszyć temu powinna rozbudowa portalu Mazowiecki Szlak Tradycji o kolejne opisy elementów dziedzictwa oraz ścieżki tematyczne
Forma realizacji:	Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.
Finansowanie	Budżet samorządu województwa.
Cel C.2	Wzmocnienie potencjału promocyjnego zabytków
Przedsięwzięcie C.2.1.	<i>Tworzyć system promocji mazowieckiego dziedzictwa w serwisach internetowych</i>
Cel przedsięwzięcia: <i>Skuteczna promocja mniej znanych elementów dziedzictwa w województwie mazowieckim w serwisach internetowych dzięki współpracy z podmiotami o utrwalonej renomie i potwierdzonej skuteczności promocyjnej</i>	
Opis przedsięwzięcia:	Program polega na zawarciu umów o współpracy ze starannie dobranymi influencerami aktywnymi w mediach społecznościowych i serwisach internetowych, których utrwalona renoma i potwierdzona skuteczność promocyjna gwarantuje szansę skutecznej promocji dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa mazowieckiego.
Forma realizacji:	Umowy z wykonawcami.
Finansowanie	Budżet samorządu województwa.
Przedsięwzięcie C.2.2.	<i>Mazowieckie konserwacje</i>
Cel przedsięwzięcia: <i>Promocja zabytków dotowanych przez Samorząd Województwa</i>	
Opis przedsięwzięcia:	Projekt zakłada organizację wydarzeń takich jak spacerów i oprowadzania po wybranych zabytkach dotowanych przez samorząd województwa, skierowanych szczególnie do lokalnej społeczności
Forma realizacji:	Umowy z wykonawcami, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami
Finansowanie	Budżet samorządu województwa.
Przedsięwzięcie C.2.3.	<i>Mazowiecki System Informacji Przestrzennej - Zabytki</i>
Cel przedsięwzięcia: <i>Stworzenie platformy zintegrowanego systemu informacji o zabytkach dla województwa mazowieckiego w ramach Mazowieckiego Systemu Informacji Przestrzennej.</i>	
Opis przedsięwzięcia:	Powszechnie dostępna platforma ma gromadzić podstawowe dane o obiektach wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków dla obszaru całego województwa mazowieckiego. Dany obiekt ma być możliwy do zidentyfikowania na mapie i opatrzony następującymi informacjami: nazwa, czas powstania, nr i data w rejestrze zabytków (jeśli obiekt jest w rejestrze), typ zabytku, stan zachowania, ewentualnie opis obiektu i karta adresowa obiektu. Dane będą pozyskiwane w różnych trybach i terminach od podmiotów prowadzących rejestry
Forma realizacji:	Współpraca z Departamentem Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii UMWM, instytucjami administracji publicznej, NGO, umowy z wykonawcami
Finansowanie	Budżet samorządu województwa.

Na bazie praktyki wdrażania Programu opieki nad zabytkami województwa mazowieckiego w latach 2018 zostały zidentyfikowane trzy obszary kluczowych problemów i potrzeb, na które Program na lata 2022 – 2025 musi zaproponować odpowiedź.

- niewystarczająca świadomość wartości dziedzictwa wśród interesariuszy, niewłaściwe postawy interesariuszy wobec dziedzictwa,
- potrzeba dalszej optymalizacji dostępu do środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- potrzeba dalszego doskonalenia narzędzi działania w zakresie opieki nad zabytkami.

4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu

4.3.1. Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Piaseczyńskiego

W Powiecie Piaseczno do chwili obecnej nie opracowano programu opieki nad zabytkami, nie istnieje także dokument za lata ubiegłe.

4.3.2. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych powiatu piaseczyńskiego.

Powiat piaseczyński posiada aktualny Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych, który jest cyklicznie aktualizowany. Dokument nie jest on dostępny na stronach internetowych powiatu prezentowane poniżej uwagi dotyczą modelowego planu ochrony zabytków.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na wykonywaniu następujących przedsięwzięć:

- prace przygotowawcze w okresie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
- prace w okresie podwyższonej gotowości, to jest w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia,
- reagowanie w czasie wystąpienia i trwania konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
- zabezpieczenie i dokumentowanie po zakończeniu konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lesznowola zgodny jest z następującymi dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

5.1.1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią akt prawa miejscowego i podstawę planowania przestrzennego w gminie stanowiąc powszechnie obowiązujące przepisy na terenie gminy, określający przeznaczenie, warunki zagospodarowania, zabudowy terenu a także rozmieszczenia inwestycji celu publicznego. Na terenie Gminy Lesznowola obowiązuje 176 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujących swoim zasięgiem ponad 83% powierzchni gmin (stan na koniec grudnia 2021 r. ale w 2022 r. uchwalono plany miejscowe dla kolejnych miejscowości). Obowiązujące plany charakteryzują się rozdrobnieniem, wiele z nich obowiązuje na terenach części wsi. Ogółem około 16% powierzchni gminy nie posiada planów zagospodarowania przestrzennego. Część planów została przyjęta zgodnie z nieobowiązującą już ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym. W prezentowanym poniżej zestawieniu ujęto wszystkie obowiązujące plany zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Lesznowola, z informacją dotyczącą zapisów ochrony dóbr kultury oraz poniżej tabeli z przytoczeniem zapisów ochronnych w planach, w których takie zapisy się pojawiły. Należy zwrócić uwagę, że wśród obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego znajdują się plany, w których nie ujęto problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego – zostały one wymienione w poniższej tabeli.

Zgodnie z art. 19.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2022 poz. 840): *W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:*

- 1) *zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
- 2) *innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
- 3) *parków kulturowych.*

l.p	data uchw. planu	Nr Uchwały	nazwa planu	Uwagi dotyczące zapisów z zakresu ochrony dóbr kultury
1.	6.02.2001	Uchwała Nr 444/XXXVIII/2001 Rady Gminy w Lesznowoli z dnia 6 lutego 2001 r.	w sprawie zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego części wsi Radiostacja Łazy i dawne P.G.R. Łazy w gminie Lesznowola.	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP 50-65/16 oraz strefa obserwacji archeologicznej.
2.	21.09.2001	Uchwała Nr 650/XLVII/2001 Rady Gminy w Lesznowoli z dnia 21 września 2001 r.	w sprawie zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego wsi Lesznowola, Kolonia Lesznowola, Janczewice, Podolszyn, oraz terenu P.A.N. Jastrzębiec, P.A.N. Kosów w gminie Lesznowola.	Na terenie obowiązywania planu stanowisko AZP 60-66/59, [59-85/2 poza obszarem obowiązywania planu]

3.	4.10.2002	Uchwała Nr 779/LXIII/2002 Rady Gminy Lesznówola z dnia 4 października 2002 r.	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznówola dla wsi Nowa Wola i Zgorzała - etap IV.	Na terenie obowiązywania planu stanowisko AZP 60-66/68 – nie wymienione w planie, ponieważ stanowisko odkryto w 2013 r.
4.	4.10.2002	Uchwała Nr 783/LXIII/2002 Rady Gminy w Lesznówoli z dnia 4 października 2002 r.	w sprawie zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznówola dla wsi Jazgarzewszczyzna i części wsi Łoziska	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP 60-66/37
5.	16.04.2003	Uchwała Nr 58/VII/2003 Rady Gminy Lesznówola z dnia 16 kwietnia 2003 r.	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznówola dla części wsi Nowa Wola i Zgorzała - etap III.	Na terenie obowiązywania planu stanowiska AZP 59-66/26; AZP 60-66/66, AZP 60-66/67
6.	23.02.2006	Uchwała Nr 298/XXXIX/2006 Rady Gminy w Lesznówoli z dnia 23 lutego 2006 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obrębu Jazgarzewszczyzna w gminie Lesznówola	Na terenie obowiązywania planu stanowiska: AZP 60-66/35, AZP 60-66/36, AZP 60-66/38
7.	25.05.2010	Uchwała Nr 534/XXXIX/10 Rady Gminy Lesznówola z dnia z dnia 25 maja 2010 r.	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznówola dla część obrębu ŁAZY	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP 60-65/23
8.	29.11.2011 r	Uchwała Nr 121/X/2011 Rady Gminy Lesznówola z dnia 29.11.2011 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznówola dla części obrębu Lesznówola i Kolonia Lesznówola	Na terenie obowiązywania planu stanowisko AZP 60- 66/58 (także w uchwale 122/X/2011) – nie wymienia stanowiska nr 60-66/70 ponieważ zostało odkryte w 2013 r.
9.	29.11.2011	Uchwała Nr 122/X/2011 Rady Gminy Lesznówola z dnia 29.11.2011 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznówola dla części obrębu Wilcza Góra	Na terenie obowiązywania planu stanowiska: AZP 60-66/47, AZP 60-66/50, AZP 60-66/51, AZP 60-66/52, AZP 60-66/53, AZP 60-66/54, AZP 60-66/55, AZP 60-66/56, AZP 60-66/57, AZP 60-66/58 (także w uchwale 121/X/2011)
10.	31.01.2012	Uchwała N 149/XIII/2012 Rady Gminy Lesznówola z dnia 31 stycznia 2012 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznówola dla części obrębu Zamienie część II.	
11.	09.08.2012	Uchwała nr 223/XVIII/2012 Rady Gminy Lesznówola z dnia 09.08.2012 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznówola dla części wsi Jabłonowo, południowej części wsi Kosów, wschodniej część wsi Wólka Kosowska, części wsi: Mroków, Kolonia Mrokowska, Wola Mrokowska, Warszawianka, Stachowo, Marysin z wyłączeniem terenu cmentarza	Na terenie obowiązywania planu stanowiska: AZP 60-65/11, AZP 60-65/12, AZP 60-65/17, AZP 61-65/49, AZP 61-65/50.
12.	30.11.2012	Uchwała nr 279/XXII/2012 Rady Gminy Lesznówola z dnia	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznówola dla obrębu Kolonia Warszawska i części obrębu Stefanowo.	Na terenie obowiązywania planu stanowiska: AZP 60-65/13, AZP 60-65/14, AZP 60-65/18, AZP 60-65/19, AZP 60-65/20

		30 listopada 2012 r		
13.	26.03.2013	Uchwała Nr 329/XXVI/2013 Rady Gminy Lesznowola z dnia 26 marca 2013 r	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części wsi Stefanowo	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP 60- 65/15,
14.	27.06.2013	Uchwała Nr 368/XXIX/2013 Rady Gminy Lesznowola dnia 27 czerwca 2013 roku	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Stara Iwiczna (cz. północna)	Na terenie obowiązywania planu wpisany do rejestru cmentarz grzebalny.
15.	27.09.2013	Uchwała Nr 408/XXXII/2013 Rady Gminy Lesznowola z dnia 27 września 2013 r	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Wola Mrokowska - część I.	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP 61-65/63
16.	27.03.2014	Uchwała nr 502/XXXIX/2014 Rady Gminy Lesznowola z dnia 27 marca 2014 r	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Łazy	Na terenie obowiązywania planu stanowiska: AZP 60- 65/22, AZP 60-65/24
17.	17.06.2014	Uchwała Nr 542/XLII/2014 Rady Gminy Lesznowola z dnia 17 czerwca 2014 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Mroków część I	Na terenie obowiązywania planu Dwór i park w Mrokowie
18.	29.07.2014	Uchwała Nr 561/XLIII/2014 Rady Gminy w Lesznowoli z dnia 29 lipca 2014 r	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Stachowo i części obrębu Kosów	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP 61- 64/25
19.	22.10.2014	Uchwałą nr 618/XLVI/2014 Rady Gminy Lesznowola z dnia 22 października 2014 r	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części wsi Jazgarzewszczyzna i części wsi Łoziska	Na terenie obowiązywania planu stanowiska: AZP 60-66/28, AZP 60-66/29, AZP 60-66/30, AZP 60-66/31, AZP 60-66/32, AZP 60-66/33, AZP 60-66/52
20.	9.04.2015	Uchwała Nr 67/VII/2015 Rady Gminy Lesznowola z dnia 9 kwietnia 2015 r	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części wsi Łazy i Wólka Kosowska obszar III	Na terenie obowiązywania planu stanowiska: AZP 60-65/1, AZP 60-65/21 oraz zabytkowy park w Łazach (Derdy), klasztor oraz Zacisze św. Józefa.
21.	10.11.2015	Uchwała Nr 163/XIII/2015 Rady Gminy Lesznowola z dnia 10 listopada 2015 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębów: Stachowo, Wola Mrokowska, Warszawianka, Kolonia Mrokowska	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP-61-65/50
22.	24.02.2016	Uchwała Nr 212/XVI/2016 Rady Gminy Lesznowola z dnia 24 lutego 2016 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Kolonia Lesznowola i części obrębu Lesznowola	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP-60-66/58

23.	27.09.2017	Uchwała nr 503/XXXV/2017 Rady Gminy Lesznowola z dnia 27 września 2017 roku	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Janczewice i części obrębu Podolszyn	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP 59- 65/1. W planie nie wymieniona kapliczka w Podolszynie.
24.	24.04.2018 r	Uchwała Nr 619/XLIII/2018 Rady Gminy Lesznowola z dnia 24 kwietnia 2018 r	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Wilcza Góra	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP-60-65/27
25.	15.01.2019	Uchwała Nr 35/V/2019 Rady Gminy Lesznowola z dnia 15 stycznia 2019 r	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części wsi Wólka Kosowska	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP-60-65/17
26.	18.04.2019	Uchwała Nr 90/VII/2019 Rady Gminy Lesznowola z dnia 18 kwietnia 2019 r	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Lesznowola	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP-60-66/59 /
27.	17.09.2019	Uchwała Nr 153/XIV/2019 Rady Gminy Lesznowola z dnia 17 września 2019 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Zgorzała	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP-59-66/22 oraz cmentarz epidemiczny
28.	20.12.2019	Uchwała Nr 211/XVIII/2019 Rady Gminy Lesznowola z dnia 20 grudnia 2019 r	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Wola Mrokowska i Warszawianka	Na terenie obowiązywania planu stanowisko: AZP 61-65/67
29.	24.06.2021	Uchwała Nr 445/XL/2021 Rady Gminy Lesznowola z dnia 24 czerwca 2021 r	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Wola Mrokowska	Na terenie obowiązywania planu stanowiska: AZP 61-65/65, AZP 61-65/66
30.	23.09.2021	Uchwała Nr 480/XLII/2021 Rady Gminy Lesznowola z dnia 23 września 2021 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla obrębu PAN Jastrzębiec oraz części obrębu Garbatka	Zapisy ochronne dla parku,
31.	26.05.2022	Uchwałą Nr 625/L/2022 Rady Gminy Lesznowola z dnia z dnia 26 maja 2022 r.	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Nowa Wola i Zgorzała – etap I	Na terenie obowiązywania planu stanowiska: AZP 59-66/23, AZP 59-66/24

5.1.1.1. Uchwała Nr 444/XXXVIII/2001 Rady Gminy w Lesznowoli z dnia z dnia 6 lutego 2001 r. w sprawie zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego części wsi Radiostacja Łazy i dawne P.G.R. Łazy w gminie Lesznowola.

§ 19. W stosunku do obszarów konserwatorskich stref obserwacji archeologicznych, oznaczonych na rysunku planu symbolem graficznym zgodnym z legendą, oraz stanowisk archeologicznych, oznaczonych na rysunku planu symbolem graficznym i numeracją, plan ustala:

- 1) Obowiązek uzgadniania przez organa samorządowe z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (na etapie ustalania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu) - wszelkich zmian w użytkowaniu terenu i planowanych inwestycji (kubaturowych, komunikacyjnych, związanych z uzbrojeniem terenu, eksploatacją

- kruszywa i innych związanych z robotami ziemnymi, naruszającymi strukturę gruntu poniżej warstwy ornej - tj. głębiej niż 30 cm od istniejącego poziomu terenu).
- 2) W granicach stanowisk archeologicznych, planowane inwestycje mogą być dopuszczone do realizacji po przeprowadzeniu na koszt inwestora, właściciela lub użytkownika, archeologicznych badań wykopaliskowych, wyprzedzających działania inwestycyjne i pod warunkiem stałego nadzoru archeologicznego przy wszystkich robotach ziemnych naruszających strukturę gruntu (z wyłączeniem prac polowych) związanych z planowanymi działaniami inwestycyjnymi, z rygiem zmiany nadzoru na badania wykopaliskowe w przypadku ujawnienia w nadzorowanych wykopach obiektów archeologicznych.
 - 3) W granicach konserwatorskiej strefy obserwacji archeologicznych warunkiem zmiany użytkowania terenu jest przeprowadzenie na koszt inwestora, właściciela lub użytkownika prac sondażowych potwierdzających lub wykluczających istnienie na tym terenie stanowiska archeologicznego. W przypadku odkrycia w wykopach sondażowych nawarstwień kulturowych i obiektów archeologicznych - obszar konserwatorskiej strefy archeologicznej staje się stanowiskiem archeologicznym, dla którego obowiązują ustalenia wym. w pkt 3.
 - 4) Do czasu przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych i prac sondażowych obowiązuje zakaz zmiany użytkowania terenu -tj. wznoszenia obiektów kubaturowych, drogowych, związanych z uzbrojeniem terenu, grodzeniem działek oraz prowadzeniem robót ziemnych naruszających strukturę gruntu poniżej warstwy ornej - tj. głębiej niż 30 cm poniżej istniejącego poziomu terenu.
 - 5) W uzgodnieniach z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków należy powoływać się na numer ewidencyjny stanowiska lub konserwatorskiej strefy archeologicznej.

5.1.1.2. Uchwała Nr 650/XLVII/2001 Rady Gminy w Lesznowoli z dnia z dnia 21 września 2001 r. w sprawie zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego wsi Lesznowola, Kolonia Lesznowola, Janczewice, Podolszyn, oraz terenu P.A.N. Jastrzębiec, P.A.N. Kosów w gminie Lesznowola.

§ 20.

W stosunku do obszarów konserwatorskich stref obserwacji archeologicznych, oznaczonych na rysunku planu symbolem graficznym zgodnym z legendą, oraz stanowisk archeologicznych, oznaczonych na rysunku planu symbolem graficznym i numeracją, plan ustala:

- 1) Zakaz zabudowy i zmiany użytkowania terenów rolnych na obszarach stanowiska archeologicznego (wytypowanego do rejestru zabytków) oznaczonego na rysunku planu nr 59-65/1 **[obszar objęty innym planem]**.
- 2) Obowiązek uzgadniania przez organa samorządowe z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (na etapie ustalania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu) - wszelkich zmian w użytkowaniu terenu i planowanych inwestycji (kubaturowych, komunikacyjnych, związanych z uzbrojeniem terenu, eksploatacją kruszywa i innych związanych z robotami ziemnymi, naruszającymi strukturę gruntu poniżej warstwy ornej - tj. głębiej niż 30 cm od istniejącego poziomu terenu).
- 3) W granicach stanowisk archeologicznych, nie wymienionych w pkt 1, planowane inwestycje mogą być dopuszczone do realizacji po przeprowadzeniu na koszt inwestora, właściciela lub użytkownika, archeologicznych badań wykopaliskowych, wyprzedzających działania inwestycyjne i pod warunkiem stałego nadzoru archeologicznego przy wszystkich robotach ziemnych naruszających strukturę gruntu (z wyłączeniem prac polowych) związanych z planowanymi działaniami inwestycyjnymi, z rygiem zmiany nadzoru na badania wykopaliskowe w przypadku ujawnienia w nadzorowanych wykopach obiektów archeologicznych.
- 4) W granicach konserwatorskiej strefy obserwacji archeologicznych warunkiem zmiany użytkowania terenu jest przeprowadzenie na koszt inwestora, właściciela lub użytkownika prac sondażowych potwierdzających lub wykluczających istnienie na tym terenie stanowiska archeologicznego. W przypadku odkrycia w wykopach sondażowych nawarstwień kulturowych i obiektów archeologicznych - obszar konserwatorskiej strefy archeologicznej staje się stanowiskiem archeologicznym, dla którego obowiązują ustalenia wym. w pkt 3.
- 5) Do czasu przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych i prac sondażowych obowiązuje zakaz zmiany użytkowania terenu -tj. wznoszenia obiektów kubaturowych, drogowych, związanych z uzbrojeniem terenu, grodzeniem działek oraz prowadzeniem robót ziemnych naruszających strukturę gruntu poniżej warstwy ornej - tj. głębiej niż 30 cm poniżej istniejącego poziomu terenu.
- 6) W uzgodnieniach z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków należy powoływać się na numer ewidencyjny stanowiska lub konserwatorskiej strefy archeologicznej.

UWAGA: obszar z wymienionym w planie zapisem dotyczącym stanowiska archeologicznego AZP 59-65/1 został objęty planem: Uchwała nr 503/XXXV/2017 Rady Gminy Lesznowola z dnia 27 września 2017 roku

5.1.1.3. Uchwała Nr 779/LXIII/2002 Rady Gminy Lesznowola z dnia 4 października 2002 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla wsi Nowa Wola i Zgorzała - etap IV.

II. Ochrona dóbr kultury

§ 10.1. Na terenach objętych planem nie występują obiekty znajdujące się pod ochroną Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Uwaga: w momencie uchwalania planu nie znane były stanowisko: AZP 60-66/68, które zostało odkryte w 2013 w pasie trasy S7.

5.1.1.4. Uchwała Nr 783/LXIII/2002 Rady Gminy w Lesznowoli z dnia 4 października 2002 r. w sprawie zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla wsi Jazgarzewszczyzna i części wsi Łoziska

§ 18.

W stosunku do stanowisk archeologicznych, oznaczonych na rysunku planu symbolem graficznym i numeracją, plan ustala:

- 1) Obowiązek uzgadniania przez organa samorządowe z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (na etapie ustalania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu) - wszelkich zmian w użytkowaniu terenu i planowanych inwestycji (kubaturowych, komunikacyjnych, związanych z uzbrojeniem terenu, eksploatacją kruszywa i innych związanych z robotami ziemnymi, naruszającymi strukturę gruntu poniżej warstwy ornej - tj. głębiej niż 30 cm od istniejącego poziomu terenu).
- 2) W granicach stanowisk archeologicznych, nie wymienionych w pkt 1, planowane inwestycje mogą być dopuszczone do realizacji po przeprowadzeniu na koszt inwestora, właściciela lub użytkownika, archeologicznych badań wykopaliskowych, wyprzedzających działania inwestycyjne i pod warunkiem stałego nadzoru archeologicznego przy wszystkich robotach ziemnych naruszających strukturę gruntu (z wyłączeniem prac polowych) związanych z planowanymi działaniami inwestycyjnymi, z rygorem zmiany nadzoru na badania wykopaliskowe w przypadku ujawnienia w nadzorowanych wykopach obiektów archeologicznych.
- 3) Do czasu przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych i prac sondażowych obowiązuje zakaz zmiany użytkowania terenu - tj. wznoszenia obiektów kubaturowych, drogowych, związanych z uzbrojeniem terenu, gradzeniem działek oraz prowadzeniem robót ziemnych naruszających strukturę gruntu poniżej warstwy ornej - tj. głębiej niż 30cm poniżej istniejącego poziomu terenu.
- 4) W uzgodnieniach z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków należy powoływać się na numer ewidencyjny stanowiska lub konserwatorskiej strefy archeologicznej.

5.1.1.5. Uchwała Nr 58/VII/2003 Rady Gminy Lesznowola z dnia 16 kwietnia 2003 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części wsi Nowa Wola i Zgorzała - etap III.

II. Ochrona dóbr kultury

§ 10. Na terenach objętych planem nie występują obiekty znajdujące się pod ochroną Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. I

Uwaga: w momencie uchwalania planu nie znane były stanowiska: AZP 59-66/26, AZP 60-66/66, AZP 60-66/67, które znajdują się na terenie obowiązywania planu – stanowiska te zostały odkryte w 2013 w pasie trasy S7.

5.1.1.6. *Uchwała Nr 298/XXXIX/2006 Rady Gminy w Lesznowoli z dnia 23 lutego 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obrębu Jazgarzewszczyzna w gminie Lesznowola*

§17

Plan miejscowy ustala ochronę zabytków archeologicznych, tj. stanowisk archeologicznych nr AZP 60-66/35, 60-66/36, 60-66/38 w formie stref ochrony konserwatorskiej, określonych na rysunku planu symbolem zgodnym z legendą i oznaczonej numerami: 60-66/35, 60-66/36, 60-66/38; na obszarze w.wym. stref plan miejscowy ustala:

- 1) obowiązek uzyskania przez inwestora od wojewódzkiego konserwatora zabytków – przed wydaniem pozwolenia na budowę lub zgłoszeniem właściwemu organowi – uzgodnienia wszelkich planowanych budów obiektów budowlanych oraz robót budowlanych, wiążących się z wykonywaniem prac ziemnych;
- 2) obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków budowy urządzeń wodnych i regulacji wód;
- 3) obowiązek przeprowadzenia, na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej zamierzającej finansować roboty budowlane, badań archeologicznych oraz wykonania ich dokumentacji;
- 4) przed rozpoczęciem badań archeologicznych wymagane jest uzyskanie od wojewódzkiego konserwatora zabytków pozwolenia na ich prowadzenie.

5.1.1.7. *Uchwała Nr 534/XXXIX/10 Rady Gminy Lesznowola z dnia z dnia 25 maja 2010 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla część obrębu ŁAZY*

Zasady dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

§17.

1. Ustala się ochronę zabytku archeologicznego (stanowisko archeologiczne nr ew. AZP 60-65/23), w formie strefy ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych, wyznaczonej na rysunku planu specjalnym symbolem i oznaczonej numerem 60-65/23.
2. Na obszarze, o którym mowa w ust. 1 ustala się:
 - 1) obowiązek uzyskania przez inwestora, od wojewódzkiego konserwatora zabytków – przed wydaniem decyzji pozwolenia na budowę lub zgłoszenia właściwemu organowi – uzgodnienia wszelkich planowanych budów obiektów budowlanych wiążących się z wykonaniem robót ziemnych,
 - 2) obowiązek przeprowadzenia (na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej zamierzającej realizować roboty budowlane) badań archeologicznych oraz wykonanie ich dokumentacji. Przed rozpoczęciem badań archeologicznych wymagane jest uzyskanie od wojewódzkiego konserwatora zabytków pozwolenia na ich prowadzenie

5.1.1.8. *Uchwała Nr 121/X/2011 Rady Gminy Lesznowola z dnia 29.11.2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Lesznowola i Kolonia Lesznowola*

§ 21.

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytku archeologicznego, tj. stanowiska archeologicznego nr ew. AZP 60- 66/58, poprzez wyznaczenie strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu zgodnie z legendą;
- 2) dla wyznaczonej strefy ochrony konserwatorskiej, obejmującej stanowisko archeologiczne, ustala się:
 - a) obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich zamierzeń inwestycyjnych, wiążących się z wykonywaniem prac ziemnych, przed wydaniem pozwolenia na budowę lub zgłoszeniem właściwemu organowi;

- b) obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopaliny, zalesiania gruntów oraz budowy urządzeń wodnych i regulacji wód;
- c) obowiązek przeprowadzenia (na koszt inwestora zamierzającego realizować roboty budowlane lub nowe zalesienia) badań archeologicznych oraz wykonania ich dokumentacji, po uprzednim uzyskaniu zgody od wojewódzkiego konserwatora zabytków na ich przeprowadzenie.

Uwaga: w momencie uchwalania planu nie znane było stanowisko AZP 60-66/70, które znajduje się na terenie obowiązywania planu – stanowisko to zostało odkryte w 2013 w pasie trasy S7.

Wymienione w Uchwale stanowisko archeologiczne AZP 60-66/58 wymienione jest także w MPZP Uchwała Nr 122/X/2011.

5.1.1.9. Uchwała Nr 122/X/2011 Rady Gminy Lesznowola z dnia 29.11.2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Wilcza Góra

§ 21.

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytków archeologicznych, tj. stanowisk archeologicznego o numerach ewidencyjnych AZP 60-66/47, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, poprzez wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej, oznaczonych na rysunku planu zgodnie z legendą;
- 2) dla wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej, obejmujących stanowiska archeologiczne, obowiązuje:
 - a) nakaz uzyskania przez inwestora, od wojewódzkiego konserwatora zabytków – przed wydaniem pozwolenia na budowę lub zgłoszeniem właściwemu organowi budów obiektów budowlanych, wiążących się z wykonywaniem robót ziemnych – uzgodnienia zakresu i rodzaju niezbędnych badań archeologicznych,
 - b) nakaz uzyskania przez inwestora, od wojewódzkiego konserwatora zabytków, uzgodnienia zakresu i rodzaju niezbędnych badań archeologicznych poprzedzających inne niż wymienione w lit. a roboty ziemne lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności,
 - c) nakaz przeprowadzenia badań archeologicznych oraz wykonania ich dokumentacji (przed rozpoczęciem badań archeologicznych wymagane jest uzyskanie od wojewódzkiego konserwatora zabytków pozwolenia na ich prowadzenie).

5.1.1.10. Uchwała N 149/XIII/2012 Rady Gminy Lesznowola z dnia 31 stycznia 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Zamienie część II.

Plan nie zawiera zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej. Na terenie obowiązywania planu znajdują się obiekty po dawnych zakładach w Zamieniu oraz zabytkowa aleja, ujęta w GEZ Gminy Lesznowola.

5.1.1.11. Uchwała nr 223/XVIII/2012 Rady Gminy Lesznowola z dnia 09.08.2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części wsi Jabłonowo, południowej części wsi Kosów, wschodniej części wsi Wólka Kosowska, części wsi: Mroków, Kolonia Mrokowska, Wola Mrokowska, Warszawianka, Stachowo, Marysin z wyłączeniem terenu cmentarza

§ 21.

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

1) Ustala się ochronę zabytków archeologicznych, tj. stanowisk archeologicznych nr ew. AZP 60-65/11, AZP 60-65/12, AZP 60-65/17, AZP 61-65/49, AZP 61-65/50 poprzez wyznaczenie strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu zgodnie z legendą.

- 2) Dla wyznaczonej strefy ochrony konserwatorskiej, obejmującej stanowiska archeologiczne, ustala się:
- obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich zamierzeń inwestycyjnych, wiążących się z wykonywaniem prac ziemnych, przed wydaniem pozwolenia na budowę lub zgłoszeniem właściwemu organowi;
 - obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopalin, zalesiania gruntów oraz budowy urządzeń wodnych i regulacji wód;
 - obowiązek przeprowadzenia (na koszt inwestora zamierzającego realizować roboty budowlane lub nowe zalesienia) badań archeologicznych oraz wykonania ich dokumentacji, po uprzednim uzyskaniu zgody od wojewódzkiego konserwatora zabytków na ich przeprowadzenie.

5.1.1.12. Uchwała nr 279/XXII/2012 Rady Gminy Lesznowola z dnia 30 listopada 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla obrębu Kolonia Warszawska i części obrębu Stefanowo.

Rozdział 4

Zasady ochrony dóbr kultury, dziedzictwa kulturowego i zabytków

§ 20. W planie nie występują obiekty wpisane do rejestru zabytków. Plan ustala granice stref ochrony konserwatorskiej (stanowisk archeologicznych Nr ew. AZP 60-65/13, 14, 18, 19), w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu. Na terenach położonych w granicach tych stref roboty ziemne albo zmiana charakteru dotychczasowej działalności, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia obiektu archeologicznego, wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

5.1.1.13. Uchwała nr 329/XXVI/2013 Rady Gminy Lesznowola z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części wsi Stefanowo

§ 20. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytku archeologicznego, tj. stanowiska archeologicznego nr ew. AZP 60- 65/15, poprzez wyznaczenie strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu zgodnie z legendą.

5.1.1.14. Uchwała Nr 368/XXIX/2013 Rady Gminy Lesznowola dnia 27 czerwca 2013 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Stara Iwiczna (cz. północna).

§ 10.1. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- Plan obejmuje ochroną konserwatorską cmentarz grzebalny wpisany do rejestru zabytków oznaczony symbolem 1ZC.
- Plan ustala dla terenu cmentarza, o którym mowa w ust. 2:
 - obowiązek utrzymania formy rozplanowania cmentarza w kompozycyjnej i przestrzennej spójności z historycznym założeniem;
 - obowiązek zachowania i konserwowania historycznych ogrodzeń, obiektów architektonicznych, historycznych nagrobków i pomników oraz elementów wyposażenia cmentarza;
 - obowiązek zachowania walorów przyrodniczych, a przede wszystkim ochrony i uzupełniania nowymi nasadzeniami istniejących drzew i krzewów;
 - obowiązuje zakaz budowy ogrodzenia z prefabrykatów betonowych;
- Plan obejmuje ochroną konserwatorską budynek kościoła, oznaczony na rysunku planu, zlokalizowany na terenie oznaczonym symbolem 1Ukr.
- W odniesieniu do budynku kościoła obowiązuje nakaz utrzymania historycznego rozwiązania architektonicznego elewacji, gabarytów, kształtu dachu oraz historycznie użytych materiałów budowlanych – wykończeniowych.

6. W przypadku znalezienia przedmiotu, co, do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, występuje obowiązek, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczenia tego przedmiotu i oznakowania miejsca jego znalezienia oraz niezwłocznego zawiadomienia o znalezieniu tego przedmiotu organy administracji publicznej zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami odrębnymi.

5.1.1.15. Uchwała Nr 408/XXXII/2013 Rady Gminy Lesznowola z dnia 27 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Wola Mrokowska - część I.

Rozdział 5. Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- § 18. 1. Ustala się ochronę zabytkowego stanowiska archeologicznego (AZP 61-65/63) w formie strefy ochrony konserwatorskiej w granicach zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu.
2. Zagospodarowanie terenu, prowadzenie badań, prac i robót oraz podejmowanie innych działań na terenach położonych w granicach strefy, o której mowa w ust. 1, odbywa się na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

5.1.1.16. Uchwała nr 502/XXXIX/2014 Rady Gminy Lesznowola z dnia 27 marca 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Łazy

§ 20.

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytku archeologicznego, tj. stanowiska archeologicznego nr ew. AZP 60- 65/15, poprzez wyznaczenie strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu zgodnie z legendą

5.1.1.17. Uchwała nr 502/XXXIX/2014 Rady Gminy Lesznowola z dnia 27 marca 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Łazy

§ 19.

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) Ustala się ochronę zabytków archeologicznych, tj. stanowiska archeologicznego nr ew. AZP 60- 65/22 i AZP 60-65/24, poprzez wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej, oznaczonych na rysunku planu zgodnie z legendą.
- 2) na terenach położonych w granicach stref, o których mowa w pkt 1. wprowadza się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych przy wszelkich inwestycjach budowlanych związanych z robotami ziemnymi, zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków.

5.1.1.18. Uchwała Nr 542/XLII/2014 Rady Gminy Lesznowola z dnia 17 czerwca 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Mroków część I

Rozdział 4. Zasady ochrony dóbr kultury, dziedzictwa kulturowego i zabytków.

§ 21.

1. Ustala zasięg strefy ochrony konserwatorskiej, obejmującej zabytkowy dwór wraz z parkiem w Mrokowie, wpisany do wojewódzkiej ewidencji (Biała Karta) zgodnie z rysunkiem planu.
2. Na terenach strefy, o której mowa w ust.1 ustala się:
- 1) zakazuje się zmiany użytkowania terenu ani podziału istniejących działek;
 - 2) nie dopuszcza się lokalizacji nowych obiektów kubaturowych ani rozbudowy czy nadbudowy istniejących obiektów;
 - 3) dopuszcza się wyłącznie prace konserwatorskie przy dworze oraz rewaloryzację zieleni, zgodnie z przepisami odrębnymi.

5.1.1.19. Uchwała Nr 561/XLIII/2014 Rady Gminy w Lesznowoli z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Stachowo i części obrębu Kosów

Rozdział 3

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków

- §8. 1. Ustala się ochronę zabytków archeologicznych (stanowiska archeologicznego nr ew. AZP 61- 64/25) w formie strefy ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu. Na terenach położonych w granicach tej strefy roboty ziemne albo zmiana charakteru dotychczasowej działalności, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków.
2. W przypadku dokonania odkryć archeologicznych podczas wykonywania prac ziemnych należy podjąć odpowiednie działania zgodnie z przepisami odrębnymi

5.1.1.20. Uchwałą nr 618/XLVI/2014 Rady Gminy Lesznowola z dnia 22 października 2014 r w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części wsi Jazgarzewszczyzna i części wsi Łoziska

§ 19. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytków archeologicznych, tj. stanowisk archeologicznych nr ew. AZP 60-66/28, 60-66/29, 60-66/30, 60-66/31, 60-66/32, 60-66/33, 60-66/52, poprzez wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu zgodnie z legendą;
- 2) na terenach położonych w granicach stref, o których mowa w pkt 1. wprowadza się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych przy wszelkich inwestycjach budowlanych związanych z robotami ziemnymi, zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków.

5.1.1.21. Uchwała Nr 67/VII/2015 Rady Gminy Lesznowola z dnia 9 kwietnia 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części wsi Łazy i Wólka Kosowska obszar III

- § 16. 1. Ustala się ochronę obiektu zabytkowego oraz terenu parku podworskiego objętego ochroną wojewódzkiego konserwatora zabytków, poprzez wyznaczenie strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu zgodnie z legendą.
2. Dla wyznaczonej strefy ochrony konserwatorskiej parku podworskiego ustala się:
- 1) obowiązek prowadzenia wszelkich inwestycji, w tym prac ziemnych zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków;
- 2) rewitalizację założenia parkowego; 3) zachowanie i konserwację formy architektonicznej i stylistycznej obiektu zabytkowego; 4) ochronę perspektywy widokowej dla obiektu zabytkowego.
- § 17. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków ustala się ochronę zabytków archeologicznych, tj. stanowisk archeologicznych nr ew. AZP 60-65/1, AZP 60-65/21 poprzez wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej, oznaczonych na rysunku planu zgodnie z legendą.

5.1.1.22. Uchwała Nr 163/XIII/2015 Rady Gminy Lesznowola z dnia 10 listopada 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębów: Stachowo, Wola Mrokowska, Warszawianka, Kolonia Mrokowska

§ 11. Plan ustala zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytków archeologicznych (część stanowiska archeologicznego nr ew. AZP-61-65/50) w formie strefy ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu;
- 2) na obszarze strefy, o której mowa w pkt 1, roboty ziemne albo zmiana charakteru dotychczasowej działalności, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, wymaga przeprowadzenia badań archeologicznych na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

5.1.1.23. Uchwała Nr 212/XVI/2016 Rady Gminy Lesznowola z dnia 24 lutego 2016 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Kolonia Lesznowola i części obrębu Lesznowola

§ 11. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytków archeologicznych (część stanowiska archeologicznego nr ew. AZP-60-66/58) w formie strefy ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu;
- 2) na obszarze strefy, o której mowa w pkt 1, roboty ziemne albo zmiana charakteru dotychczasowej działalności, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, wymaga przeprowadzenia badań archeologicznych na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

5.1.1.24. Uchwała nr 503/XXXV/2017 Rady Gminy Lesznowola z dnia 27 września 2017: Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Janczewice i części obrębu Podolszyn

§ 11.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytków archeologicznych (część stanowiska archeologicznego nr ew. AZP-59- 65/1) w formie strefy ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu;
- 2) na obszarze strefy, o której mowa w pkt 1, obowiązują ustalenia, zakazy i nakazy zgodne z przepisami odrębnymi.

5.1.1.25. Uchwała Nr 619/XLIII/2018 Rady Gminy Lesznowola z dnia 24 kwietnia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Wilcza Góra

§ 11. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytków archeologicznych (stanowisko archeologiczne nr ew. AZP-60-65/27) w formie strefy ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu;
- 2) na obszarze strefy, o której mowa w pkt 1, obowiązują ustalenia, zakazy i nakazy zgodne z przepisami odrębnymi.

5.1.1.26. Uchwała Nr 35/V/2019 Rady Gminy Lesznowola z dnia 15 stycznia 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części wsi Wólka Kosowska

§ 11. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytków archeologicznych (część stanowiska archeologicznego nr ew. AZP-60-65/17) w formie strefy ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu;
- 2) na obszarze strefy, o której mowa w pkt 1, obowiązują ustalenia zgodne z przepisami odrębnymi;

3) realizacja inwestycji w strefie ochrony konserwatorskiej jest możliwa, po uzyskaniu wcześniejszych zgód od stosownych instytucji.

5.1.1.27. Uchwała Nr 90/VII/2019 Rady Gminy Lesznowola z dnia 18 kwietnia 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Lesznowola

§ 11. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytków archeologicznych (stanowisko archeologiczne nr ew. AZP-60-66/59) w formie strefy ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu;
- 2) na obszarze strefy, o której mowa w pkt 1, obowiązują ustalenia, zakazy i nakazy zgodne z przepisami odrębnymi.

5.1.1.28. Uchwała Nr 153/XIV/2019 Rady Gminy Lesznowola z dnia 17 września 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Zgorzala

§ 11. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytków archeologicznych (stanowiska archeologiczne nr ew. AZP-59-66/22) w formie strefy ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu;
- 2) na obszarze strefy, o której mowa w pkt 1, obowiązują ustalenia, zakazy i nakazy zgodne z przepisami odrębnymi.
- 3) ustala się ochronę znajdującego się w gminnej ewidencji zabytków terenu i krzyża drewnianego z 1896 roku, upamiętniającego dawny cmentarz epidemiczny, przy skrzyżowaniu ulic Postępu i Raszyńskiej.

5.1.1.29. Uchwała Nr 211/XVIII/2019 Rady Gminy Lesznowola z dnia 20 grudnia 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Wola Mrokowska i Warszawianka

Rozdział 5. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

- § 16. 1. Ustala się ochronę zabytku archeologicznego (stanowisko archeologiczne nr ew. AZP 61-65/67) w formie strefy ochrony konserwatorskiej w granicach zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu.
2. Na terenach położonych w granicach strefy, o której mowa w ust. 1, zagospodarowanie zabytków, prowadzenie badań, prac i robót oraz podejmowanie innych działań odbywa się na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

5.1.1.30. Uchwała Nr 445/XL/2021 Rady Gminy Lesznowola z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Wola Mrokowska

§ 11. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę zabytków archeologicznych (stanowiska archeologiczne nr ew. AZP 61-65/65 oraz nr ew. AZP 61-65/66) w formie strefy ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu;

2) na obszarze stref, o których mowa w pkt 1, obowiązują ustalenia, zakazy i nakazy zgodne z przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także dotyczącymi postępowania z zabytkami w procesie budowlanym

5.1.1.31. Uchwała Nr 480/XLII/2021 Rady Gminy Lesznowola z dnia 23 września 2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla obrębu PAN Jastrzębiec oraz części obrębu Garbatka

§ 11. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustala się ochronę obiektu zabytkowego oraz parku podworskiego w formie strefy ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu;
- 2) na obszarze strefy, o której mowa w pkt 1, obowiązują ustalenia, zakazy i nakazy zgodne z przepisami odrębnymi.

5.1.1.31. Uchwałą Nr 625/L/2022 Rady Gminy Lesznowola z dnia z dnia 26 maja 2022 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola dla części obrębu Nowa Wola i Zgorzała – etap I

Rozdział 5.

Ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej

§ 14. 1. Plan ustala ochronę zabytków archeologicznych (stanowisk archeologicznych nr ew. AZP 59-66/23 i AZP 59-66/24) w formie stref ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu.

2. W strefach, o których mowa w ust.1 zagospodarowanie terenu, prowadzenie badań i robót budowlanych oraz podejmowanie innych działań odbywa się na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
3. Na terenie objętym planem nie występują obiekty będące pod ochroną konserwatora zabytków oraz inne obiekty uznane za dobra kultury współczesnej w rozumieniu przepisów odrębnych.

5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola

Aktualnie obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lesznowola przyjęto Uchwałą Nr 30/IV/2011 Rady Gminy z dnia 15 marca 2011 roku. Studium nie stanowi aktu prawa miejscowego. Jest dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy, w którym zostają określone zasady zagospodarowania przestrzennego, w tym wytyczne dotyczące użytkowania terenów, obszarów zabudowań czy proponowane rozwiązania w zakresie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, technicznej i społecznej. Studium musi uwzględniać zasady określone w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, planach zagospodarowania przestrzennego województwa oraz strategii rozwoju gminy. Studium sporządza się dla obszaru w granicach administracyjnych gminy. Ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W gminie Lesznowola od kilku lat prowadzona jest nowa polityka przestrzenna, która ma na celu modyfikację intensywności zabudowy mieszkaniowej z priorytetem dla zabudowy mieszkaniowej ekstensywnej (skupienie się na zabudowie jednorodzinnej wolnostojącej) oraz nieuciążliwej działalności gospodarczej. Władze Gminy kierując się nowym podejściem do urbanizacji terenów Gminy dostosowują możliwości budżetu Gminy do obowiązku zabezpieczania infrastruktury

technicznej i społecznej dla rozwijających się terenów. Wiąże się to bezpośrednio z atrakcyjnością Gminy wśród inwestorów, co z kolei powoduje dynamiczny wzrost liczby mieszkańców oraz oczekiwanie na szybką realizację ich potrzeb (wodociągi, kanalizacja, stacje uzdatniania wody, oczyszczalnie ścieków, szkoły, przedszkola, tereny rekreacyjne, drogi, chodniki, oświetlenie, a także instytucje kultury). W związku z tym, kontynuowana jest procedura zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy, zmiana planów zagospodarowania przestrzennego dla części obrębów Gminy oraz przystąpienia do kolejnych zmian planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium określa cele zagospodarowania przestrzennego gminy, takie jak (ze Strategii Rozwoju Gminy Lesznowola na lata 2022-2032):

- stworzenie warunków do inwestowania z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- poszerzenie oferty rekreacyjnej - rozwój centrum sportu i rekreacji,
- utworzenie wielofunkcyjnego ośrodka ponadlokalnego w Lesznowoli,
- stworzenie podstaw dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego i budownictwa związanego z produkcją, przetwórstwem i rzemiosłem, nieuciążliwego dla ludzi i środowiska,
- modernizacja i uzupełnienie układu komunikacyjnego pod kątem ograniczenia uciążliwości wywołanych wzrastającym ruchem zwłaszcza w obszarach obwodnicy Lesznowoli oraz drogi ekspresowej S7
- poprawa jakości życia mieszkańców na terenach gminnych poprzez systematyczny rozwój infrastruktury technicznej i sukcesywne wzbogacanie wyposażenia terenów w infrastrukturę społeczną,
- ochrona krajobrazu kulturowego m.in. poprzez respektowanie historycznych układów urbanistycznych, projektowanie nowych obiektów w nawiązaniu do tradycyjnego charakteru zabudowy lub w innych formach harmonizujących z krajobrazem kulturowym,
- wykształcenie przestrzenne systemu przyrodniczego gminy spójnego z systemem przyrodniczym województwa mazowieckiego,
- stworzenie warunków dla rozwoju wypoczynku i turystyki,
- poszerzenie oferty wypoczynkowej.

5.1.3. Strategia Rozwoju Gminy Lesznowola na lata 2022-2032 - PROJEKT

Strategia Rozwoju Gminy Lesznowola jest dokumentem, który ujmuje główne cele i priorytety w kilkuletnim horyzoncie a jej konstruowanie jak i realizacja odbywa się przy czynnym uczestnictwie społeczeństwa lokalnego. Dokument ten stanowi spójną koncepcję działań na rzecz długotrwałego rozwoju Gminy, w sposób kompleksowy określając jej kierunki i cele rozwoju w zadanej perspektywie – do końca 2021 roku obowiązywała Strategia Rozwoju Gminy Lesznowola do 2021 r. W drugiej połowie 2020 roku rozpoczęto prace nad Strategią Rozwoju Gminy Lesznowola na lata 2022- 2032.

W przeprowadzonej diagnozie gospodarczej gminy zwrócono uwagę na fakt, że po 1989 r. gmina przeszła transformację z gminy typowo rolniczej w gminę o charakterze mieszkaniowo-usługowym. Położenie Gminy Lesznowola w bliskim otoczeniu Warszawy powoduje, że od wielu lat gmina jest w czołówce najszybciej rozwijających się gmin w Polsce zarówno pod względem rozwoju demograficznego jak i gospodarczego. Aby sprostać szybkiemu rozwojowi władze Samorządowe podejmują działania związane z dostosowaniem infrastruktury do dynamicznie zmieniającej się liczby

mieszkańców a także zmieniających się potrzeb – mieszkańcy oczekują zaspakajania potrzeb wyższego rzędu, jak na przykład wysokiej jakości usług kulturalnych, zagospodarowania przestrzeni pod kątem rekreacji i spędzania czasu wolnego. W wyniku zachodzących zmian gospodarczych w gminie w uchwalanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat zmienił się sposób użytkowania i przeznaczenia większości terenów rolniczej przestrzeni produkcyjnej na obszary dedykowane rozwojowi funkcji mieszkaniowych, usługowo - mieszkaniowych i działalności gospodarczej. W wyniku przeobrażeń ustrojowych tereny lesznowolskiej wsi stają się miejscem dynamicznego napływu ludności, która nie jest związana z prowadzeniem produkcji rolniczej. Obraz lesznowolskiej wsi jest dziś dwukierunkowy i dwuwarstwowy. Obok rolników prowadzących gospodarstwa rolne i rozwijających często różne kierunki działalności pozarolniczej, na lesznowolskiej wsi osiedlają się rodziny, nie związane z rolnictwem. Na przestrzeni ostatnich 15 lat liczba gospodarstw rolnych zmniejszyła się prawie o połowę. Odchodzenie od rolnictwa następuje także z powodu małej opłacalności upraw i tendencji przekształcania gruntów rolnych na cele inwestycyjne i mieszkaniowe. Ze względu na bliskość Warszawy, niską rentowność gruntów rolnych a także postępującą urbanizację terenu prognozy rozwoju funkcji rolniczej na terenie gminy są niewielkie.

W projekcie Strategii przedstawiono wizję rozwoju Gminy Lesznowola, którą jest: *„harmonijny i absolutnie zrównoważony rozwój nowoczesnej i innowacyjnej Gminy Lesznowola, przyjaznej Mieszkańcom, Przedsiębiorcom, budującej aktywne społeczeństwo obywatelskie i dbającej o losy przyszłych pokoleń. Gmina Lesznowola oferuje Mieszkańcom atrakcyjne warunki życia, rozwoju, rekreacji, sportu i ciekawego spędzania czasu wolnego, przy zachowaniu dbałości o środowisko naturalne oraz efektywne wykorzystanie zasobów”*.

Obiekty zabytkowe, tereny rekreacyjne połączone są systematycznie rozbudowywaną trasą ścieżek rowerowych i tras spacerowych. Większość przestrzeni gminnych jest udostępniona rodzinom, seniorom oraz osobom odwiedzającym, dzięki wspólnej promocji i rozbudowaniu odpowiedniej infrastruktury. Powstają nowe atrakcje sezonowe, unikalne imprezy promujące Gminę w bezpośrednim i dalszym otoczeniu, integrujące Mieszkańców a bazujące na potencjale lesznowolskich instytucji kultury. Dzięki m.in. połączeniu zabytków siecią szlaków pieszych i rowerowych oraz zorganizowaniu całodniowego zwiedzania gminy na rowerze, odwiedza ją coraz większa liczba odwiedzających, czerpiących zadowolenie z ciekawej, atrakcyjnej oferty rekreacyjnej powstałej we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Gmina Lesznowola kreuje współczesną kulturę artystyczną wspierając działalność oraz popularyzując twórczość lokalnych twórców, artystów, rękodzielników.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka geograficzno-przyrodnicza gminy Lesznowola

Gmina Lesznowola jest gminą wiejską położona w centralnej części województwa mazowieckiego, w powiecie piaseczyńskim, graniczy z miastem stołecznym Warszawa, gminami Nadarzyn, Raszyn w powiecie pruszkowskim, Piaseczno i Tarczyn w powiecie piaseczyńskim. Gmina zajmuje około 69,2 km² powierzchni.

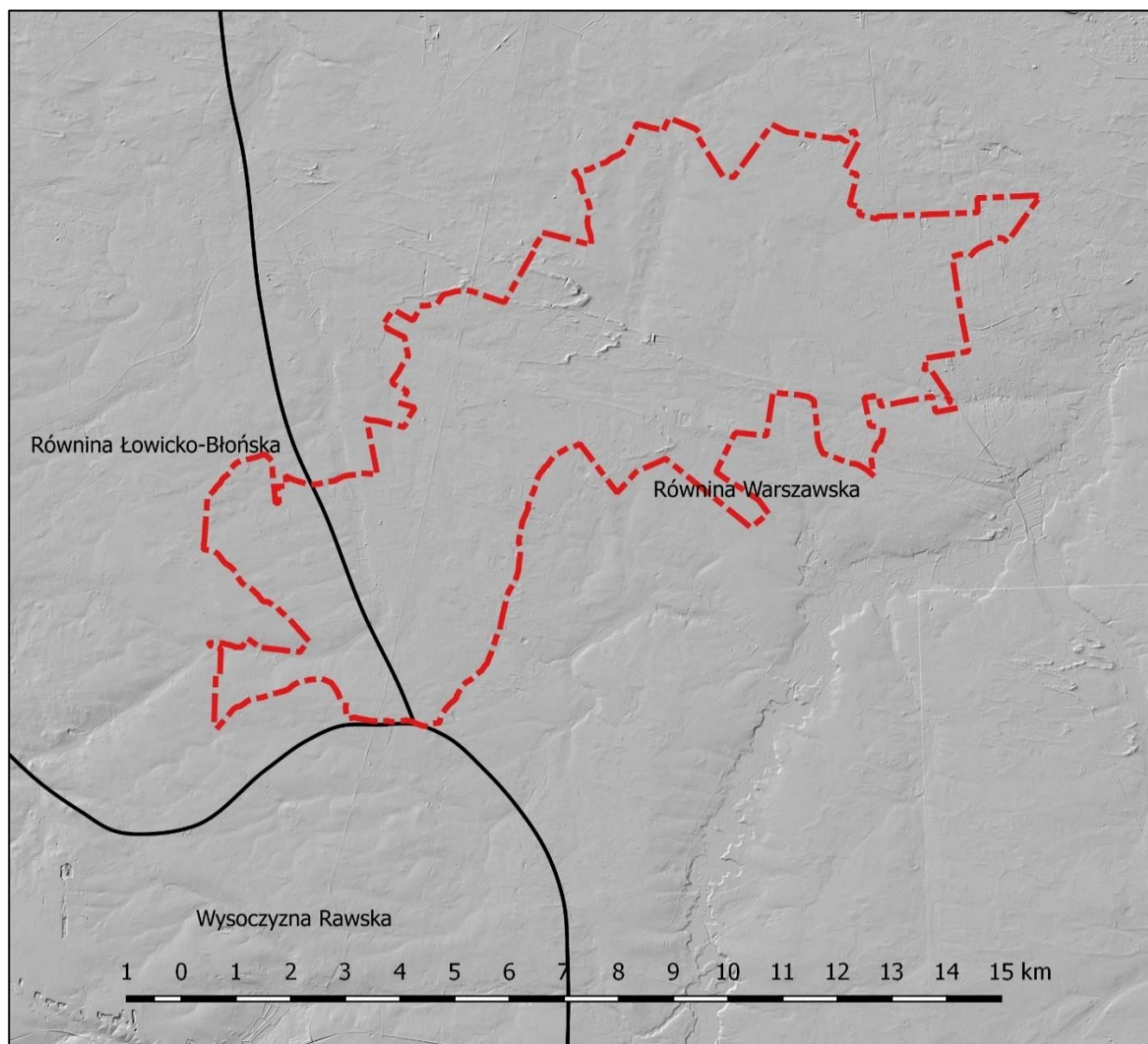
Pod względem fizycznogeograficznym (w podziale według J. Kondrackiego) gmina położona jest w całości w prowincji Niżu Środkowopolskiego, podprowincji Nizin Środkowopolskich,

makroregionie Niziny Środkowomazowieckiej w mezoregionach Równiny Warszawskiej (zdecydowana większa część terenów gminy) i w mezoregionie Równiny Łowicko-Błońskiej (skrawki zachodnie Gminy).

Mezoregion Równina Warszawska jest zdenudowanym płatem akumulacji lodowcowej położonym 20–30 m. ponad lustrem wody Wisły z zaznaczonym stopniem erozyjnym ku wschodowi. Zachodnia krawędź regionu stanowiąca granicę z niższymi mezoregionami jest mało widoczna w terenie. Powierzchnia terenu obniża się w kierunku zachodnim, ku Równinie Łowicko-Błońskiej, która jest morenową równiną denudacyjną, tworząc jeden z najbardziej płaskich krajobrazów na Mazowszu. Pod względem geologicznym tereny gminy znajdują się w obrębie rozległej Niecki Mazowieckiej, którą budują osady kredy a wypełniają osady trzeciorzędu i czwartorzędowe utwory z okresów zlodowaceń podlaskiego, południowopolskiego, środkowopolskiego i bałtyckiego. Największy wpływ na ukształtowanie morfologii terenu miało zlodowacenie środkowopolskie: stadiał mazowiecko-podlaski. W holocenie wykształciły się piaski eoliczne w wydmach okolicy Magdalenki. Rzeźba terenu została ukształtowana wskutek działalności lodowca oraz wód lodowcowych i polodowcowych. Część wysoczyznowa, wyniesiona kilkanaście metrów ponad dolinę Wisły, jest silnie przekształconą powierzchnią akumulacji lodowcowej i wodnolodowcowej, mającą charakter zdenudowanej wysoczyzny o wyrównanej powierzchni, przeciętej równiną erozyjno-denudacyjnej. Jej powierzchnię urozmaica stosunkowo wąska dolina Utraty (prawobrzeżny dopływ Bzury) oraz niewielkie ciek i obniżeniami o charakterze podmokłym.

Warunki glebowe sprawiają, że rolnictwo na terenie gminy posiada korzystne warunki rozwoju, co stanowiło także o atrakcyjności terenów Gminy w zasiedleniu w okresach prahistorycznych i historycznych. Gleby wyższych klas bonitacyjnych, korzystnych dla działalności rolniczej stanowią około 65% powierzchni gminy.

Tereny Gminy Lesznówola leżą w całości w dorzeczu Wisły w zlewniach dwóch rzek: Utraty oraz Jeziorki. Przez teren gminy przebiegają dwa wododziały, północno-zachodnie krańce gminy odwadnia Utrata, będąca prawostronnym dopływem Bzury. Na terenie gminy Utratę zasilają mniejszy ciek: Raszynka, Rzeka Jeziorka jest lewostronnym dopływem Wisły

Pod względem klimatycznym Gmina Lesznówola znajduje się w tak zwanym środkowomazowieckim regionie klimatycznym, charakteryzującym się największą liczbą dni bardzo ciepłych i pochmurnych. . Dzięki równoleżnikowemu układowi jednostek geomorfologicznych oraz odsłoniętej od zachodu pradoliny napływają masy powietrza ze strony zachodniej dając terenom gminy cechy klimatu oceanicznego o małych amplitudach temperatur rocznych i dobowych, z łagodnymi i krótkimi zimami z wyższymi temperaturami oraz chłodniejszymi temperaturami w okresie letnim. Okres wegetacyjny jest dłuższy niż na pozostałych terenach Polski.

Tereny mieszkalne i zabudowane w gminie Lesznówola zajmują ok. 14% i odsetek gruntów zabudowanych nieustannie rośnie wskutek relacji społeczno-ekonomicznych oraz przestrzenno-komunikacyjnych z metropolią warszawską. Gmina charakteryzuje się niskim stopniem zalesienia - 12,2%, w porównaniu z województwem mazowieckim 21,8%, przy średniej krajowej ponad 30%. Użytki rolne stanowią 67,7% powierzchni terenu, z tego 97% zajmują grunty rolne, a pozostałe obszary,

czyli 3% stanowią sady i łąki. Nieużytki i tzw. grunty pozostałe stanowią około 6,4% powierzchni gminy.

Na terenie Gminy Lesznowola jedynym prawnie chronionym jest utworzony w 1997 r. Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu. Jest to największym z obszarów chronionego krajobrazu w województwie mazowieckim, zlokalizowany na terenie ponad 50 gmin, w tym również w granicach m. st. Warszawy. Jego powierzchnia wynosi ponad 148 tys. ha. Jedną z ważniejszych funkcji, jaką pełni Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu jest funkcja korytarza ekologicznego umożliwiającego migrację roślin, zwierząt i grzybów. Jest to rodzaj łącznika pomiędzy cennymi przyrodniczo obszarami. Obszar ten pełni również funkcję otuliny tj. terenu zabezpieczającego inne formy ochrony przyrody przed zagrożeniami zewnętrznymi, wynikającymi z działalności człowieka jak np. w przypadku Chojnowskiego Parku Krajobrazowego na terenie gminy Piaseczno.

Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz, duże zróżnicowanie siedlisk oraz gatunków roślin i zwierząt. Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu stanowi jednocześnie doskonałe miejsce wypoczynkowe i rekreacyjne, chętnie wykorzystywane przez mieszkańców Warszawy i okolic np. szlaki piesze i rowerowe ze ścieżkami przyrodniczo. Najważniejsze zakazy dotyczą zmiany gruntów leśnych na cele nieleśne, zmian stosunków wodnych, niszczenia ciągów zadrzewień, niszczenia elementów

krajobrazu takich jak wąwozy, skarpy, krawędzie erozyjne, wydmy, doliny oraz terenów leśnych. Najwyższe walory przyrodnicze w Gminie Lesznówola posiada obejmujący około 230 ha kompleks leśny Lasów Chojnowskich na terenie Magdalenki. Lasy Chojnowskie stanowią pozostałości pasa leśnego na południe od Warszawy, który ciągnął się od doliny Wisły, aż do Puszczy Kampinoskiej. Obszar ten porośnięty jest przede wszystkim sosną pospolitą, rzadziej spotykany jest świerk i dąb bezszypułkowy. Występują także pojedyncze okazy bardzo rzadkiej Sosny Banksa, pochodzącej z Ameryki Północnej. Nadzwyczajnym gatunkiem jest rzadko spotykany wiciokrzew pomorski. Nieliczne miejsca porasta także brzoza, dąb i świerk, a na obszarach podmokłych występuje również olcha. Wśród krzewów pospolitych występują jarzębina i kalina. Swoje siedliska znalazła również kruszyna, czeremcha, jałowiec i czarny bez. Atrakcyjność przyrodniczą obszaru podkreśla występowanie unikatowych roślin takich jak: żarnowiec, wawrzynek wilcze łyko, jasnota biała, borówka czarna, zawilec - roślina objęta ochroną oraz trująca bylina zwana naparstnicą purpurową. Coraz rzadziej występuje konwalia majowa.

W gminie Lesznówola w granicach obszaru chronionego krajobrazu znalazły się m.in.:

- kompleksy leśne w rejonie Magdalenki,
- tereny zurbanizowane z dużym udziałem roślinności, obejmujące Magdalenkę, Jazgarzewszczyznę, Władysławów,
- tereny łąkowo-rolne wzdłuż dolin: Utraty,
- niewielkie kompleksy leśne w rejonie Mrokowa.

W obrębie Obszaru wyróżnione zostały dwie strefy:

- strefa szczególnej ochrony ekologicznej, która obejmuje tereny decydujące o potencjale biotycznym obszarów, na terenie gminy nie wyznaczona,
- strefa ochrony urbanistycznej obejmującej tereny miast i wsi oraz obszary o wzmocnionym naporze urbanizacyjnym posiadające szczególne wartości przyrodnicze, na terenie gminy jest to Magdalenka, Jazgarzewszczyzna, Władysławów.

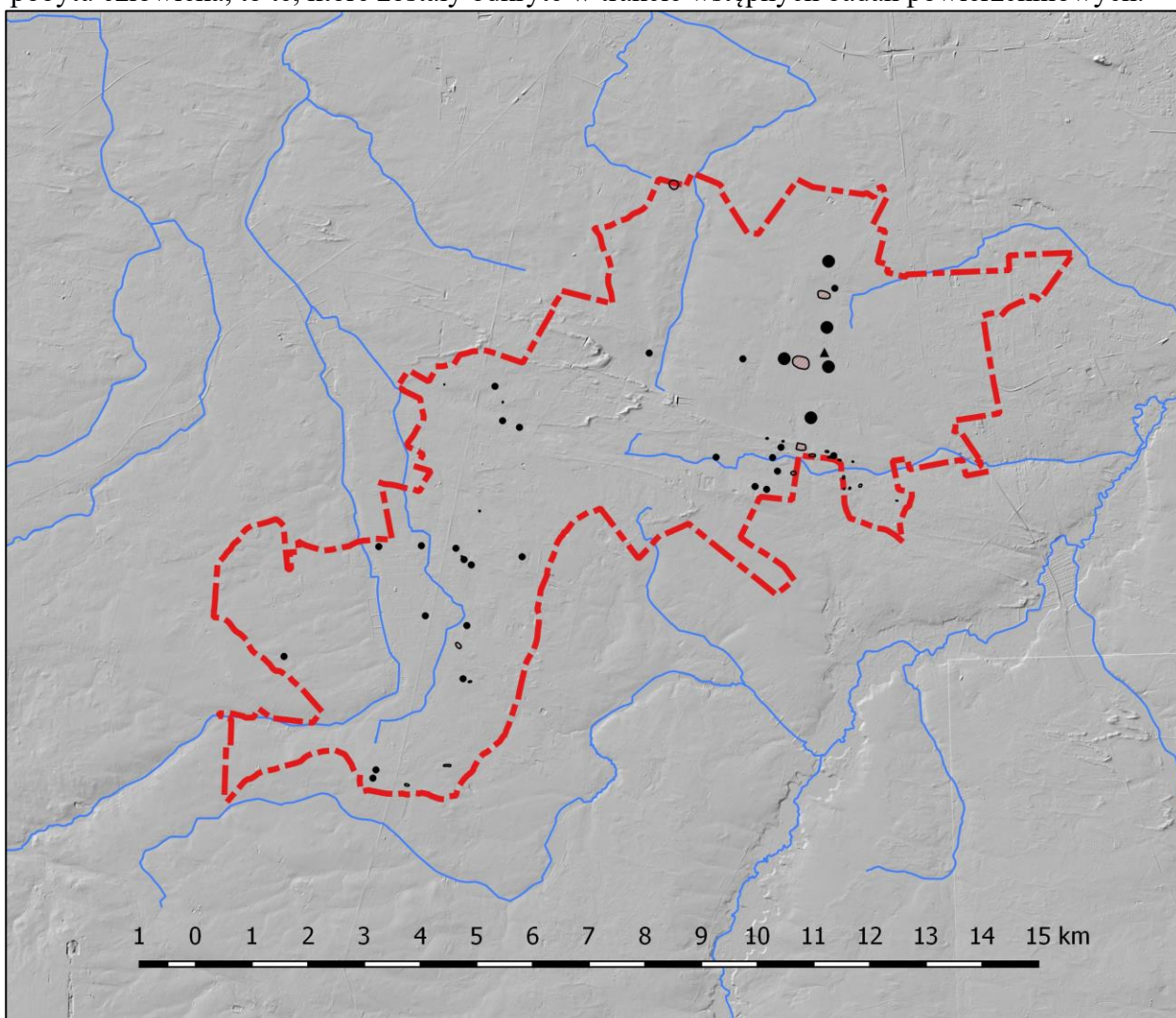
5.2.2. Zarys dziejów obszaru gminy

Osadnictwo w Gminie Lesznówola od pradziejów do średniowiecza

Tereny gminy Lesznówola były zasiedlane od pradziejów do czasów nam współczesnych, potwierdzeniem tego są stanowiska archeologiczne odkryte podczas badań powierzchniowych wykonywanych w latach 1968-1974, badań powierzchniowych według metodologii Archeologicznego Zdjęcia Polski w latach 80-90-tych XX w. i na początku XXI w., a także badań wykopaliskowych na trasie drogi ekspresowej S7. Na przestrzeni dziejów obserwowany jest ścisły związek osadnictwa z siecią hydrograficzną. Stanowiska archeologiczne zlokalizowane są przede wszystkim wzdłuż cieków wodnych. W efekcie badań powierzchniowych w ramach ogólnopolskiej akcji Archeologicznego Zdjęcia Polski, które uwzględniały także wcześniejsze badania oraz luźne znaleziska ujawniono na terenie całej gminy 58 stanowisk na których zarejestrowano 112 faktów osadniczych. Część terenów gminy była także niedostępna badaniom z uwagi na zalesienie, zajęcie terenów pod zabudowę i tereny inwestycyjne. Występujący na stanowiskach archeologicznych mało charakterystyczny materiał zabytkowy (ceramika, a przede wszystkim narzędzia i półwytwory z krzemienia) często nie dawał możliwości dokładnego rozpoznania kultur archeologicznych a jedynie szerokie ramy chronologiczne, na przykład: epoka kamienia – wczesny brąz, neolit – wczesny brąz, starożytność. Na wyszczególnionych w tabeli 3, 58 stanowiskach archeologicznych wyróżniono 112

zespołów chronologiczno-funkcjonalnych zabytków (na niektórych stanowiskach reprezentowane były znaleziska przynależne do więcej niż jednej jednostki chronologiczno-kulturowej) a wyszczególnione w tabeli rozróżnienie na osady i ślady osadnictwa związane jest jedynie z liczebności materiału zabytkowego który wystąpił na powierzchni stanowiska, i w przypadku większej liczby artefaktów znalezisko określa się jako „osadę”, co oczywiście nie zawsze musi odzwierciedlać długotrwałość lub krótkotrwałość zasiedlania danego miejsca. Na kilku stanowiskach odkrytych w trakcie planowych badań powierzchniowych AZP a także badań AZP w pasie budowanej drogi ekspresowej S7 przeprowadzono badania sondażowe, które nie ujawniły nawarstwień kulturowych i jedynie ślady pobytu człowieka, to te, które zostały odkryte w trakcie wstępnych badań powierzchniowych.

Stanowiska archeologiczne na terenie Gminy Lesznówola na tle rzeźby terenu i sieci wodnej

Najliczniej reprezentowane – 32 zespołów, są znaleziska datowane według badaczy na wczesny okres epoki brązu (wliczając w to 7 stanowisk datowanych: późny neolit – wczesna epoka brązu, epoka kamienia – wczesna epoka brązu), reprezentowane często przez mało charakterystyczne wytwory i półwytwory krzemienne, które były w użyciu przez długi czas. W grupie tej bardzo ciekawie prezentuje się 14 zespołów przynależnych do kultury trzcinieckiej. Drugą grupę pod względem liczebności (25 zespoły) stanowią znaleziska datowane na rozwiniętą epokę brązu – epokę żelaza, na którą składają się znaleziska kultury łużyckiej (12 zespołów), kultury pomorskiej 3 zespoły, wliczając

1 zespół określony przez badacza jako należący do kultury „pomorskiej lub przeworskiej”), kultury przeworskiej (5 zespołów) oraz 4 zespoły datowane na okres wpływów rzymskich. Bardzo cenne są znaleziska datowane przez badaczy na neolit, to jest na okres wprowadzenia wytwórczej gospodarki rolniczej, bo ślady pobytu ludności neolitycznej potwierdzono wśród 13 zespołów, a wśród nich najliczniej reprezentowane były znaleziska ludności kultury pucharów lejkowatych (6 zespołów). Jak do tej pory nie natrafiono na znaleziska z najstarszych okresów pradziejowych, to jest ze schyłkowego okresu paleolitu a jedno znalezisko, które badacze datują jako mogące pochodzić ze środkowej epoki kamienia – mezolitu – ma bardzo szerokie ramy chronologiczne: mezolit – neolit – wczesna epoka brązu. Nieliczne są znaleziska z okresu wczesnego średniowiecza, bo jedynie wyróżniono je wśród 6 zespołów, a i wśród tych wyróżnionych jedynie jeden zespół został dokładniej wydatowany na XI-XII w. a pozostałe ogólnie jako „wczesne średniowiecze”. Znaleziska z tego okresu są bardzo cenne, ponieważ pochodzą z okresu kształtowania się wczesnych państwowych organizmów państwowych. Niestety zdecydowana większość materiału ze stanowisk wczesnośredniowiecznych datowana jest ogólnikowo na okres wczesnego średniowiecza, trwający od VI do końca XIII w. i można domniemywać, że w większości pochodzą z późnych faz wczesnego średniowiecza.

Jak zwykle w przypadku materiału zebranego z powierzchni stanowisk w miarę liczną grupę stanowią znaleziska określane przez archeologów jako: „starożytnie” – 6 zespołów, „nieokreślone” (1 zespół), „pradzieje” (1 zespół). Na znaleziska te składają się materiały, których nie da się przyporządkować konkretnym kulturom archeologicznym, czy też okresom pradziejowym. Spowodowane jest to małą liczebnością materiału zabytkowego, z reguły bardzo rozdrobnionego materiału ceramicznego, mało charakterystycznych znalezisk jak np. odłupki krzemienne, które były w użyciu przez cały okres pradziejów, lub fragmentów przedmiotów o niemożliwej do określenia funkcji a tym samym „nieczytelnych” na ich datowanie. W porównaniu do pozostałych terenów Polski nieliczną grupę reprezentują znaleziska określane jako „nowożytnie” (jedynie 18 zespołów). Powodem jest zastosowana podczas badań Archeologicznego Zdjęcia Polski metodologia. W czasie kiedy przeprowadzano część badań terenowych, to jest w latach 60-70 tych XX w. oraz wczesnych badaniach Archeologicznego Zdjęcia Polski nie uwzględniano konieczności wyznaczania stanowisk z okresu staropolskiego i nowożytnych – do XIX wieku, a także XX w.

Z przedstawionej analizy materiału zabytkowego, odkrytego podczas badań powierzchniowych można stwierdzić, że tereny gminy Lesznówola były zasiedlane w pradziejach, szczególnie we wczesnych fazach epoki brązu a następnie w okresie rozwiniętej epoki brązu i początkach epoki żelaza.

Dzięki znaleziskom z okresów pradziejowych z terenu gminy Lesznówola, możliwe jest przedstawienie zarysu pradziejów gminy. W próbie tej posiłkować się możemy dodatkowo licznymi znaleziskami zabytków archeologicznych na pozostałych ziemiach Mazowsza czy też Polski, dzięki którym archeolodzy w miarę dobrze rozpoznali i opisali procesy osadnicze zachodzące w pradziejach.

Paleolit i mezolit – starsza i środkowa epoka kamienia

Jak do tej pory na terenach gminy Lesznówola nie natrafiono na znaleziska związane z pobytom najstarszych łowców i zbieraczy, których obecność została potwierdzona choćby na sąsiadujących z gminą terenach. W okresie schyłkowego paleolitu tereny Mazowsza nawiedzany były przez ludność, którą można łączyć z kręgiem kultur ludów koczowniczych trudniących się głównie polowaniem na renifery i drobniejszą zwierzynę oraz zbieractwem. Paleolit schyłkowy obejmuje okres późnego zlodowacenia, nieznacznie przekraczając granicę plejstocenu i obejmuje początki holocenu, zamykającym się w przedziale czasowym pomiędzy 14 tysiącleciem p.n.e. do 8 -7 tysiąclecia p.n.e..

Pozostałością bytności ludów penetrujących te ziemie są charakterystyczne zabytki krzemienne służące do wyrobu grotów strzał i narzędzi do obróbki skór. Pobyt łowców i zbieraczy z tego okresu, ze względu na charakter gospodarki – sezonowe obozowiska - był krótkotrwały i dlatego znaleziska należą do nielicznych i ubogich.

Okres mezolitu, nazywany środkową epoką kamienia, na ziemiach polskich datuje się na czas od około 8300 do około 4000 lat p.n.e. . Jest to okres ocieplenia klimatu, w którym panowały sprzyjające warunki dla osadnictwa. Tereny w okolicach większych rzek i ich dopływów, z licznymi piaszczystymi pagórkami, były typowymi miejscami obozowisk mezolitycznych myśliwych i rybaków. Jedynymi pozostałościami po ludności mezolitycznej są materiały krzemienne, głównie są to odpadki powstałe podczas wytwarzania narzędzi krzemiennych lub napraw narzędzi krzemienych. Nielicznie znajdowane gotowe wyroby krzemienne to najczęściej zbrojniki strzał, z reguły takie, które zostały porzucone lub zniszczone w trakcie użytkowania. Ludność w okresie mezolitu reprezentowała typ gospodarki zbieracko-łowieckiej, co wymuszało przemieszczanie się z miejsca na miejsce w poszukiwaniu terenów obfitujących w pożywienie, często podążając za stadami zwierząt, na które polowano. Charakter gospodarki przyswajającej „dobra” natury rzutował z pewnością na strukturę społeczną i model osadniczy grup ludzkich.

Neolit – młodsza epoka kamienna

Najstarszymi kolonizatorami ziem Polskich w okresie neolitu była ludność pochodzenia południowego tzw. kręgu kultur naddunajskich, których śladów na terenie Gminy Lesznowola jak do tej pory nie stwierdzono. Na terenie Gminy natrafiono na ślady kolonizatorów pochodzących z rolniczej **kultury pucharów lejkowatych (KPL)**, która reprezentowała już zawansowane rolnictwo i hodowlę udomowionych zwierząt. Nazwa - kultura pucharów lejkowatych - pochodzi od charakterystycznych form naczyń glinianych, których część wylewowa była ukształtowana w formie zbliżonej do lejka. Ludność tej kultury zajmuje szczególną rolę w pradziejach ziem polskich, ponieważ zintensyfikowali oni na masową skalę rolnictwo. Wylesiano ogromne obszary by prowadzić na ich uprawy i hodowlę. Wprowadziła też orkę sprzężaną. Jest to najczęściej występująca kultura archeologiczna z okresu neolitu. Trwała ona na naszych ziemiach od około 3900 lat p.n.e. do około 1900 lat p.n.e. Na terenie Gminy Lesznowola na ślady pobytu tych rolników natrafiono na stanowiskach w Jazgarzewszczyźnie/Borowcu, Lesznowoli, Łoziskach, Wilczej Górze.

Kolejną grupą ludności neolitycznej, którą reprezentuje znalezisko na stanowisku w Łoziskach / Wilczej Górze jest ludność kultury amfor kulistych. Także w przypadku nazwy tej kultury, została ona zaczerpnięta od charakterystycznej formy naczyń wytwarzanych i użytkowanych przez jej ludność. Badacze przyjmują, że kultura ta powstała na podłożu kultury pucharów lejkowatych. Nasza wiedza o ludności tej kultury pochodzi przede wszystkim z nielicznych znalezisk grobów, w których wyposażeniu znajdowano gładzone krzemienne siekiery z krzemienia pasiastego. Groby ludności tej kultury z reguły występują na wyniosłościach, bardzo często są to pojedyncze groby, bardzo rzadko więcej niż trzy. Zmarli chowani byli w pozycji skurczonej, podczas gdy ludność kultury pucharów lejkowatych grzebała swoich zmarłych w pozycji wyprostowanej. Ponieważ zdarzało się, że wraz z ludźmi grzebano także bydło i inne zwierzęta domowe, wysnuto wniosek, że hodowla odgrywała dużą rolę u ludności tej kultury.

Okres neolitu zamyka na opisywanym obszarze kultura ceramiki sznurowej. Nazwa pochodzi od charakterystycznego sposobu zdobienia naczyń glinianych odciskami sznura. Posługiwała się już przedmiotami i ozdobami metalowymi (miedź, brąz, srebro i nawet złoto). Społeczność o charakterze, jak się przypuszcza, koczowniczym – pasterskim. Rozpowszechniona szeroko w Europie środkowej

i wschodniej. Liczna w Polsce południowej i wschodniej. Okres jej występowania to w przybliżeniu 2800 – 1900 p.n.e. Ludność reprezentująca tą kulturę wypełniła terytoria opuszczone przez społeczności KPL. Na terenie gminy Lesznowola odkryto, jak do tej pory, jedno stanowisko związane z tą kulturą Wilczej Górze.

Epoka brązu

Znaleziska z epoki brązu, szczególnie najstarszych faz tej epoki są najliczniej rozpoznane na terenie gminy Lesznowola. Na ślady najwcześniejszych osadników związanych z ludnością **kultury trzcinieckiej** z wczesnego okresu epoki brązu natrafiono na stanowiskach archeologicznych w Jazgarzewszczyźnie, Łazach, Nowej Woli, Wilczej Górze i Wólce Kosowskiej. Okres największego rozwoju tej kultury przypada na okres 1500 – 1300 l. p.n.e, kiedy to ludność tej kultury zajmuje rozległe obszary Mazowsza poprzez Lubelszczyznę po zachodnią Ukrainę. Ludność tej kultury posiadała umiejętność wytopu metali, w szczególności brązu i wytwarzała z niego zarówno narzędzia, broń jak i ozdoby. Nie odstąpiła jednak od wytwórczości krzemieniarskiej i właściwie przez cały okres jej trwania posługiwała się wyrobami krzemionkami. Ludność tej kultury prowadziła raczej osiadły tryb życia trudniąc się głównie rolnictwem. Ludność kultury trzcinieckiej grzebała swoich zmarłych najczęściej w obrządku szkieletowym pod nasypami kurhanów, chociaż występują także groby szkieletowe płaskie, bez nasypu.

Licznie na terenie gminy Lesznowola reprezentowane są stanowiska ludności **kultury lużyckiej**, potwierdzona na terenie gminy znaleziskami w Jabłonowie, Jazgarzewszczyźnie, Łazach, Łoziskach, Nowej Woli, Stafanowie, Wilczej Górze i Wólce Kosowskiej. Znaleziska zabytków przypisywanych ludności tej kultury powszechnie występują na terenie Polski i Europy i datowane są od epoki brązu do epoki żelaza. Mieszczą się więc w dość rozległym przedziale chronologiczno-kulturowym, zarówno w środkowej jak i młodszej epoce brązu do epoki żelaza (od 1700-1500 p.n.e, faza środkowa do 700-400 p.n.e, faza późna sięgająca do epoki żelaza - tzw. Halsztat D). Należy do tzw. Kręgu kultur pól popielnicowych do którego zaliczana jest głównie ze względu na formę pochówków ciałopalnych, w których zwęglone szczątki umieszczano w urnach i zakopywano w ziemi. Na cmentarzyskach znajdowane są liczne urny, często z bogatym wyposażeniem. Ludność tej kultury opanowała w wysokim stopniu umiejętność wytopu metali kolorowych, a w późnej fazie swojego rozwoju, także żelaza. Charakteryzowała się bogatym zdobnictwem wytwarzanych przedmiotów i naczyń. Zamieszkiwała zamknięte osady, nierzadko mające charakter obronny oraz budowała trudno dostępne warownie. Z terenu Polski znane są także grodziska tej kultury.

Okres lateński

Wśród stanowisk zarejestrowanych na podstawie znalezionych na powierzchni materiałów zabytkowych na terenie gminy Lesznowola znalazły się datowane na okres lateński – okres w pradziejach Europy Środkowej i Zachodniej trwający od 400 p.n.e. do początku naszej ery. . Również do kręgu związanego z tzw. zespołem kultur pól popielnicowych należy leżące na terenie gminy stanowisko ludności **kultury pomorskiej** w Jazgarzewszczyźnie, których stanowiska z terenów Polski znane są głównie z grobów popielnicowych znajdujących nie rzadko pod „klozami” z dużych naczyń glinianych. Na obszarze swojego występowania w zwyczajach pogrzebowych ludności tej kultury występuje obrządek ciałopalny. Jego charakterystycznym elementem, są popielnice, na których umieszczano, w górnej części naczynia, schematyczne przedstawienie twarzy ludzkiej, symbolizującej zmarłego, czasem z dodatkowymi scenami rodzajowymi lub wyobrażeniami przedmiotów codziennego użytku i uzbrojenia (miecze, oszczepy, tarcze) umieszczanymi na brzuscu. Popielnice przykryte były pokrywkami niekiedy stylizowanymi na nakrycie głowy. Dodatkowo czasami nakładano na nie

naszyjniki lub napierśniki, a plastyczne przedstawienia uszu zdobiono kolczykami. Zwyczaj dekorowania popielnic symbolicznymi twarzami ludzkimi zanikł w IV w p.n.e. Popielnice (zazwyczaj 5-6, maksymalnie do 30 sztuk) z popiołami zmarłych ustawiano w prostokątnych skrzyniach z kamiennych płyt, stąd też inna nazwa tej kultury – kultura grobów skrzynkowych. Ubogie wyposażenie grobowe stanowią ozdoby oraz narzędzia, bardzo rzadko broń. Dwa stanowiska związane ze śladem osadnictwa ludności tej kultury zarejestrowano na terenie Przybysławic i Woli Przybysławskiej. W tym czasie Europa znajdowała się pod kulturowymi wpływami stylu lateńskiego wywodzącymi się z obszarów zamieszkałych przez Celtów. Na obszarze swojego występowania w zwyczajach pogrzebowych ludności tej kultury występuje obrządek ciałałalny. Ubogie wyposażenie grobowe stanowią ozdoby oraz narzędzia, bardzo rzadko broń.

Okres Wpływów Rzymskich i Wędrówek Ludów.

Na terenach Mazowsza, w tym także gminy Lesznówola na dużą skalę w wiekach od IV w. p.n.e. do II w. n.e., prowadzono wytop żelaza, z którego następnie produkowano broń i narzędzia gospodarcze. Uznaje się, że było to drugie, po ośrodku w Górach Świętokrzyskich centrum hutnictwa metalurgicznego na terenie Polski. Archeolodzy przypuszczają, że wytwarzana w wielkich ilościach broń eksportowana była na rynek zewnętrzny: do plemion germańskich walczących z Imperium Rzymskim. Produkcja żelaza na terenach tych była możliwa ze względu na występowanie rudy darniowej, ławkowej i bagiennej oraz dużych ilości marglu, który był wykorzystywany w procesie technologicznym przy wytopie żelaza. Wokół znajdowała się puszcza dzięki której pozyskiwano niezbędny do wytopu w dymarkach węgiel drzewny. Na terenie Gminy Lesznówola znaleziono jak do tej pory 2 stanowisko, które badacz Stefan Woyda wiązał z miejscem produkcji żelaza: Janczewice / Podolszyn Nowy oraz Jazgarzewszczyzna, które przypisuje się ludności kultury przeworskiej. Przynależność etniczna ludów zamieszkujących tereny obecnej Gminy jest tym bardziej nie znana. Tworzyły ją być może plemiona zaliczane przez starożytnych autorów do, między innymi germańskich ludów. Dla terenów Polskich byłiby to Wandalowie. Nie brak jednak teorii o miejscowym - autochtonicznym pochodzeniu ludności, pozostającej pod wpływem starożytnego Rzymu i ludów migrujących przez jego prowincje. Liczni badacze sugerują, że ludność zamieszkująca w tym czasie tereny w dorzeczu Wisły mogła stanowić element protosłowiański. Znaleziska przedmiotów kultury materialnej manifestują się elementami uzbrojenia, są to miecze, „umba” tarcz, noże, groty włóczni i strzał, oraz bogatym zdobnictwem przedmiotów metalowych, zarówno z metali szlachetnych, jak i brązu, miedzi. Są to głównie różnego rodzaju zapinki (fibule), guzy, pierścienie itp. Często spotykane są rzymskie denary zarówno z okresu Republiki jak i cesarstwa.

Wczesne średniowiecze i średniowiecze

Okres ten jest nierozzerwalnie związany z żywiołem słowiańskim i początkami Państwowości Polskiej. Najstarsze datowane znaleziska z okresu wczesnego średniowiecza z terenu gminy Lesznówola pochodzą ze schyłku tego okresu, to jest z XIII w. brak jest datowanych stanowisk z wcześniejszych faz wczesnego średniowiecza. Przez analogie do sąsiadujących obszarów możemy sądzić, że były to osady otwarte w formie mniejszych lub rozległych osad, niekiedy wzmocnionych ostrokołem. Późniejsze osadnictwo, do XV w. związane może być już z rycerskimi nadaniami, które z czasem przechodzą w większe majątki szlacheckie zaliczane już do okresu Staropolskiego. Z okresu tego dysponujemy już źródłami pisanymi, z których pochodzą wzmianki o najstarszych miejscowościach w gminie. Dla porządku poniższe informacje dotyczące najstarszych wzmianek o miejscowościach w gminie podajemy w porządku alfabetycznym a dane skąd je zaczerpnięto

pochodzą z dwu źródeł: *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, pod red. Kazimierza Rymuta, *Dorota Zajac, Stanisław Hofman: Nazwy miejscowe powiatu piaseczyńskiego oraz Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu. Edycja elektroniczna* (<http://www.slownik.ihpan.edu.pl>)

- Garbatka** w źródłach pojawia się po raz pierwszy w 1517 r. jako *Garbatki*, w 1518 r. wspomniana w formie *garbathkach*, dawna wieś służebna;
- Jabłonowo** dawniej część wsi Mroków, nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1921 r. w Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników Pierwszego Powszechnego Spisu Ludności z dn. 30 września 1921 r. i innych źródeł urzędowych
- Janczewice** nazwa wymieniana w źródłach w 1485 r. jako: *Gramnycze alias Gymczewycze*, w 1487 jako *Imczewicze, Novavyesch alias Imczewicze*, w 1494 jako *Hynczewicze*, w 1565, 1580 *Jenczewice*. W 1580 r. wieś należała do parafii Raszyniec. W dokumencie z 1565 r. taki opis miejscowości: „*grunt piaszczysty, pole dwojne; folw. z oborą i ogrodem, sad wiśniowy i śliwowy; graniczy ze Słominem, Falentami, Podolszynie*”.
Własność szlachecka, później książęca.
- Jastrzębiec** Brak informacji o najstarszych zapiskach dotyczących miejscowości. Do czasów II wojny światowej nazwa miejscowa to Garbatka
- Jazgarzewszczyzna** nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1839 r. na Mapie kwatermistrzowskiej (Topograficzna Karta Królestwa Polskiego wyd. w r. 1843 z datą 1839 [...]). Oprac. przez Kwatermistrzostwo Generalne W. P. w l. 1822-1831, wykończona przez ros. Korpus Topografów pod kier. gen. Richtera w l. 1832-1843)
- Kolonia
Warszawska** wydzielona z gruntów wsi Stefanowo, nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1921 r. w Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników Pierwszego Powszechnego Spisu Ludności z dn. 30 września 1921 r. i innych źródeł urzędowych
- Kosów** w źródłach po raz pierwszy w 1453 jako *Cossowo*, 1469 *Coszowo*, 1474 *Kussowo*. W 1453 r. wieś w parafii Nadarzyn. Własność szlachecka, wieś założona w 1453 r. W 1453 r. biskup Andrzej przyłącza do nowo erygowanej parafii w Nadarzynie Cossowo.
- Lesznowola** w źródłach po raz pierwszy w 1421 jako *Lesna Vola, Leszna Volya, Wolya Lyeszna, Lyesnya Vola*. W dokumencie z 1565 r. następujący opis: *ma grunt dobry, pole trojne; folw. i dworek nowo zbudowany, [folw.] uczyniony na kmiecych rolach, w dwu polach; pole Przedsobne wł. 4 1/2, pole pod Inczewicami trochę większe; sadzawka przy folw. nowo wykopana, ale ma bardzo mało wody; L.W. graniczy z Piaseką Wsią, borem Piaseckim, Słominem, Inczewicami, Nową*

Wolą. W 1565 r. dziesięcina z dzisiejszej Lesznowoli należała do biskupa poznańskiego.

- Łazy** nazwa wymieniana w źródłach w 1453 r. jako *Łazyska*, w 1478 jako *Łazy*, w 1504 r. jako *Łazy*. Dawniej wieś królewska.
- Łoziska** nazwa po raz pierwszy pojawia się na mapie z 1820 r..
- Magdalenka** na mapie z 1830 r. pojawia się pod nazwą Kałuszczyzna a jako Magdalenka w 1855 r.
- Marysin** wieś szlachecka, dawny folwark majątku Obory.
- Mroków** po raz pierwszy pojawia się w źródłach z 1406 jako *Mrocowo*, w 1483 jako *Mrokov*, w 1530 jako *Mrokowo*. W 1406 r. należy do parafii w Tarczynie, a dziesięcina od dawna należy do archidiacona czerskiego. W 1406 r. Wojciech, biskup poznański przeznacza dochody w Mrokowie dla kościoła parafialnego w Tarczynie na utrzymanie wikariusza. W 1407 r. własność szlachecka: „Witek z Mrokowa winien jest Zajączkowi kosztowną odzież i wóz z pokładem pod zakładem 20 kóp groszy”. W dokumentach z 1426 r. występuje Piotr syn Macieja z Mrokowa, student Uniwersytegu Krakowskiego. Ww 1523 r. leży w powiecie tarczyńskim. W 1466 informacja, że nowo założone wsie Czyżów (Mikołajewo) oraz Zalesie (Marcinkowo) w lasach i borach dziedzictwa Mroków zostają przyłączone do nowopowstałej parafii w Nadarzynie.
- Mysiadło** wieś Kolonia Mysiadło założona w 1846 r. na gruntach folwarku Dąbrówka..
- Nowa Iwiczna** wieś związana z osadnictwem niemieckim, założona w 1801 jako Neu Ilvesheim.
- Nowa Wola** nazwa po raz pierwszy w źródłach w 1497 jako *Wola Sgorzelska*, w 1499 jako *Wolya Zgorzelska*, w 1508 *Nowa Wola*, w 1522 *Wola Nova*, w 1580 *Nowa Wieś* alias *Piaseczka Wola*. 1565 Nowa Wola ma grunt dobry, pole dwojne; graniczy z dobrami królewskimi oraz ze szlachtą Zgorzelskimi [ze Zgorzały], Gołkowskimi [z Gołkowa] i Podolszyńskimi [z Podolszyna]. Własność książęca, potem królewska, w 1497 ks. Konrad III zabezpiecza posag swej żony Anny, córki Mikołaja Radziwiłłowicza wojewody wileńskiego i kanclerza Wielkiego Księstwa Litewskiego, na Liwie i ziemi liwskiej oraz na dobrach książęcych, w tym na miasteczku Piasecznie i Woli Sgorzelskiej.
- Podolszyn** nazwa po raz pierwszy w źródłach w 1472 jako *Podolschini*, *Podolschiny*, w 1494 jako *Podolschynye*, w 1516 *Podolszyno*, w 1539 *Podol[s]chini Gramnicze*, w 1580 *Podolsinie*. W 1526 r. w powiecie warszawskim, w 1580 r. w parafii Raszyniec. Własność szlachecka, w 1472 Barbara córka zmarłego Męcimira z Mniszewa podczaszego książę., żona Włodzisława z Podolszyna

kwituje Andrzeja z Raszyńca kasztelana warszawskiego i jego synów Mikołaja i Włodzisława! [Włodzimierza] z zadośćuczynienia za dobra macierzyste i za dział w Nartach. W tymże 1472 r. Włodek z Podolszyna sprzedaje z prawem odkupu 2 grzywny czynszu rocznego z dziedzictwa Sarny za 20 kóp gr kapitule kolegiacie warszawskiej.

Obok Podolszyna istniała odrębna osada Dukaty, poświęcona w 1526. Osada ta miała wówczas 1 włókę, od której płacono po 18 gr. Była ona notowana w późniejszych rejestrach poborowych XVI w. jako Dukaty albo Podolszynie Dukaty. Prawdopodobnie. weszła w skład Podolszyna.

- Stachowo** wieś wydzielona z gruntów wsi Mroków, nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1921 r. w Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników Pierwszego Powszechnego Spisu Ludności z dn. 30 września 1921 r. i innych źródeł urzędowych
- Stara Iwiczna** wieś związana z osadnictwem niemieckim, założona w 1801 jako Alt Ilvesheim.
- Stefanowo** wydzielona z gruntów wsi Mroków, nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1921 r. w Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników Pierwszego Powszechnego Spisu Ludności z dn. 30 września 1921 r. i innych źródeł urzędowych
- Wilcza Góra** nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1921 r. w Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników Pierwszego Powszechnego Spisu Ludności z dn. 30 września 1921 r. i innych źródeł urzędowych
- Władysławów** wieś powstała w 1867 r. po uwłaszczeniu chłopów. Nazwa pochodzi od imienia właściciela Władysława Chojnackiego.
- Wola Mrokowska** po raz pierwszy w źródłach z 1426 r. jako *Volya Mrokowska*, w 1453, 1471 jako *Mrokowska Wolia*. W 1453 r. należy do parafii w Nadarzynie – biskup poznański Andrzej przyłącza nowo lokowane wsie, w tym Wolę Mrokowską, w 1523 r. w powiecie tarczyńskim. Własność szlachecka, później książęca. W 1471 r. Piotr z Mrokowa sprzedaje z prawem odkupu czynsz roczny z Mrokowa i Mrokowskiej Woli kapitule kolegiackiej warszawskiej. W 1528 r. własność królewska – pobór od 6 włók osadniczych.
W źródłach XV i XVI wiecznych istniała miejscowość Mrokówko, która leżała obok Mikołajewa na obszarze dzisiejszej Wólki Kosowskiej, która w XVIII i XIX w. nazywała się Wolą Kosowską.
- Wólka Kosowska** wieś wydzielona z gruntów wsi Kosów, występuje na mapie z 1783 r., a w 1827 r. wymieniana jest w Słowniku geograficznym.

W źródłach XV i XVI wiecznych istniała miejscowość Mrokówko, która leżała obok Mikołajewa na obszarze dzisiejszej Wólki Kosowskiej, która w XVIII i XIX w. nazywała się Wolą Kosowską.

Zamienie w w 1827 r. wymieniana jest w Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich (tom. XIV s. 370) – wieś posiadała w tym czasie 24 domy, 201 mieszkańców.

Zgorzała po raz pierwszy w źródłach z 1450 jako *Zgorzala*, w 1451 jako *Grambnycza alias Sgorzala*, w 1481 *Antiqua Gramnycza alias Zgorzala, Szgorzala*. W 1450 r. w województwie warszawskim, w 1526 r. w powiecie warszawskim, w 1580 r. w parafii Raszyniec. Własność szlachecka: 1450 bracia Mikołaj, Włodek i Piotr z Gramnic dzielą dobra; Mikołaj i Piotr dostają Zgorzałę, a Włodek Sarny i dział, który trzyma Mikołaj Sasinkowic z Gramnic; jeżeli Sasinkowic nie odda tego działu, to bracia dopłacą Włodekowi 46 kóp gr w półgroszach; Piotr dostaje siedlisko w środku wsi i połowę Zgorzały; Włodek będzie miał dostęp do jeziora i może moczyć przędziwo; kmiecie obu braci będą mieli wspólne pastwiska i stęgny w Zgorzale; trzech bracia dzielą bór: jadąc z Leśnej Woli gościńcem bralińskim do Tarczyna część na lewo ku Piasecznu dostają Mikołaj i Piotr, a Włodek część na prawo ku Słominu.

Mazowsze zostało przyłączone do państwa Polan prawdopodobnie około 975 r. Jednak już na początku XI w. Miecław wykorzystując bezkrólewie ogłosił ziemie mazowieckie niezależnym państwem, tak zwanym „Państwem Miecława” i od tego momentu datuje się odrębność polityczna od Korony Polskiej, która trwała aż do wieku XVI. Mazowsze odróżniało się od reszty ziem Polski, było dzielnicą z liczną drobną, ubogą szlachtą, w której miasta fundowali książęta mazowieccy oraz kościoł i lokowano je zazwyczaj na prawie chełmińskim, jak na przykład lokacja Warszawy około 1300 r. Na początku XIII w. Mazowszem władał Konrad I mazowiecki, który broniąc Mazowsza przed Prusami nadał ziemię chełmińską Zakonowi Krzyżackiemu.

Przez ziemie powiatu piaseczyńskiego w XII i XIII w. przebiegały ważne międzynarodowe szlaki handlowe: wzdłuż Wisły z Pomorza na Ruś oraz szlaki o znaczeniu lokalnym prowadzące do Warszawy. Na części ziem powiatu piaseczyńskiego w 1247 r. zostało utworzone Księstwo czerskie, ze stolicą w Czersku. Do XVI w. Na początku XV w. stolicę Księstwa przeniesiono do Warszawy a pod koniec tego wieku część ziem księstwa została na początku XVI inkorporowana o Korony, a całość Mazowsza przyłączono do Królestwa Polskiego w 1529 r. na sejmie walnym w Piotrkowie. Po włączeniu do korony następowała likwidacja partykularyzmu prawnego dzielnicy. Do rozbiorów parafie południowego Mazowsza wchodziły w skład diecezji poznańskiej (archidiakoniat mazowiecki), od 1798 r. do nowo utworzonej diecezji warszawskiej. Obecnie tereny powiatu podzielone są między dekanaty: czerski, konstanciński i piaseczyński w ramach archidiecezji warszawskiej. W XVI-XVIII w. Czersk i Piaseczno z sąsiednimi wsiami stanowiły tzw. starostwa niegrodowe, należące do stołowych dóbr królewskich, oddawane w dzierżawę starostom. Wsie Jeziorna i Okrzeszyn znajdowały się w granicach starostwa warszawskiego. Miasto Góra w latach 1670-1795 było miastem kościelnym, należącym do biskupów poznańskich i nosiło nazwę Nowa Jerozolima. Pozostałe miejscowości były wsiami szlacheckimi.

W latach 1796-1814 Piaseczno znajdowało się w powiecie warszawskim, Czersk i Góra w powiecie czerskim z siedzibą w Grójcu. Od 1815 r. wszystkie miejscowości wchodziły w skład obwodu, od 1842 r. powiatu warszawskiego. Taki stan rzeczy trwał do 1867 r.

W 1867 Gmina Lesznowola została przyłączona do Gminy Nowa Iwiczna. W chwili likwidacji w jej skład wchodziły wsie: Janczewicze, Lesznowola, Nowa Wola, Nowa Iwiczna, Józefosław, Stara Iwiczna, Orężno; osady: Magdalenka, Kolonia Lesznowola, Borowiny, Jazgarzewszczyzna oraz folwark Zacisze. W latach 1867-1955 Lesznowola należała do Gminy Nowa Iwiczna. W latach 1955-1972 istniała Gromada Lesznowola z siedzibą Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej. Od początku 1973 roku Lesznowola stała się ponownie siedzibą Urzędu Gminy.

Lesznowola do 1952 roku należała do powiatu warszawskiego. Powiat Piaseczyński utworzony został z dniem 1 lipca 1952 r. jako jeden z czterech powstałych po zniesieniu powiatu warszawskiego. Powiat zlikwidowano w wyniku reformy administracyjnej 31 maja 1975 r., a reaktywowano w dawnych granicach bez gminy Raszyn z dniem 1 stycznia 1999 r.

Terytorium dzisiejszego powiatu należało do rozbiorów do województwa mazowieckiego, w latach 1796-1806 do departamentu warszawskiego w prowincji Prusy Południowe, w okresie Księstwa Warszawskiego od 1807 do 1814 r. nadal pozostawało w departamencie warszawskim. W latach 1815-1837 znajdowało się w województwie mazowieckim w Królestwie Polskim, w latach 1837-1845 w guberni mazowieckiej, a w latach 1845-1915 w guberni warszawskiej. W okresie okupacji niemieckiej podczas I wojny światowej (1915-1918) należało do Generał-Gubernatorstwa Warszawskiego. W odrodzonej Polsce znajdowało się w granicach województwa warszawskiego, a w latach II wojny światowej w dystrykcie warszawskim Generalnego Gubernatorstwa. Od 1945 do 1975 r. stanowiło część województwa warszawskiego, w latach 1975-1998 województwa stołecznego warszawskiego, a od początku 1999 r. znajduje się w województwie mazowieckim.

Dzieje najnowsze Gminy Lesznowola (za Studium zagospodarowania przestrzennego Gminy Lesznowola)

W czasie I wojny światowej toczyły się na tych terenach ciężkie walki. Po starciach rosyjsko-niemieckich jesienią 1914 i ponownie w lecie 1915 r. pozostały liczne cmentarze wojskowe rozproszone na obszarze całego powiatu. W Janczewicach założono cmentarz wojenny żołnierzy rosyjskich i niemieckich poległych w walkach w 1914 roku

Okres drugiej wojny światowej ponownie odcisnął się bolesnym piętnem na terenach obecnego powiatu. Przetoczyły się tędy wojska polskie i niemieckie w czasie kampanii wrześniowej. Jesienią 1940 r. miejscowych Żydów uwięziono w gettach w Piasecznie i Górze Kalwarii. W lutym 1941 wszyscy zostali przesiedleni do getta warszawskiego. Na ich miejsce władze okupacyjne przesiedliły rodziny polskie z Pomorza wcielonego do Rzeszy. Lasy Chojnowskie stały się schronieniem dla oddziałów partyzanckich, a podczas powstania warszawskiego jego zapleczem. Tragiczne epizody wojny upamiętniają liczne pomniki i tablice. 28 maja 1942 w lesie sękocińskim pod Magdalenką Niemcy rozstrzelali 223 więźniów Pawiaka. W miejscu stracenia w 1964 r. postawiono pomnik upamiętniający tamte wydarzenia.

Lesznowola odegrała istotną rolę również w najnowszej historii. W latach 1998 – 99 w Magdalence prowadzone były rozmowy między przywódcą opozycji Lechem Wałęsą a reprezentantem rządu Czesławem Kiszczakiem poprzedzające „okrągły stół”.

5.2.3. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne jest źródłem tożsamości i ciągłości różnych grup społecznych na danym terenie. Termin ten został przyjęty przez organizację UNESCO w październiku 2003 r. w Paryżu w Konwencji o ochronie dziedzictwa niematerialnego.

Zgodnie z treścią artykułu 2 Konwencji dziedzictwem niematerialnym są: „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa - które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Ochrona dziedzictwa niematerialnego definiowana jest jako środki mające na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego: identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe, zgodne z definicją podaną powyżej, przejawia się w następujących dziedzinach:

- tradycje i przekazy ustne, których nośnikiem jest język: bajki, legendy, przysłowia, zagadki, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, modlitwy, śpiewy, lamenty pogrzebowe, zawołania, zaklęcia;
- sztuki widowiskowe;
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne: rytuały i zwyczaje doroczne, sytuacyjne, rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremonie lokalne, zwyczaje odpustowe, pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania, praktyki nawiązywania kontaktów międzyludzkich, gwarę;
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym;
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata: tradycyjne sposoby leczenia, zamawiania medyczne, meteorologia ludowa, wiedza o wszechświecie.

Dziedzictwo niematerialne na terenie kultywowane jest głównie poprzez zachowanie obrzędowości zwyczajów dorocznych – na przykład doroczne dożynki, tradycji związanych ze świętami kościelnymi, silną tradycję patriotyczną, najczęściej manifestowaną poprzez oprawę religijno-patriotyczną uroczystości i imprez. Obrzędowość kościelna to także dbałość o miejsca kultu: kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne.

Tradycje kulinarne to także część dziedzictwa niematerialnego będąc także istotną częścią tożsamości kulturowej, a pielęgnowanie dziedzictwa kulinarnego w oparciu o produkty tradycyjne i regionalne jest kluczem do rozwoju regionu i szansą dla jego mieszkańców. Produkty tradycyjne, dzięki niezmiennej od lat recepturze wytwarzania, gwarantują wyjątkowe cechy i właściwości wyrobu. Produkt, który wśród mieszkańców jest najbardziej rozpoznawalny i kojarzony z gminą Lesznowola powinien być zgłoszony na Krajową Listę Produktów Tradycyjnych w Ministerstwie Rolnictwa. Krajową Listę Produktów Tradycyjnych utworzono na mocy ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r.

o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych. Jednym z głównych celów powstania tej listy jest promocja i rozpowszechnianie informacji o produktach wytwarzanych tradycyjnymi, historycznie ugruntowanymi metodami na terenie kraju, po to, aby następnie móc je skuteczniej promować także za granicą. Gmina Lesznówola jest rozpoznawalna w powiecie i szerzej dzięki Lesznówolskiemu Świętu Dyni. Należałoby podjąć inicjatywę w celu wypracowania z lokalną społecznością (np. na Dożynkach Sołeckich lub podobnych uroczystościach lub w formie otwartego konkursu skierowanego do mieszkańców gminy) lokalnego produktu kulinarnego i jego zarejestrowanie na liście Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi lokalnych produktów.

Równie ważnym elementem spójności obszaru są wspólne doświadczenia historyczne, świadczące o zaangażowaniu mieszkańców w walkę o odzyskanie niepodległości.

5.2.4. Instytucje kultury

Gminny Ośrodek Kultury w Lesznówoli

W gminie funkcjonuje jeden Ośrodek Kultury z siedzibą w Starej Iwicznej oraz podległe mu filie: w Nowej Iwicznej, Mysiadle, Łazach, Magdalence, Władysławowie, Wólce Kosowskiej.

Przy GOK Lesznówola funkcjonują grupy artystyczne:

- Lesznówolska Orkiestra Symfoniczna,
- Zespół Piosenki Biesiadnej „Mrokowiacy”,
- Zespół Śpiewaczy „Tęcza”,
- Zespół Big Band dla Frajdy,
- Zespół Kameralny OKTAWA,
- Chór GOSPELTRAIN,
- Teatr TELIMENA

oraz

- Uniwersytet Trzeciego Wieku przy filiach w Magdalence i Mysiadle,
- Kluby Seniora w filiach w Magdalence, Mysiadle i Nowej Iwicznej

Gminny Ośrodek Kultury organizuje i współorganizuje wydarzenia kulturalne o charakterze otwartym, stacjonarnym a także w związku z sytuacją epidemiczną w kraju – o charakterze wirtualnym, z których należy wymienić wydarzenia plenerowe z towarzyszącymi imprezami:

- uroczyste obchodzenie rocznic mordu więźniów Pawiaka, rozstrzelanych w Magdalence;
- Dzień Dziecka,
- Tataspartakiada Dobrej Woli
- pikniki rodzinne,
- kino plenerowe,
- pożegnanie lata,
- dożynki sołeckie,
- Święto Dyni z Biegiem po Dynię,
- Mikołajkowy Jarmark Świąteczny z towarzyszącymi warsztatami artystycznymi i rękodzielniczymi,
- spotkania wigilijne,
- koncerty patriotyczne z okazji 3 Maja oraz 11 Listopada, Dnia Wojska Polskiego

Gminny Ośrodek Kultury w Lesznowoli posiada trzy galerie artystyczne, w których cyklicznie odbywają się wystawy malarstwa, sztuki ludowej i rękodzieła artystycznego amatorów oraz artystów profesjonalnych.

Gminna Biblioteka Publiczna w Lesznowoli

Została powołana w 1950 r. przez Gromadzką Radę Narodową i była jedną z pierwszych instytucji kultury w gminie. Przy organizowaniu biblioteki pomocy udzieliła Powiatowa Biblioteka Publiczna w Piasecznie, która sprawowała nadzór merytoryczny na Biblioteką w Lesznowoli do 1975 r. Obecnej Gminna Biblioteka Publiczna w Lesznowoli z siedzibą w Magdalence działa jako instytucja kultury, w skład której wchodzi filie biblioteczne w Łazach, Mrokowie i Mysiadle. Gminna Biblioteka Publiczna w Lesznowoli realizuje projekt Otwarte Społeczne Archiwum Cyfrowe Gminy Lesznowola (OSA) w ramach portalu zbioryspoleczne.pl Centrum Archiwistyki Społecznej. Tworzeniem OSA zajmuje się Gminna Biblioteka Publiczna w Lesznowoli, która zajmuje się gromadzeniem, opracowaniem i udostępnianiem poprzez specjalnie przygotowaną stronę internetową fotografii, dokumentów i pamiątek dotyczących życia codziennego mieszkańców gminy Lesznowola.

Sytuacja związana z pandemią wirusa COVID-19 wpłynęła na przyspieszenie procesów przenoszenia aktywności kulturowej do sfery wirtualnej. Działalności Gminnego Ośrodka Kultury oraz Gminnej Biblioteki Publicznej zostały poszerzone o aktywność w internecie. Instytucje te prowadziły różnorodną ofertę dla różnych grup wiekowych: dzieci, młodzieży, dorosłych.

5.2.5. Organizacje pozarządowe, turystyka

Organizacje pozarządowe prowadzące oraz działalność pożytku publicznego

Miarą aktywności społecznej Mieszkańców danego obszaru jest przede wszystkim liczba aktywnie działających organizacji pozarządowych na tym terenie. Gmina Lesznowola posiada relatywnie duży potencjał kapitału społecznego i rozwija się też dzięki działalności grupy sprawdzonych i doświadczonych organizacji pozarządowych. W 2021 roku w Gminie Lesznowola były zarejestrowane w sumie 52 organizacje pozarządowe. Wśród istniejących w tym zakresie NGO zdecydowaną większość (49 organizacji) stanowią stowarzyszenia i organizacje społeczne, natomiast 3 organizacje to fundacje.

Gmina Lesznowola realizuje zadania ze sfery publicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na podstawie podejmowanych corocznych Uchwał Rady Gminy Lesznowola „w sprawie uchwalenia rocznego programu współpracy Gminy Lesznowola z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”. W momencie tworzenia niniejszego Programu Opieki nad Zabytkami obowiązywała Uchwała nr 526/XLIV/2021 z dnia 23 listopada 2021. w sprawie uchwalenia rocznego programu współpracy Gminy Lesznowola z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2022”.

Za priorytetowe zadania publiczne do realizacji w 2022 uznano między innymi w zakresie kultury, sztuki i ochrony dziedzictwa narodowego:

- a) wspieranie organizacji imprez i przedsięwzięć kulturalnych;
- b) organizowanie spotkań, seminariów, konferencji, koncertów;

- c) wzmocnienie roli kultury w budowaniu aktywności i integracji społecznej oraz upowszechnianie kultury wśród różnych środowisk i grup wiekowych z terenu Gminy Lesznowola;
- d) działania na rzecz osób w wieku emerytalnym poprzez wspieranie wszechstronnych działań na rzecz aktywizacji i integracji seniorów oraz rozwoju i wykorzystaniu potencjału tych osób w środowisku lokalnym;
- e) organizowanie uroczystości patriotycznych i przedsięwzięć z zakresu ochrony dziedzictwa narodowego związanych z upamiętnieniem i popularyzacją historii;
- f) wspieranie rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego;

a także:

- wspieranie turystyki i rekreacji krajoznawczej;
- edukacji, oświaty i wychowania, poprzez wspieranie działań na rzecz edukacji prospołecznej i patriotycznej osób dorosłych, dzieci i młodzieży.

Turystyka

Gmina Lesznowola bierze udział w projekcie pt. Wirtualny Warszawski Obszar Funkcjonalny (Virtual WOF), w ramach którego realizuje m.in. komponent e-Turystyka polegający na zgłoszeniu obiektów do bazy obiektów turystycznych z terenu Metropolii Warszawskiej. Przewodnik, który będzie funkcjonował jako bezpłatna aplikacja udostępniana m.in. przez m.st. Warszawa i gminy partnerskie, będzie kierował użytkownika/turystę do znajdujących się w danej lokalizacji obiektów, z ich szczegółowym opisem. Ponadto będąc w danej gminie turysta może zbierać wirtualne odznaki, oglądając zgłoszone do przewodnika obiekty. Wirtualny przewodnik będzie dostępny w kilku wersjach językowych.

Obiekty zgłoszone przez Gminę Lesznowola:

- Dwór w Lesznowoli i figura św. Jana Nepomucena w Lesznowoli
- Miejsce straceń w lesie w Magdalence (miejsce pamięci narodowej)
- Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia w Łazach/Derdach – zabudowania klasztorne wraz z parkiem
- Kościół poewangelicki wraz z cmentarzem w Starej Iwicznej
- „Górki piaskowe” w Magdalence (obiekt przyrodniczo-turystyczny)

Walory krajobrazowe, przyrodnicze oraz kulturowe stanowią o potencjale rekreacyjno - turystycznym gminy Lesznowola. Ścieżki rowerowe na terenie gminy Lesznowola mają długość 17 km, z czego 9 km jest pod zarządem Gminy. W zdecydowanej większości są to odcinki z ruchem samochodowym.

- Wyznaczone są tu dwa szlaki turystyczne:
- szlak czerwony – z Walendowa przez miejsce straceń w Magdalence do lasów chojnowskich (łączy lasy kampsoskie, nadarzyńskie i sękocińskie z chojnowskimi);
- szlak czarny - biegnie przez las wokół Magdalenki prowadząc do cmentarza Żołnierzy Pawiaka zamordowanych w 1942 roku.

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840), formami ochrony zabytków są:

- ✓ wpis do rejestru zabytków;
- ✓ uznanie za pomnik historii;
- ✓ utworzenie parku kulturowego;
- ✓ ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Lesznowola funkcjonują wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa wymienia kolejno: prowadzenie robót budowlanych w otoczeniu zabytku, prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych. Należy uzyskać zgodę konserwatora również na przemieszczanie zabytku nieruchomego, trwałe przeniesienie zabytku ruchomego, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego oraz zmianę jego przeznaczenia i sposobu korzystania z tego zabytku, a także na umieszczanie urządzeń technicznych i reklamowych oraz podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. W przypadku archeologii niezbędne jest uzyskanie pozwolenia na badania archeologiczne oraz na poszukiwania prowadzone przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania. Pozwolenie WKZ ma formę decyzji administracyjnej, tak więc w toku postępowania mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego.

Tryb wydawania pozwoleń reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków*. Rozporządzenie to precyzuje zakres wniosku i załączników dla każdego typu działań przy zabytku.

Prowadzenie jakichkolwiek działań, prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych w obiekcie zabytkowym, jak i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków wymaga uzyskania pozwolenia konserwatorskiego zgodnie z art. 36 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840).

Art. 36. 1. Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) *prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;*
- 2) *wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;*
- 3) *prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;*
- 4) *prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;*
- 5) *prowadzenie badań archeologicznych;*
- 6) *przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 7) *trwale przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;*
- 8) *dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 9) *zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;*
- 10) *umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073) oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*
- 11) *podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru; z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni;*
- 12) *poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.*

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Lesznowola znajduje się pięć zespołów zabytków i zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Wszystkie zostały wymienione w tabeli nr 1 poniżej. Są to tym samym najcenniejsze elementy krajobrazu kulturowego na terenie gminy podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej, wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tabela nr 1: Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w Gminie Lesznowola

	MIEJSCOWOŚĆ	ZABYTEK	ADRES	NR DZIAŁKI	CZAS POWSTANIA	REJESTR ZABYTKÓW	
						NR REJESTRU	DATA DECYZJI
	Lesznowola	Dwór z otaczającym drzewostanem	ul. Dworkowa 6	obręb: PGR LESZNOWOLA ID: 141803_2.0012.9/13	II poł. XIX w.	1055/399	19.03.1962

	Stara Iwiczna	Cmentarz parafialny p.w. Zesłania Ducha Św. ze starodrzewiem	ul. Słoneczna 5	obręb: STARA IWICZNA ID: 141803_2.0025.188	pocz. XIX w.	1471	09.09.1992
--	---------------	--	-----------------	---	--------------	------	------------

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Z przyczyn bezpieczeństwa zgromadzonych zabytków w programie opieki nad zabytkami nie podaje się szczegółów dotyczących zabytków ruchomych .

5.3.3. Zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Ewidencja prowadzona jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków zgodnie z art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067). Stanowi ona zbiór kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa, sporządzanych zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2011 r. nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886).

Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku. Zgoda właściciela zabytku nie jest potrzebna w wypadku kart ewidencyjnych zabytków nieruchomości.

W wojewódzkiej ewidencji zabytków powinny się znaleźć wszystkie zabytki znajdujące się na terenie objętym zakresem właściwości danego wojewódzkiego konserwatora zabytków. To istotnie odróżnia wojewódzką ewidencję zabytków od rejestru zabytków. Wpis do rejestru zabytków wywołuje skutki prawne w postaci objęcia danego obiektu ochroną prawną, pozwalającą na ingerencję państwa w konstytucyjnie chronione prawo własności. Rejestr opiera się na zasadzie wyboru, która oznacza, że historyczny obiekt proponowany do indywidualnej ochrony konserwatorskiej poprzez wpis do rejestru zabytków w celu jego zachowania powinien mieć wartości wyższe wobec innych obiektów tego samego typu. Dzięki wojewódzkiej ewidencji zabytków, która odzwierciedlać powinna cały zasób zabytkowy na danym terenie, można umiejscowić dany obiekt we właściwym miejscu w hierarchii wartości obiektów historycznych. Skutkiem wpisu do wojewódzkiej ewidencji zabytków, prowadzonej niezależnie od rejestru przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest obowiązek informacyjny. Zgodnie z art. 28 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5 nin. ustawy, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1. Uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
2. Zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
3. Zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
4. Zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Listę obiektów zabytkowych ujętych w prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie przedstawiono w tabeli nr 2 – są to zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Lesznowola. Prawie wszystkie obiekty zabytkowe ujęte w ewidencji wojewódzkiej posiadają karty ewidencyjne zabytku nieruchomego.

5.3.4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dokumenty te zostały szczegółowo omówione w rozdziale poświęconym relacji gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna ewidencja zabytków formalnie nie stanowi formy ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. *Dz. U. z 2020 r. poz. 282*). Pomimo to, w piśmiennictwie prawniczym, w związku z zapisami art. 7 pkt 4 i art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.) ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami pojawił i funkcjonuje termin „nienazwanych form ochrony zabytków” w odniesieniu do gminnej ewidencji zabytków, w związku z przypisanymi tej ewidencji skutkami prawnymi (wspomniany wyżej art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.). Pomimo nieujęcia gminnej ewidencji zabytków w art. 7 u.o.z.o.z. to może być ona kwalifikowana jako forma ochrony zabytków. Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza (prezydenta miasta, wójta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granice niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113,

poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886) określają zakres informacji, który powinna zawierać karta adresowa zabytku nieruchomego. Znowelizowane w 2019 roku rozporządzenie nakłada na wojewódzkich konserwatorów zabytków obowiązek poinformowania o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty - wojewódzki konserwator zabytków zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, a także wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o włączeniu karty ewidencyjnej, wraz z odpowiednio potwierdzoną kopią takiej karty. Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty ewidencyjnej zabytku, o włączeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Kolejnym etapem obowiązku informacyjnego jest obowiązek powstający na etapie wykonywania gminnej ewidencji zabytków. O zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem na gminy, które zamierzają prowadzić gminną ewidencję zabytków, obowiązek informacyjny o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem. Zawiadomienia o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku będącego historycznym układem urbanistycznym lub ruralistycznym, historycznym zespołem budowlanym, terenem, na którym znajduje się znaczna ilość zabytków archeologicznych lub nieruchomością o nieuregulowanym stanie prawnym do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej takiego zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej takiego zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty dokonuje się w drodze obwieszczenia umieszczonego na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw znacząco wzmocniła rangę gminnej ewidencji zabytków nakładając obowiązek uzyskania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę w stosunku do obiektów budowlanych i obszarów niewpisanych do rejestru ale ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Włączenie zabytku do gminnej ewidencji zabytków skutkuje ich ochroną (obiekty i obszary) i ujęcie w gminnej ewidencji zabytków uwzględnia się w:

- miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy - Wojewódzki Konserwator Zabytków może wyznaczyć nakazy i zakazy dotyczące obszarów bądź budynków;

- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i innych dokumentach planistycznych - Wojewódzki Konserwator Zabytków może wyznaczyć nakazy i zakazy dotyczące obszarów bądź budynków;
- decyzji o warunkach zabudowy - Gmina przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego - Gmina przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- decyzji o realizacji inwestycji drogowej, lokalizacji linii kolejowej lub realizacji inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego - wojewoda lub starosta przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- prawie budowlanym – pozwolenia na budowę lub rozbiórkę uzgadniane są z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W art. 24 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz.U. 2022 poz. 840*) ustawodawca nałożył na Ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określenie, w drodze rozporządzenia, przesłanek, od których spełnienia jest uzależnione wyłączenie kart ewidencyjnych i adresowych z ewidencji. Wobec niezrealizowania tego obowiązku należy domniemywać, że wyłączenie zabytku z gminnej ewidencji zabytków jest możliwe w odniesieniu do zabytku, który utracił wartości, na podstawie których został włączony do ewidencji albo jego wartość nie zostanie potwierdzona w nowych ustaleniach. O wyłączeniu z gminnej ewidencji zabytków decyduje wójt z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku – **w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków**. W przypadku wyłączenia zabytku z gminnej ewidencji zabytków na wójcie spoczywa obowiązek poinformowania właściciela lub posiadacza zabytku, zgodnie z Rozporządzeniem z dnia 10 września 2019 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 56)

Obecnie Gmina Lesznowola posiada Gminną Ewidencję Zabytków, przyjętą Zarządzeniem Wójta.

5.4.1. Zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Lesznowola

Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w gminnej ewidencji zabytków mogą być ujęte inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków).

Tabela nr 2: Zabytki nieruchome w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Lesznowola – w zestawieniu ujęto także obiekty wpisane do rejestru zabytków. Stanowiska archeologiczne zostały ujęte w tabeli nr 3.

	MIEJSCOWOŚĆ	ZABYTEK	ADRES	NR DZIAŁKI	CZAS POWSTANIA
1.	Janczewice	Cmentarz wojenny	ul. Bruzdowa /Jaśminowa	obręb: JANCZEWICE ID: 141803_2.0004.14	1915 r.
2.	Jastrzębiec	Park w zespole		obręb: PAN JASTRZĘBIEC ID: 141803_2.0005.17/1, 28	poł. XVIII w.

			ul. Postępu		
3.	Jastrzębiec	Dwór w zespole, ob. budynek użytkowy Instytutu Genetyki Hodowli Zwierząt PAN	ul. Postępu 36C	obręb: PAN JASTRZĘBIEC ID: 141803_2.0005.28	k. XVIII w.
4.	Jastrzębiec	Obora w zespole dworskim, ob. budynek gospodarczy Instytutu Genetyki Hodowli Zwierząt PAN	ul. Postępu	obręb: PAN JASTRZĘBIEC ID: 141803_2.0005.17/1	pocz. XIX w.
5.	Jastrzębiec	Stajnia w zespole dworskim, ob. budynek gospodarczy Instytutu Genetyki Hodowli Zwierząt PAN	ul. Postępu	obręb: PAN JASTRZĘBIEC ID: 141803_2.0005.17/1	pocz. XIX w.
6.	Jastrzębiec	Spichlerz w zespole dworskim, ob. budynek gospodarczy Instytutu Genetyki Hodowli Zwierząt PAN	ul. Postępu	obręb: PAN JASTRZĘBIEC ID: 141803_2.0005.17/1	pocz. XIX w.
7.	Lesznowola	Dwór z otaczającym drzewostanem	ul. Dworkowa 6	obręb: PGR LESZNOWOLA ID: 141803_2.0012.9/13	II poł. XIX w.
8.	Lesznowola	Park	ul. Dworkowa 6	obręb: PGR LESZNOWOLA ID: 141803_2.0012. cz. 5/8, cz. 5/32, cz. 7/7, 8, 9/13, cz. 51/4, cz. 51/5	poł. XVIII w.
9.	Lesznowola	Figura św. Jana Nepomucena	ul. Szkolna 3	obręb: LESZNOWOLA ID: 141803_2.0012.218/6	1776 r.
10.	Łazy	Park	ul. Łączności	obręb: ŁAZY ID: 141803_2.0013.362/31	XVIII w.
11.	Łazy	Zacisze św. Józefa, później Zakład wychowawczy „Caritas”	ul. Łączności 158	obręb: ŁAZY ID: 141803_2.0013.362/31	przed 1939 r.
12.	Łazy	Klasztor Zgromadzenia sióstr „Matki Bożej Miłosierdzia”	ul. Łączności 158	obręb: ŁAZY ID: 141803_2.0013.362/31	przed 1939 r.
13.	Łazy	Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki	ul. Łączności / ks. Kanonika Henryka Słojewskiego / Posępna	obręb: ŁAZY ID: 141803_2.0013. 107, 108/1, 109/30, 136/13, 137/12, 138/26, 539	1935 r.
14.	Magdalenka	Miejsce pamięci narodowej	(w lesie, przedłużenie ul. Jarzębinowej)	obręb: MAGDALENKA ID: 141803_2.0016.2103	1946 r.
15.	Mroków	Dwór	ul. Marii Świątkiewicz 35	obręb: MROKÓW ID: 141803_2.0018.125	XVIII w.
16.	Mroków	Park	ul. Marii Świątkiewicz 35	obręb: MROKÓW ID: 141803_2.0018. cz. 125, cz. 126, 127/1, 127/2, cz. 131/4, 142/2, 142/3, 143	XVII/XVIII w. i XIX w.
17.	Podolszyn	Kapliczka z krzyżem	ul. Polna/Olszynowa	obręb: PODOLSZYN ID: 141803_2.0023.19	1910 r.
18.	Stara Iwiczna	Cmentarz parafialny p.w. Zesłania Ducha Św. ze starodrzewiem	ul. Słoneczna 5	obręb: STARA IWICZNA ID: 141803_2.0025.188	pocz. XIX w.
19.	Stara Iwiczna	Kościół ewangelicko-augsburski, obecnie kościół parafialny p.w. Zesłania Ducha Św.	ul. Słoneczna 7/9	obręb: STARA IWICZNA ID: 141803_2.0025.187	1893 r.
20.	Stara Iwiczna	Plebania	ul. Słoneczna 7/9	obręb: STARA IWICZNA ID: 141803_2.0025.187	przed 1939 r.
21.	Zamienie	Aleja d. majątku w Zamieniu	ul. Zakładowa	obręb: ZAKŁADY ZAMIENIE ID: 141803_2.0032, cz. 21, 22/7, 22/9, 22/11, 22/12, 22/19, 22/20	XIX/XX w.
22.	Zamienie	Budynek mieszkalny d. majątku w Zamieniu	ul. Zakładowa 16A	obręb: ZAKŁADY ZAMIENIE ID: 141803_2.0032.5/31	XIX/XX w.

23.	Zamienie	Budynek techniczny (hydrofornia)	ul. Zakładowa	obręb: ZAKŁADY ZAMIENIE ID: 141803_2.0032.5/13	I. 50-te XX w.
24.	Zamienie	Budynek techniczny (stacja trafo)	ul. Zakładowa	obręb: ZAKŁADY ZAMIENIE ID: 141803_2.0032.5/13	I. 50-te XX w.
25.	Zamienie	Spichlerz	ul. Zakładowa 22	obręb: ZAKŁADY ZAMIENIE ID: 141803_2.0032.22/3	1 poł. XX w.
26.	Zgorzała	Cmentarz epidemiczny	ul. Postępu /Raszyńska	obręb: ZGORZAŁA ID: 141803_2.0033.227/22	ok. 1830 r.

5.4.2 Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Lesznowola

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny to „zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”. Są to więc pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany oraz relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Zabytki archeologiczne stanowią szczególną grupę zabytków, ponieważ są to obiekty rozproszone i występują także z dala od terenów współcześnie zamieszkałych. Zgodnie z prawem każdy obiekt archeologiczny, niezależnie od własności gruntu, na którym został odnaleziony, jest własnością państwa. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje zabytki archeologiczne za źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

Podstawą do ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest prowadzony od 1978 r. ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Program ten systematyzuje zasób wiedzy o terenie poprzez terenową prospekcję archeologiczną z uwzględnieniem informacji o wcześniejszych badaniach, zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach naukowo badawczych oraz publikacjach naukowych i popularno-naukowych. Dokumentacja AZP, na którą składają się karty ewidencyjne reprezentujące ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania kraju. Do zbioru włączane są nowe karty ewidencyjne, które zgodnie z nowym rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (t.j. Dz. U. 2021 poz. 56) noszą nazwy „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego lądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego śródlądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego morskiego”. Karty ewidencyjne zabytków archeologicznych są włączane w zasób wojewódzkiej ewidencji zabytków i dokumentacja stanowisk archeologicznych w ewidencji wojewódzkiej jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie i musi być odzwierciedlana w prowadzonych przez gminy Gminnych Ewidencjach Zabytków.

Prowadzona przez Gminy ewidencja zabytków archeologicznych ma za zadanie informowanie o obecności w danym miejscu nieruchomego zabytku archeologicznego. Zgodnie z przepisami prawa, każdy kto zamierza realizować roboty ziemne na terenie, gdzie znajdują się zabytki archeologiczne, prowadzić roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub ewidencji zabytków objętym ochroną na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, planuje zmiany charakteru dotychczasowego przeznaczenia terenu, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub uszkodzenia zabytku archeologicznego (stanowiska archeologicznego), jest zobowiązany przeprowadzić (czyli sfinansować) badania archeologiczne w zakresie ustalonym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Badania archeologiczne prowadzone na stanowiskach mogą

mieć charakter inwazyjny (niszczący) oraz badania nieinwazyjne z wykorzystaniem metod geofizycznych, teledetekcyjnych. Obie metody badań dają możliwość poznania poszczególnych stanowisk, zabytków czy problemów związanych z szeroko rozumianą przeszłością, w tym zwłaszcza w sytuacjach zagrożenia zniszczeniem lub uszkodzeniem substancji zabytkowej (nawarstwień, obiektów, materiałów i ich kontekstów).

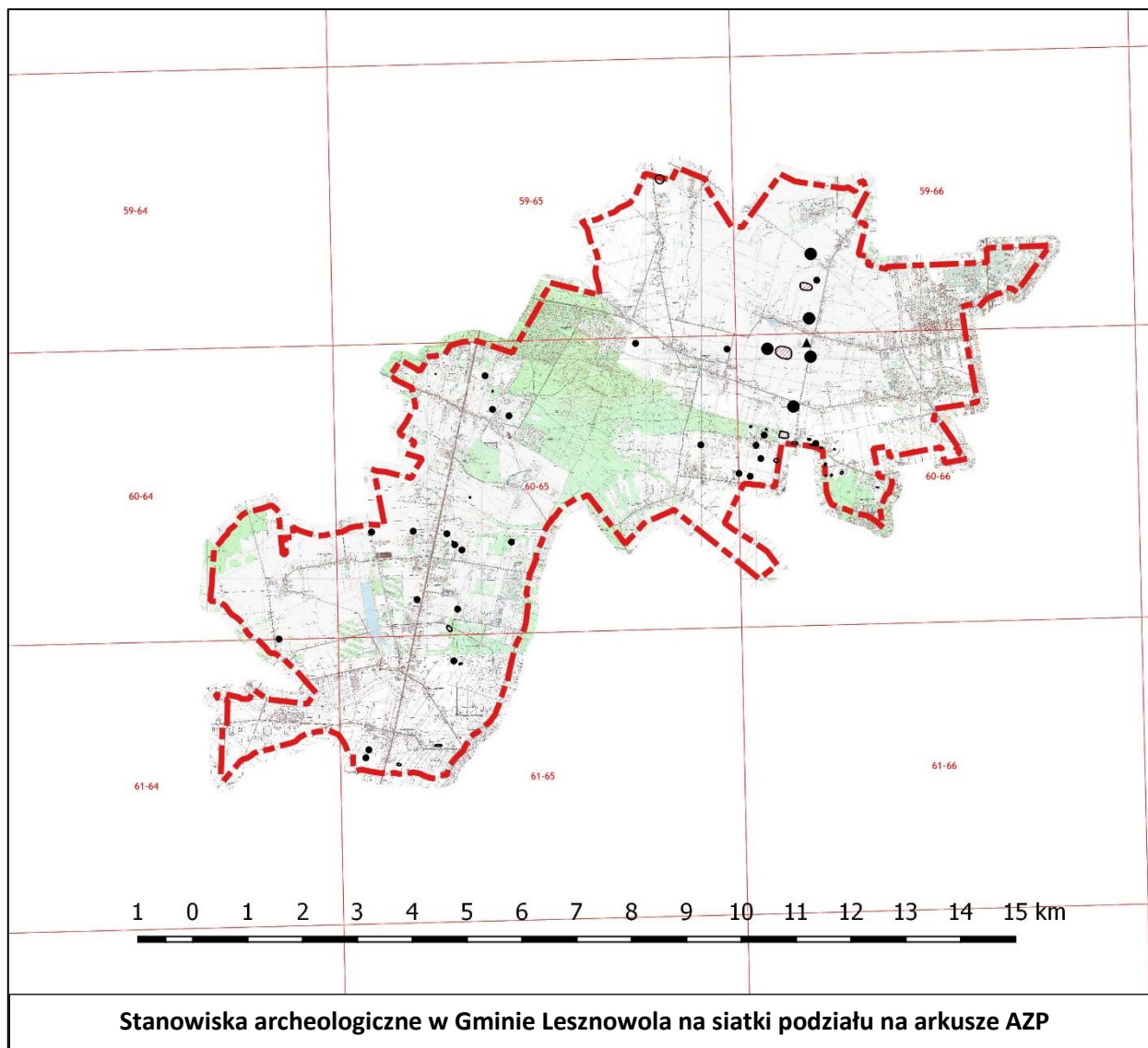
Obowiązek przeprowadzenia badań archeologicznych reguluje art. 31 ustawy o ochronie zabytków, w myśl którego osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków. Zgodnie zaś z art. 31 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych ustala wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji wyłącznie w takim zakresie, w jakim roboty budowlane albo roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, zniszczą lub uszkodzą zabytek archeologiczny. Zatem obowiązek przeprowadzenia prac archeologicznych istnieje tylko wówczas, kiedy występuje ryzyko przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego i o ile przeprowadzenie badań jest niezbędne w celu ochrony zabytków.

Na terenie gminy Lesznowola znajduje się 58 stanowisk archeologicznych, które zostały ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie, z których 56 stanowisk posiada dokładną lokalizację w terenie. Wszystkie stanowiska ujęte w GEZ Gminy Lesznowola zostały zweryfikowane pod kątem zgodności z aktualnymi danymi adresowymi, to jest aktualną nazwą miejscowości (obrębu geodezyjnego). Prezentowane w tabeli nr 3 lista 58 stanowisk zawiera wszystkie stanowiska występujące w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków łącznie ze stanowiskami znanymi z relacji archiwalnych, czyli wcześniejszych odkryć, które podczas badań Archeologicznego Zdjęcia Polski nie zostały zlokalizowane w terenie.

Zdecydowana większość ze stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Lesznowola to stanowiska nowoodkryte podczas badań powierzchniowych, przeprowadzonych w latach 1968-1974 oraz w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Stanowiska odkryte podczas badań w latach 1968-1974 r. posiadają karty wykonane karty ewidencyjne stanowiska archeologicznego (KESA).

Archeologiczne Zdjęcie Polski to ogólnopolski program badawczo-ewidencyjny opracowany w Ośrodku Dokumentacji Zabytków i wdrożony do realizacji w 1978 r. Jego celem jest rozpoznanie,

metodą badań powierzchniowych i poprzez kwerendę źródłową, stanowisk archeologicznych na terenie całego kraju oraz budowa archiwum informacji o stanowiskach archeologicznych rozpoznanych tą metodą. Na potrzeby realizacji programu obszar kraju podzielono na tzw. arkusze i tereny gminy Lesznowola znajdują się na następujących arkuszach AZP – w nawiasach podano rok, w którym przeprowadzono badania powierzchniowe oraz badania powierzchniowe AZP: 59-65 (1968-1974 – badania powierzchniowe, 1984 badania powierzchniowe w ramach AZP), 59-66 (1971-1974 – badania powierzchniowe, 1984 badania powierzchniowe w ramach AZP, 2013 badania powierzchniowe AZP w pasie projektowanej drogi szybkiego ruchu S7, 2015 badania sondażowe na stanowiskach w pasie projektowanej drogi S7), 60-65 (1988 badania w ramach AZP), 60-66 (1988 badania powierzchniowe w ramach AZP, 2013 badania powierzchniowe AZP w pasie projektowanej drogi szybkiego ruchu S7), 61-64 (1996 – badania powierzchniowe w ramach AZP), 61-65 (1994 – badania powierzchniowe w ramach AZP). Na terenie Gminy Lesznowola nie występują stanowiska archeologiczne tworzące własne formy krajobrazowe, takie jak: grodziska, kurhany, cmentarzyska kurhanowe.

Dokumentacje z badań AZP na wymienionych obszarach zawierają rzetelną kwerendę materiałów archiwalnych, a materiał kartograficzny w nich zawarty odpowiada standardom dokumentacji AZP tworzonym w danym okresie i jest z reguły wystarczająca dla dokładnej lokalizacji poszczególnych punktów osadniczych.

Jak wspomniano w efekcie wymienionych badań zarówno terenowych jak przeprowadzonej kwerendy źródeł archiwalnych na terenie gminy ujawniono 58 stanowisk archeologicznych, co jest dużą liczbą mając na uwadze, że dużą część powierzchni terenu gminy była niedostępna prospekcji terenowej z uwagi na działalność rolniczą, intensywną zabudowę charakterystyczną dla terenów aglomeracji warszawskiej. Odkryte stanowiska dostarczały najczęściej materiału zabytkowego, który w części przypadków pozwalał na datowanie w ramach okresów archeologii Polski a także często przypisanie konkretnym kulturom archeologicznym. Najliczniej na stanowiska archeologicznych na terenie gminy występował materiał zabytkowy datowany na wczesną epokę brązu, epokę brązu-epokę żelaza, a także neolit.

Tabela 4 : Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków. Cieniowaniem wyróżniono te stanowiska, których lokalizacja nie została potwierdzona podczas badań Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP)

	ZWERYFIKOWANA NAZWA MIEJSCOWOŚCI	NAZWA MIEJSCOWOŚCI W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NR ST. W MIEJSC	NR OBSZ. AZP / NR STANOWISKA NA OBSZARZE	NR ST. NA OBSZ.	
1.	JABŁONOWO	Jabłonowo	I	60-65	12	śl. osad. – neolit? śl. osad. - ep. brązu (k. łużycka?)
2.	JANCZEWICE/ PODOLSZYN NOWY	Janczewice/ Podolszyn Nowy	I	59-65	1	śl. osad. - starożytność osada – p. ok lateński-ok. wp. rzym. (k. przeworska) miej. pr. żelaza - późny ok. lateński-ok. wp. rzym. (k. przeworska)
3.	JAZGARZEWSZCZYŻNA	Jazgarzewszczyżna	I	60-66	28	śl. osad. – starożytność? miej. pr. żelaza - późny ok. lateński/ok. wp. rzym.
4.	JAZGARZEWSZCZYŻNA	Jazgarzewszczyżna	VI	60-66	35	śl. osad. - starożytność śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka?) śl. osad. - ok. halsztacki/ok. lateński (k. pomorska?)
5.	JAZGARZEWSZCZYŻNA	Jazgarzewszczyżna	VII	60-66	36	śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka?)
6.	JAZGARZEWSZCZYŻNA	Jazgarzewszczyżna	VIII	60-66	37	śl. osad. – wcz. fazy epoki brązu śl. osad. - ep. brązu/ok. halsztacki (k. łużycka)
7.	JAZGARZEWSZCZYŻNA / BOBROWIEC	Jazgarzewszczyżna / Bobrowiec	IX	60-66	38	śl. osad. – neolit (k. pucharów lejkowatych)
8.	KOLONIA LESZNOWOLA	Kolonia Lesznowola	I	60-66	70	śl. osad. - XVII-XIX w.
9.	KOLONIA MROKOWSKA	Kolonia Mrokowska	I	61-65	49	śl. osad. - ep. kamienia-wcz. ep. brązu śl. osad. – wcz. ep. brązu?
10.	KOLONIA MROKOWSKA	Kolonia Mrokowska	II	61-65	50	śl. osad. - starożytność (późny neolit? - wcz. ep. brązu?) śl. osad. - ep. kamienia-wcz. ep. brązu
11.	KOSÓW	Kosów	I	61-64	25	śl. osad. - ok. wp. rzym.
12.	LESZNOWOLA	Lesznowola	I	60-66	59	śl. osad. – starożytność (ok. wp. rzym.?) śl. osad. - średniowiecze XIV w.?
13.	LESZNOWOLA	Lesznowola	II	60-65	26	śl. osad. – neolit (k. pucharów lejkowatych)
14.	ŁAZY	Łazy	I	60-65	1	osada? - ep. brązu (k. łużycka)
15.	ŁAZY	Łazy	II	60-65	16	śl. osad. – starożytność? śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka) śl. osad. - starożytność (ok. wp. rzym.)
16.	ŁAZY	Łazy	III	60-65	21	śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka)
17.	ŁAZY	Łazy	IV	60-65	22	śl. osad. - ep. brązu (k. łużycka)
18.	ŁAZY	Łazy	V	60-65	23	śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka) osada? – ep. brązu (k. łużycka)
19.	ŁAZY	Łazy	VI	60-65	24	śl. osad. – wcz. fazy epoki brązu

20.		Łazy	VII	60-65	25	skarb - XVII w.
21.	ŁOZISKA	Stara Iwiczna	(I)*	60-66	29	śl. osad. - starożytność/ep. brązu (k. łużycka?)
22.	ŁOZISKA	Jazgarzewszczyzna/ Stara Iwiczna	(II)*	60-66	30	śl. osad. – wcz. fazy epoki brązu śl. osad. - ok. halsztacki/ok. lateński? (k. łużycka)
23.	ŁOZISKA	Jazgarzewszczyzna	(III)*	60-66	31	śl. osad. – mezolit?, neolit?
24.	ŁOZISKA	Jazgarzewszczyzna	(IV)*	60-66	32	śl. osad. – neolit (k. pucharów lejkowatych) śl. osad. - neolit śl. osad. – wcz. fazy epoki brązu
25.	ŁOZISKA	Jazgarzewszczyzna	(V)*	60-66	33	śl. osad. – starożytność śl. osad. – neolit (k. pucharów lejkowatych) śl. osad. – wcz. fazy epoki brązu i ep. brązu
26.	ŁOZISKA/ WILCZA GÓRA	Jazgarzewszczyzna / Wilcza Góra	(X)*	60-66	52	śl. osad. – neolit (k. amfor kulistych) śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka) śl. osad. - ep. brązu (k. łużycka)
27.	NOWA WOLA	Nowa Wola	2	59-66	23	śl. osad. - średniowiecze śl. osad. - nowożytność
28.	NOWA WOLA	Nowa Wola	3	59-66	24	śl. osad. – nieokreślony, osada – pradzieje osada - ep. brązu (k. trzciniecka lub łużycka) osada - ep. żelaza (k. pomorska) osada - wcz. średniowiecze, osada - późne średniowiecze śl. osad. – nowożytność, śl. osad. - XVII-XVIII w., pole bitwy - XX w. (1914-1918 r.)
29.	NOWA WOLA	Nowa Wola	4	59-66	25	osada? - ep. brązu (k. trzciniecka) śl. osad. - XVII- XVIII w. śl. osad. - XX w. pole bitwy - XX w. (1914-1918 r.)
30.	NOWA WOLA	Nowa Wola	5	59-66	26	śl. osad. - wcz. średniowiecze śl. osad. - nowożytność
31.	NOWA WOLA	Nowa Wola	6	60-66	66	śl. osad. – ep. brązu śl. osad. - wcz. średniowiecze śl. osad. – późne średniowiecze śl. osad. – nowożytność (XVI-XIX w.)
32.	NOWA WOLA	Nowa Wola	7	60-66	67	śl. osad. - ep. żelaza (k. przeworska) śl. osad. - wcz. średniowiecze śl. osad. – nowożytność śl. osad. – XVII-XVIII w.
33.	NOWA WOLA	Nowa Wola	8	60-66	68	śl. osad. - ep. żelaza (k. przeworska) śl. osad. - nowożytność (XVII-XVIII w.) śl. osad. – nowożytność (XVIII-XIX w. znalezisko luźne – XX w
34.	STEFANOWO / MROKÓW / WARSZAWIANKA	Stefanowo	I	60-65	13	osada – wcz. średniowiecze (XI-XII w.)
35.	STEFANOWO	Stefanowo	II	60-65	14	śl. osad. - ep. brązu (k. łużycka)
36.	STEFANOWO	Stefanowo	III	60-65	15	śl. osad. – wcz. fazy epoki brązu (postsznurowe)
37.	STEFANOWO	Wólka Kosowska / Mroków	(IV)*	60-65	18	śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka)
38.	STEFANOWO	Mroków	(I)*	60-65	19	śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka)
39.	STEFANOWO	Mroków	(II)*	60-65	20	śl. osad. - ep. brązu (k. łużycka)
40.	Wilcza Góra	Wilcza Góra	1	60-66	47	śl. osad. – neolit (k. ceramiki sznurowej)
41.	Wilcza Góra	Wilcza Góra	II	60-66	50	śl. osad. – neolit
42.	Wilcza Góra	Wilcza Góra	3	60-66	51	osada – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka) osada - ep. brązu (łużycka)
43.	Wilcza Góra	Wilcza Góra	IV	60-66	53	śl. osad. - starożytność (neolit?)
44.	Wilcza Góra	Wilcza Góra	V	60-66	54	śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka?)
45.	Wilcza Góra	Wilcza Góra	VI	60-66	55	śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka?)
46.	Wilcza Góra	Wilcza Góra	VII	60-66	56	śl. osad. – neolit (k. pucharów lejkowatych) śl. osad. - neolit/wcz. ep. brązu, śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka)
47.	Wilcza Góra	Wilcza Góra	VIII	60-66	57	śl. osad. – neolit (k. pucharów lejkowatych)

48.	Wilcza Góra	Wilcza Góra	9	60-66	58	śl. osad. – neolit / wcz. ep. brązu osada – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka) śl. osad. – ep. żelaza (k. pomorska lub przeworska) śl. osad. - nowożytność
49.		Wilcza Góra (n. lokalna Borowina)	X	60-66	63	znalezisko luźne - neolit
50.	WILCZA GÓRA	Wilcza Góra	XI	60-65	27	śl. osad. - mezolit-neolit-wcz. ep. brązu
51.	WÓLKA KOSOWSKA	Wólka Kosowska	I	60-65	8	śl. osad. - starożytność (ok. halsztacki – lateński?)
52.	Wilcza Góra	Wólka Kosowska	II	60-65	11	śl. osad. – starożytność (ok. wp. rzym.?)
53.	Wólka Kosowska	Wólka Kosowska	III	60-65	17	śl. osad. - ep. brązu/ok. halsztacki (k. lużycka?)
54.	Wólka Kosowska	Wola Mrokowska	I	61-65	63	śl. osad. - ep. kamienia - wcz. ep. brązu śl. osad. – wcz. ok. ep. brązu (k. trzciniecka?) śl. osad. – wcz. średniowiecze
55.	Wólka Kosowska	Wola Mrokowska	III	61-65	65	ślady osadnictwa – ep. kamienia/ wcz. ep. brązu śl. osad. - wcz. średniowiecze/średniowiecze
56.	Wola Mrokowska	Wola Mrokowska	IV	61-65	66	śl. osad. - wcz. średniowiecze-średniowiecze?
57.	Wola Mrokowska	Wola Mrokowska	V	61-65	67	śl. osad. - starożytność śl. osad. - wcz. ep. brązu śl. osad. - średniowiecze/nowożytność XV-XVII w.
58.	Wola Mrokowska	Zgorzała	1	59-66	22	śl. osad. - średniowiecze śl. osad. - XVII-XVIII w.

(...)* - numer stanowiska w obrębie miejscowości może być zdublowany, ponieważ stanowisko w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków zaewidencjonowane jest pod niezgodną z obecnym podziałem administracyjnym nazwą miejscowości

Cieniowaniem zaznaczone są dwa stanowiska znane z danych archiwalnych, które nie zostały zlokalizowane w terenie podczas badań AZP.

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Lesznowola, dwór z otaczającym drzewostanem – wpis do rejestru zabytków nr 1055/399 z dnia 29.03.1962 r.

Lesznowola była niegdyś wsią królewską. W XVIII wieku właścicielami bądź dzierżawcami majątku byli Jakubowscy (fundatorzy kapliczki z figurą św. Jana Nepomucena). Od 1758 roku należała do Salomei z Łoskich i Wojciecha Jakubowskiego. W XIX wieku Lesznowola należała do Bagniewskich, w tym do Juliusza Celestyna Bagniewskiego. Pod koniec lat dwudziestych XX wieku dobra przeszły w ręce Piotra Dmowskiego. Dwór wybudowany po połowie XIX w. Przed 1939 r. dworek należał do rodziny Dmowskich. Budynek gruntownie przebudowany w latach 60-tych XX w.: wymiana stropu, podłóg i stolarki, rozebrano drewniany ganek przed wejściem, wymurowano balkon nad wejściem, wymiana schodów, rozbiórka stylowych kaflowych pieców, założenie centralnego ogrzewanie.

Budynek murowany z cegły na ceglanych fundamentach, otynkowany z wystrojem architektonicznym. Dwór na planie prostokąta, z płytkim 1 osiowym ryzalitem wejściowym w elewacji

główniej. Bryła zwarta, prostopadłościenna, jednokondygnacyjna z podstryszem i użytkowym poddaszem, z dwu kondygnacyjnym ryzalitem wejściowym zwieńczonym trójkątnym szczytem, zamknięta dachem dwuspadowym, także szczyt ryzalitu z dachem dwuspadowym, pokryte eternitem falistym. Elewacje ujęte w narożach pilastrami, rozczłonkowane symetrycznie otworami okiennymi z prostymi gzymsami parapetowymi i nadokiennymi. Elewacje akcentowane niskim gzymsem cokołowym, gzymsem kordonowym pomiędzy przyziemiem a podstryszem, oraz gzymsem koronującym. Otwory okienne o wykroju prostokątnym, blendy okienek podstrysza w osiach elewacji w kształcie leżących wydłużonych prostokątów, stolarka nie zachowana.

Stara Iwiczna: Cmentarz parafialny p.w. Zesłania Ducha Św. ze starodrzewiem – wpis do rejestru zabytków nr 1471 z dnia 09.09.1992 r.

Powstanie Starej Iwicznej (dawniej Alt Ilvesheim), Nowej Iwicznej (Neu Ilvesheim), Józefosławia (Ludwigsburg) oraz części Piaseczna osiedle Orężna (dawniej Schwenningen) związana jest z osadnictwem niemieckim. Około 1842 r. wsie wokół Starej Iwicznej oddzieliły się i utworzyły odrębną parafię w Pilicy, wydzielono działkę na kościół, dom pastora i szkołę. Pierwszy kościół drewniany został zbudowany przez kolonistów w 1843 r., w 1857 Stara Iwiczna została parafią, bez pastora. Obecny murowany kościół został wzniesiony w miejscu starego, drewnianego kościoła w 1893 r. Przy kościele powstał cmentarz, na którym znajdują się nagrobki potomków kolonistów, w większości z przełomu XIX i XX w. Budynek zaniedbanego kościoła, plebanii, cmentarza i przyległych gruntów zostały notarialnie kupione na rzecz kościoła rzymskokatolickiego 22 czerwca 1979 r.

Cmentarz założony w II połowie XIX w. jako cmentarz ewangelicko-augsburski. Obecnie cmentarz parafialny rzymskokatolicki, na których znajdują się XIX w. groby ewangelików.

Cmentarz założony na planie prostokąta z jedną główną aleją i alejkami bocznymi krzyżującymi się pod kątem prosty. Układ całości czytelny, wyznaczony murem cmentarza, układ kwater słabo czytelny, alejki zarośnięte, układ nagrobków i mogił czytelny.

Stara Iwiczna: kościół ewangelicki, obecnie kościół rzymskokatolicki p.w. Zesłania Ducha Świętego

Kościół wzniesiony w miejscu drewnianego kościoła w 1893 r. powstał według projektu Możdżeńskiego i pod kierownictwem robót Rudzińskiego. Kościół poświęcono 31 września (?) 1898 r. Pastor zamieszkał w parafii dopiero w 1928 r. po wybudowaniu budynku dla szkoły parafialnej, pastora, kantora i gospodyni. Po 1939 r. zarząd parafii przeniesiono do Warszawy. W latach pięćdziesiątych XX w. parafia ewangelicka została wywłaszczona z budynku plebanii a w 1973 r. zabrano grunty pod budowę obwodnicy. Po 1974 r. kościół był siedzibą parafii kościoła polskokatolickiego. W 1980 r. erygowano rektorat kościoła rzymskokatolickiego a parafię Zesłania Ducha Świętego w 1983 r. Budynek zaniedbanego kościoła, plebanii, cmentarza i przyległych gruntów zostały notarialnie kupione przez kościół rzymskokatolicki 22 czerwca 1979 r. i natychmiast rozpoczęto prace

remontowe, a poświęcenie kościoła jako świątyni rzymskokatolickiej nastąpiło w 30 kwietnia 1980 r. a konsekracja 21 września 2003 r.

Kościół nieorientowany, na fundamentach z cegły ceramicznej, ściany murowane z cegły z tynkowaniem cokołu, gzymsów, blend i glifów okiennych. Kościół na planie prostokąta, trójnawowy, halowy, z emporą okalającą nawę główną z trzech stron. Prezbiterium zamknięte prosto, od frontu kruchta poprzedzona płytkim przedsionkiem, w środkowy przęsle kruchty wejście, za prezbiterium prostokątna zakrystia. Bryła wysmukła, zwarta, zamknięta dachem dwuspadowym z trójkątnym szczytem od południa, za którym dwukondygnacyjna zakrystia kryta dachem kopertowym. Elewacje boczne oszkarpowane, wieża fasady oszkarpowana, zamknięta ośmiobocznym hełmem zwieńczonym krzyżem. Elewacje w stylu neogotyckim, oszkarpowane, ceglane na tynkowanym cokole, profilowane gzymsy, blendy i glify okienne, okna zwieńczone ceglanyimi opaskami wspartymi na kroksztynach. Fasada trójosiowa w osi centralnej flankowana uskokowymi szkarpami, jednowieżowa – wieża przepruta dwoma ostrołukowymi oknami na każdej elewacji, z żaluzjami. W skrajnych osiach fasady oddzielne wejścia z ostrołukowymi oknami nad wejściami, trójkątny szczyt z którego wyprowadzona wieża, z masywnym gzymsem kostkowym. Elewacja prezbiterialna zamknięta trójkątnym szczytem z dostawioną dwukondygnacyjną, trójosiową zakrystią z ostrołukowymi oknami, poprzedzoną niewielkim aneksem wejściowym z ostrołukowym otworem drzwiowym. Elewacje boczne analogiczne: przeprute czterema dużymi ostrołukowymi oknami, oszkarpowane.

Łazy: klasztor zgromadzenia sióstr „Matki Bożej Miłosierdzia”, „Zacisze św. Józefa” oraz park

Zgromadzenie Sióstr „Matki Bożej Miłosierdzia”, w skład którego wchodzi m. innymi park, budynek klasztoru oraz budynek „Zacisze św. Józefa” stanowi przykład drewnianej architektury okolic Warszawy. Teren Zgromadzenia znajduje się na dużej, prawie 10 hektarowej działce, której część południową zajmuje park a budynki użytkowe i mieszkalne znajdują się po stronie północo-wschodniej założenia. Teren ogrodzony jest płotem z siatki.

W 1881 r. hrabina Maria z Tyzenhauzów Przeździecka ofiarowała Zgromadzeniu Sióstr „Matki Bożej Miłosierdzia” folwark w Derdach a w 1896 r. hrabia Gustaw Przeździecki podarował siostron nieodległy od Derd folwark Walendów. W 1912 r. Derdy zwrócono Przeździeckim a Zgromadzenie przeniosło się do Walendowa, gdzie w latach 1913-1930 siostry szarytki prowadziły ochronkę. W 1932 r. księżna Czetwertyńska, córka hrabiny Przeździeckiej ponownie przekazała Derdy Zgromadzeniu w celu urządzenia zakładu dla moralnie zaniedbanych dziewcząt. Derdy przeszły na własność Zgromadzenia Sióstr „Matki Bożej Miłosierdzia” 16.03.1937 r. Zakład dla dzieci niepełnosprawnych został zamknięty 31.08.1999 r.

Od 21 marca do 11 maja 1936 r. w Zakładzie przebywała siostra Faustyna Kowalska, święta kościoła katolickiego, beatyfikowana 18 kwietnia 1993 r., kanonizowana 30 kwietnia 2000 r.

Budynek „Zacisza św. Józefa” na ceglanej podmurówce, podwalinie, ściany drewniane, o konstrukcji prawdopodobnie szkieletowej, z zewnątrz ściany oszalowane pionowo deskami, z olistwowaniem połączeń desek szalunku, ściany pomalowane na brązowy kolor. Budynek na rzucie prostokąta, zbliżony do kwadratu, z prostokątnymi dobudówkami od płn-zachodu i wiatrołap od południowego-zachodu. Bryła zwarta, jednokondygnacyjna z mieszkalnym poddaszem, zamknięta dachem dwuspadowym z wystawką od południowego-wschodu,

dobudówka z dachami pulpitowymi, wiatrołap daszkiem dwuspadowym, dachy pokryte blachą. Elewacja frontowa symetryczna, trójosiowa, z wystawką w połąci dachu w osi wejścia. Otwory prostokątne z prostymi drewnianymi opaskami, pomalowanymi na biały kolor.

Budynek klasztoru na ceglanych fundamentach, podpiwniczony, ściany drewniane, na wysokiej ceglanej otynkowanej podmurówce i podwalinie, o konstrukcji prawdopodobnie wieńcowej, z zewnątrz ściany oszalowane pionowo deskami, z olistwowaniem połączeń desek szalunku, ściany pomalowane na brązowy kolor. Budynek na rzucie prostokąta, z ryzalitem z wejściem od frontu i werandą od południowego-wschodu. Bryła rozczłonkowana, jednokondygnacyjny korpus z dwukondygnacyjnym jednoosiowym ryzalitem z wejściem do budynku, do północno-wschodniej ściany szczytowej dobudowany dwukondygnacyjny budynek zwieńczony trójkątnymi szczytami w elewacji frontowej i ogrodowej, kalenice dachów dobudówki i korpusu na tej samej wysokości, tworzą kąt prosty, od wschodu dwukondygnacyjna obudowana weranda, zwieńczona wystawką. Całość zamknięta dachami dwuspadowymi, pokrytymi blachą. Elewacja frontowa symetryczna, z ryzalitem zwieńczonym trójkątnym szczytem, kalenicy którego niewielka kwadratowa sygnaturka zwieńczona krzyżem. Elewacja ogrodowa (południowo-wschodnia) symetryczna z wtórnie zabudowaną werandą w osi, zwieńczoną wystawką z trójkątnym szczytem. Otwory prostokątne z prostymi drewnianymi opaskami, pomalowanymi na biały kolor.

na

Jastrzębiec: park w zespole dworskim, zabudowania gospodarcze w zespole dworskim

Do II wojny posiadłość Jastrzębiec nosiła nazwę Garbatka. W 1807 Garbatka liczyła 40 mieszkańców, wchodziła w skład majątku Rozalin, Młochów. W 2 połowie XIX w. właścicielem był hr. Zawisza. Od 1936 r. do reformy rolnej Garbatka pozostawała w rękach rodziny Przedpełskich.

Park zlokalizowany na płaskim terenie, od północy przylega do gruntów podmokłych, pozostałości po dawnych stawach rybnych. Z dawnego układu pozostała część ze stawem oraz szerokie, gęsto zadrzewione pasy: pas zadrzewienia z północy na południe – aleja lipowa, pas ze wschodu na zachód,

grupa drzew przed dworem, obsadzenie szpalerowe na granicy obiektu. Pasy zadrzewień mają charakter pozostałości parku leśnego.

Pierwotny układ nieczytelny. W części przylegającej do dworu park krajobrazowy, który w dalszych partiach przechodził w park typu leśnego.

Budynek dworu wybudowany pod koniec XVIII w., przebudowywany, remontowany. Budynek murowany z cegły, otynkowany z wystrojem architektonicznym wypracowanym w tynku. Budynek na planie wydłużonego prostokąta. Bryła zwarta z gankiem z wejściem, jednokondygnacyjna z użytkowym poddaszem, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym blachodachówką. W połaciach dachowych wystawki w osiach symetrii elewacji. Naroża budynku ujęte lizenami, lizeny co druga oś fasady, analogicznie w elewacji ogrodowej. Elewacje akcentowane gzymsem koronującym, odcinakami gzymsu podparapetowego. Otwory okienne przekształcone, prostokątne z tynkowymi opaskami, stolarka okienna nie zachowana.

W osi zachodniej założenia zachowały się z dawnej zabudowy spichlerz, stajnia, obora.

Spichlerz wybudowany na początku XIX w., remontowany. Budynek murowany z cegły, otynkowany, pozbawiony detalu architektonicznego. Budynek na planie wydłużonego prostokąta. Bryła zwarta, jednokondygnacyjna z użytkowym poddaszem, zamknięta dachem dwuspadowym łamanym, pokrytym blachodachówką. Otwory okienne przekształcone, prostokątne, stolarka okienna nie zachowana.

Budynek stajni wybudowany na początku XIX w., remontowany. Budynek murowany z cegły, otynkowany, pozbawiony detalu architektonicznego. Budynek na planie wydłużonego prostokąta. Bryła zwarta, jednokondygnacyjna z użytkowym poddaszem, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym blachodachówką. Otwory okienne przekształcone, prostokątne, stolarka okienna nie zachowana.

Obora wybudowany na początku XIX w., remontowany. Budynek murowany z cegły, otynkowany, z ubogim detałem architektonicznym. Budynek na planie wydłużonego prostokąta. Bryła zwarta, jednokondygnacyjna z użytkowym poddaszem, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym blachodachówką. Elewacje akcentowane gzymsem koronującym, lizenami rozmieszczonym co trzy osie. Otwory okienne prostokątne zamknięte łukami odcinkowymi, stolarka okienna typowa dla obiektów gospodarczych.

Pierwszy pomnik w miejscu egzekucji więźniów Pawiaka i więźniarek Ravensbrück (1964 r.), las w Magdalence

Autorem pomnika jest Zofia Pociłowska – była więźniarka Ravensbrück. Pomnik ma kształt strzelistego obelisku z symbolicznym zakratowanym oknem więziennym w górnej części pomnika. Obecnie znajduje się w lesie na końcu ul. Jarzębinowej – przy leśnym dukuie prowadzącym do miejsca straceń.

Magdalenka: miejsce pamięci mordu Polaków w 1942 r. - Miejsce Pamięci Narodowej

Miejsce Pamięci Narodowej z pomnikami upamiętniającymi egzekucję, do której doszło z nocy z 27 na 28 maja 1942 roku. Funkcjonariusze SS rozstrzelali 223 osoby: 208 więźniów Pawiaka oraz 15 więźniarek z obozu w Ravensbrück. Ofiary były w większości członkami ruchu oporu oraz przedstawicielami polskiej inteligencji, których wywieziono do lasu z więzienia Pawiak. W 1946 r. zwłoki ekshumowano i przeniesiono na cmentarz w Łazach. Teren na rzucie wydłużonego prostokąta, zamknięty od zachodu ścianą z granitowymi tablicami pamiątkowymi oraz granitowym krzyżem.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Dla oceny stanu i perspektyw dziedzictwa kulturowego gminy Lesznowola oraz możliwości gminy w tym zakresie, przeprowadzono analizę SWOT (Strength – siła, Weakness - słabość, Opportunity - szansa, Threat – zagrożenie).

Po stronie słabych stron i zagrożeń uwzględniono także zagrożenia systemowe, których występowanie wynika ze słabości stanowionego prawa, niewystarczającej presji ze strony aparatu Państwa a nie jest spowodowane działaniem, bądź zaniechaniem działania ze strony administracji lokalnej czy też właścicieli lub użytkowników obiektów zabytkowych.

MOCNE STRONY Gminy Lesznowola	SŁABE STRONY Gminy Lesznowola
<ul style="list-style-type: none"> • wielokulturowość i różnorodność kulturowa ludności zamieszkującej tereny gminy • Gmina Lesznowola w obrębie miejskiego obszaru funkcjonalnego Warszawy z łatwością dostępu do bogatej oferty kulturalnej • dobry i bardzo dobry stan zabytków w rękach kościoła katolickiego (zabytki sakralne, klasztor w Łazach) jako przykład dobrych praktyk w ochronie dziedzictwa kulturowego • dobry stan zabytków sepulkralnych: cmentarzy grzebalnych w Łazach, Starej Iwicznej; • potencjał przyrodniczy terenów Gminy ze zróżnicowaniem krajobrazowym przyciągającym turystów • duże pokrycie terenu gminy aktualnymi planami zagospodarowania przestrzennego, których zapisy zabezpieczają nienaruszenie naturalnych wartości przyrodniczych gminy • bardzo dynamiczny wzrost liczby mieszkańców Gminy (o około 1000 osób rocznie) – dodatnie saldo migracji • wysoki potencjał intelektualny mieszkańców, wysoki poziom nauczania w placówkach oświatowych gminy i innowacyjne programy edukacyjne • prężnie działające samorządowe instytucje kultury: Gminny Ośrodek Kultury i Gminna Biblioteka Publiczna • dostępność ofert kulturalnych w sołectwach • przywiązanie miejscowej ludności do tradycji przejawiające się w dekorowaniu przydrożnych kapliczek i krzyży • aktywność i zaangażowanie mieszkańców udzielających się w organizacjach pozarządowych 	<ul style="list-style-type: none"> • niedostateczna integracja nowych mieszkańców Gminy traktujących miejsce zamieszkania jako „sypialni” z lokalną społecznością (budownictwo wielorodzinne pogłębia ten stan) • niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczna: ścieżki, ciągi komunikacyjne, wiaty, altany dla weekendowej turystyki pieszej, rowerowej a także usług do obsługi ruchu turystycznego • wysoki koszt rewaloryzacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych • niewłaściwe materiały budowlane stosowane przy pracach remontowo-budowlanych przy zabytkach • niewystarczające wykorzystanie zasobów środowiska kulturowego gminy • brak nowoczesnej informacji turystycznej – nieatrakcyjna oferta edukacyjna dla młodzieży i dorosłych: brak folderów, ulotek, „gadżetów” promujących dziedzictwo kulturowe gminy • brak skutecznego systemu zachęt ze strony państwa do podejmowania prac adaptacyjnych, konserwatorskich w obiektach zabytkowych • niewiedza właścicieli obiektów zabytkowych o obowiązkach wynikających z figurowania obiektu w gminnej ewidencji zabytków, • niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • polityka finansowa rządu, której skutkiem jest deficyt budżetowy gmin poprzez nakładanie na samorządy nowych zadań bez dodatkowego wsparcia finansowego na ich realizację • niewystarczające wykorzystanie potencjału krajobrazowego gminy dla rozwoju turystyki i rekreacji

<ul style="list-style-type: none"> • walory krajobrazowo-przyrodnicze Gminy z obszarami lasów wokół Magdalenki przyciągającymi weekendowy ruch turystyczny • dobra położenie w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy, stanowiąc zaplecze mieszkalne, a także turystyczne dla stolicy • ciekawe najdawniejsze dzieje terenów Gminy z materialnym pozostałościami z różnych okresów, • potencjał do organizacji imprez plenerowych z udziałem grup rekonstrukcyjnych w oparciu o wydarzenia z najnowszej historii Polski • dobra baza oświatowa z infrastrukturą sportową, • potencjał wytyczenia nowych szlaków pieszych, rowerowych w oparciu o tereny przyrodnicze, zabytki gminy oraz miejsca historycznych wydarzeń • aktualna gminna ewidencja zabytków • korzystna struktura własności obiektów zabytkowych: zabytki najcenniejsze we władaniu władz samorządowych oraz kościoła katolickiego dbających o swoją własność • niezwykle ciekawa historia terenów gminy mająca duży potencjał dla inicjatyw popularyzatorskich historii gminy • obiekty w Gminnej Ewidencji Zabytków których obecność uatrakcyjnia szlaki turystyki pieszej i rowerowej • kalendarz imprez cyklicznych organizowanych i współorganizowanych przez Gminę Lesznowola i jej organizacje, rozpoznawany w regionie, • brak uciążliwego przemysłu; 	<ul style="list-style-type: none"> • brak zainteresowania wśród młodego pokolenia tradycją i folklorem ze strony młodzieży, • zanikanie dawnej zabudowy wiejskiej wskutek atrakcyjności terenów Gminy dla budownictwa mieszkaniowego • kształtowanie nowej, wielkogabarytowej zabudowy mieszkalnej na terenie gminy, bez uwzględniania tradycji budowlanej terenów Gminy jako regionu podmiejskiego; • niebezpieczeństwo zniszczenia układów ruralistycznych wskutek wchłaniania terenów budowlanych na terenach wsi, • obowiązek opieki nad zabytkami a zasady dofinansowania obiektów zabytkowych pozostających w ewidencji zabytków (nie wpisanych do rejestru) przerzucający koszty utrzymania obiektów na właścicieli
<p>SZANSE</p>	<p>ZAGROŻENIA</p>
<ul style="list-style-type: none"> • integracja europejska i możliwość pozyskania funduszy unijnych w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 na dalszy rozwój 	<ul style="list-style-type: none"> • przyspieszenie przekształcania terenów wiejskich graniczących z Warszawą w jej obszar metropolitalny – pogłębianie się procesu „sypialni Warszawy”

<ul style="list-style-type: none"> • rozwój agroturystyki na bazie istniejących wciąż gospodarstw rolnych • liczne programy krajowe oraz unijne programy pomocowe służące zachowaniu i remontom obiektów stanowiącym dziedzictwo narodowe • możliwość odpisu podatkowego na zakup i remont obiektu zabytkowego wprowadzony w Polskim Ładzie • potencjał rozwoju weekendowej turystyki rowerowej • wzrost zainteresowania w społeczeństwie dziedzictwem kulturowym, tradycjami kulinarnymi, zwyczajami i obrzędami i udział organizacji NGO w promowaniu i poszerzaniu oferty kulturalnej, inicjatyw służących zachowaniu dziedzictwa kulturalnego • łatwość i dostępność informacji o zasobie kulturowym poprzez internet • moda na turystykę „Blisko Natury” oraz turystykę weekendową oraz moda na zdrowy i ekologiczny styl życia • atrakcyjna historia terenów gminy umożliwiająca wytyczenie ścieżek edukacyjnych po atrakcjach przyrodniczych i historycznych gminy • wykorzystanie miejsc historycznych do organizacji uroczystości o charakterze lokalnym jak i ponadregionalnym – na przykład Miejsce Pamięci Narodowej w Magdalence, • rosnąca świadomość roli kultury w życiu społeczno-gospodarczym • wzrost atrakcyjności turystycznej i idący za tym rozwój turystyki na bazie atrakcji przyrodniczo – kulturowych gminy • wzrost popytu na usługi turystyczne i wypoczynek na obszarach wiejskich i blisko natury (turystyka kwalifikowana: rowerowa, nordic-walking, wypoczynek sobotnio-niedzielny dla mieszkańców miast 	<ul style="list-style-type: none"> • niedobór miejsc integracji nowych mieszkańców z lokalną społecznością • skomplikowane procedury ubiegania się o środki unijne • brak środków finansowych na wkład własny przy korzystaniu ze środków pomocowych • ograniczone środki budżetu niepozwalające na realizację inwestycji prorozwojowych • spadek dochodów gmin i niedoinwestowanie instytucji kultury • niszczenie stanowisk archeologicznych wskutek działalności inwestycyjnej • rozluźnienie się więzi rodzinnych i brak przywiązania do miejsca zamieszkania • polityka finansowa państwa – zmniejszanie subwencji • niedostosowanie oferty kulturalnej do zmieniających się wzorców spędzania czasu wolnego • niedostateczna wiedza o wartościach chronionych obiektów • niedostateczne zabezpieczenie obiektów zabytkowych • niewiedza właścicieli zabytków o obowiązkach wynikających z występowania obiektu w gminnej ewidencji zabytków • niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • skomplikowane procedury ubiegania się o środki zewnętrzne, zwłaszcza przez osoby prywatne • zerwanie ciągłości kulturowej pomiędzy pokoleniami skutkujące zmianą systemu wartości • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych
---	--

<ul style="list-style-type: none"> • postępująca cyfryzacja mediów i zasobów dziedzictwa kulturowego ułatwiająca budowanie narracji wokół miejsc proponowanych do odwiedzenia • powszechny dostęp do informacji i zasobów sieciowych 	
--	--

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki

Cele, kierunki działań i działania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lesznowola wynikają z dokumentów programowych wytworzonych na szczeblu krajowym, wojewódzkim, a szczególnie są zbieżne z Krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022, Programem opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim na lata 2022–2025.

W wyniku analizy stanu dziedzictwa kulturowego w gminie Lesznowola został sformułowany priorytet Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lesznowola na lata 2023-2026:

„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w gminie Lesznowola w celu zwiększenia potencjału kulturowego i turystycznego gminy”

W osiągnięciu zamierzenia dopomóc mają cele szczegółowe, wśród których należy wymienić:

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi;

Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej;

Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych;

Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 6: Promocja dziedzictwa kulturowego gminy.

W związku z pandemią COVID-19 (koronawirusem) pojawiły się problemy i wyzwania, związane przede wszystkim z ochroną zdrowia i życia ludzi, ale także z ochroną dzieł sztuki i zabytków, z którymi wcześniej nie mieliśmy do czynienia. W wielu instytucjach zaistniała konieczność podejmowania akcji dezynfekcyjnych / dekontaminacyjnych. Stosowane do tego środki, mające na celu uchronienie przed zachorowaniem człowieka, są niestety nieobojętne dla dzieł sztuki. Poniżej podajemy odnośnik do strony internetowej, zawierającej informacje dotyczące rekomendacji i postępowania w przypadku dekontaminacji obiektów zabytkowych i zawierających zabytkowe obiekty.

<http://www.mng.gda.pl/wp-content/uploads/2020/04/Dekontaminacja-MNW.pdf>

7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi			
<i>Kierunki działań:</i>	<i>Działania:</i>	<i>Odpowiedzialni za realizację, współdziałający</i>	<i>Źródło finansowania</i>
1. Ochrona nieruchomego dziedzictwa materialnego	aktualizowanie wykazu zabytków nieruchomych w dokumentach planistycznych Gminy Lesznowola pod kątem spójności z gminną ewidencją zabytków	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
	aktualizacja rysunku w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lesznowola o wszystkie stanowiska archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków Gminy Lesznowola	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
	wykonanie „Planu ochrony zabytków gminy Lesznowola na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych” obejmującego ochronę i zabezpieczenie przed niszczeniem – w tym przed kradzieżą, pożarem, zalaniem - obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
	zainicjowanie i uchwalenie przez Radę Gminy zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.	Gmina Lesznowola	
	w porozumieniu ze Starostą Powiatu Piaseczyńskiego czytelne oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków - forma oznakowania oraz treść powinna być uprzednio z WUOZ w Warszawie	Gmina Lesznowola	Budżet starostwa powiatowego

	pozyskiwanie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków – w cyklach najrzadziej dwuletnich - o przeprowadzonych pracach remontowych, budowlanych, pojawiających się zagrożeniach stałych i doraźnych.	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
2. Ochrona zabytków ruchomych	ujęcie problematyki ochrony zabytków ruchomych i nieruchomych w Planie ochrony zabytków gminy Lesznowola na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych	Gmina Lesznowola, Jednostki Gminne	
3. Ochrona zabytków archeologicznych	ochrona i zachowanie stanowisk archeologicznych przed zniszczeniem wskutek gospodarczej i budowlanej działalności oraz przed ingerencją nieuprawnionych osób, na przykład „poszukiwaczy skarbów” korzystających z wykrywaczy metali poprzez akcje informacyjne na stronach internetowych gminy, w których znalazłoby się pouczenie o niszczeniu stanowisk i grożących za to sankcjach karnych;	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
4. Dokumentacja i popularyzacja zasobów dziedzictwa kulturowego	uzupełnianie GEZ o inne obiekty zabytkowe, które zostaną uznane za wartościowe, czyli inwentaryzacja tzw. małej architektury: krzyży, kapliczek przydrożnych, zachowanych na terenie Gminy,	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy

	stałe uwzględnianie w aktualizowanych dokumentach planistycznych gminy ochrony dziedzictwa kulturowego gminy poprzez zamieszczanie aktualnego wykazu obiektów w gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
	Wspieranie Gminnej Biblioteki Publicznej w Lesznowoli w realizacji projektu Otwartego Społecznego Archiwum Cyfrowego Gminy Lesznowola w ramach portalu zbioryspoleczne.pl Centrum Archiwistyki Społecznej	Gmina Lesznowola, Biblioteka Publiczna	Budżet Gminy
5. Pielęgnacja tradycji i lokalnego folkloru	wspieranie dokumentowania w postaci rejestracji występów zespołów folklorystycznych, śpiewaczych z archiwizowaniem pozyskanych dokumentacji, zbieranie relacji, wspieranie i upowszechnianie „ginących zawodów”,	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
	promocja i wspieranie twórczości tradycyjnej, ludowej, zarówno materialnej jak i niematerialnej - zwyczaje całoroczne na wsi, przyśpiewki, tańce, tradycyjne wyroby kulinarne i ich promowanie na stronach internetowych Gminy	Gmina Lesznowola, Koła Gospodyń Wiejskich	Budżet Gminy Dotacje MKiDN
Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej			

1. Wspieranie działań edukacyjnych obejmujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu na różnych poziomach nauczania	organizowanie przez szkoły lekcji poświęconych tradycji kulturalnej gminy, regionu z zapraszaniem starszych mieszkańców jako opowiadających o dawnych zwyczajach: dorocznych, świątecznych itp., skanowanie zdjęć z przeszłości dokumentujących historię gminy, poszczególnych wsi itp),	Gmina Lesznowola, Szkoły na terenie gminy	Budżet Gminy
	inicjowanie i pomoc w tworzeniu ekspozycji o charakterze regionalnym w placówkach szkolnych, bibliotece gminnej – np. wystawy fotografii pochodzące ze zbiorów rodzinnych które zostały zeskanowane w ramach akcji skanowania starych zdjęć w ramach wystaw tematycznych (np. pory roku w gospodarstwie, wydarzenia z przeszłości, które przybliżyłyby młodemu pokoleniu ginące zwyczaje i tradycje)	Gmina Lesznowola, Gminny Ośrodek Kultury, Koła Gospodyń Wiejskich, Biblioteka Publiczna	Budżet Gminy
2. Kształtowanie tożsamości regionalnej w oparciu o wydarzenia historyczne, tradycje,	kontynuowania organizowania obchodów rocznic związanych z historią terenów dzisiejszej gminy – na miejscu Pamięci Narodowej w Magdalence poświęconemu kaźni więźniów Pawiaka i obozu Ravensbruck, publikowanie relacji z tych uroczystości na stronach internetowych Gminy	Gmina Lesznowola, Gminny Ośrodek Kultury	Budżet Gminy
	udostępnienie – w przypadku pojawienia się inicjatywy zewnętrznej – możliwości organizowania imprez plenerowych z udziałem grup rekonstrukcyjnych	Gmina Lesznowola	
3. Wykorzystanie pamięci historycznej do integracji społeczności lokalnej i popularyzacji dziedzictwa kulturowego	Kontynuowanie przez Gminę Lesznowola organizowania obchodów rocznic na miejscu Pamięci Narodowej w Magdalence	Gmina Lesznowola i Starostwo Powiatowe w Piasecznie	Budżet Gminy Budżet powiatu ,
Cel 3:			

Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego gminy			
1. Dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	opublikowanie na stronie internetowej Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami,	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
	udostępnianie stron internetowych Urzędu Gminy publikacjom poświęconym kulturze i tradycjom na terenie Gminy Lesznowola	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
2. Edukacja mieszkańców w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami	upowszechnianie wiedzy o prawach i obowiązkach właścicieli obiektów zabytkowych na stronach internetowych gminy; upowszechnianie dobrych praktyk konserwatorskich	Gmina Lesznowola, MWKZ	Budżet Gminy
3. Zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz kultury	wspieranie i promowanie działalności artystycznej, w tym amatorskiej: Zespół Śpiewaczy Tęcza; wsparcie organizacyjne Dożynek Sołeckich	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych			
1. Wykorzystanie obiektów zabytkowych będących we władaniu Gminy Lesznowola	Opracowanie koncepcji renowacji i zagospodarowania na cele użyteczności publicznej dworu wraz z otaczającymi pozostałościami parku w Lesznowoli – w uzgodnieniu z MWKZ – w przyszłości obiekt ten mógłby być wykorzystywany jako przykład dobrych praktyk w zakresie ochrony, promowania i nowoczesnego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego	Gmina Lesznowola	

<p>2. Wspieranie właścicieli posiadających obiekty zabytkowe</p>	<p>Przekazywanie informacji na stronie internetowej gminy na temat pozyskiwania nowych źródeł finansowania prac remontowych i konserwatorskich, np. programy ochrony zabytków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, środków pomocowych Unii Europejskiej,</p>	<p>Gmina Lesznowola</p>	
<p>3. Stymulowanie wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju przemysłów kultury i czasu wolnego</p>	<p>wspieranie rozwoju turystyki kulturowej, wiejskiej, sentymentalnej, tematycznej – np. szlakiem kapliczek przydrożnych – poprzez udostępnianie stron internetowych gminy organizatorom takich akcji;</p>	<p>Inicjatywy zewnętrzne, włączenie się Gminy Lesznowola</p>	<p>Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy</p>
	<p>współpraca z organizatorami turystyki oraz zagospodarowania czasu wolnego działających lub zamierzających działać na terenie gminy</p>	<p>Inicjatywy zewnętrzne, włączenie się Gminy Lesznowola</p>	<p>Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy</p>
<p>4. Tworzenie pasm turystyczno–kulturowych</p>	<p>promocja na stronach internetowych gminy szlaków turystyki kulturowej w oparciu o atrakcje gminy: dawne zespoły: dworsko folwarczne w Jastrzębiu, zespół sakralny w Łazach (Dawidy)</p>	<p>Gmina Lesznowola</p>	
	<p>promocja na stronach internetowych gminy ciągów wydarzeń w miejscowościach położonych na obszarach poszczególnych pasm: Pamięci Zamordowanych w Magdalence, szlak cmentarzy wojennych I wojny światowej</p>	<p>Gmina Lesznowola</p>	
	<p>publikacja map i planów z umiejscowieniem obiektów czy wydarzeń historycznych włączonych do pasma turystyki kulturowej; np. zaczynając od publikacji na stronach internetowych gminy,</p>	<p>Gmina Lesznowola</p>	<p>Budżet Gminy</p>

5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych	Opracowanie koncepcji renowacji i zagospodarowania na cele użyteczności publicznej dworu w Lesznowoli – w uzgodnieniu z MWKZ		Budżety wspomnianych obok instytucji
Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy			
2. Popularyzacja akcji edukacyjnych na rzecz niematerialnego dziedzictwa kulturowego do wzmacniania społecznej świadomości	prezentacja tradycji folkloru regionu na przykład poprzez publikowanie treści pieśni itp. na stronach internetowych gminy; prezentacja informacji na temat tradycyjnych form budownictwa regionu, jego obrzędowości, zwyczajów dorocznych i świątecznych,	Gmina Lesznowola	
3. Wspieranie programów badawczych i dokumentacyjnych zmierzających do stworzenia pełnej inwentaryzacji zasobów niematerialnych dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zagrożonego	Wspieranie wydawnictw z zakresu historii gminy, badań nad historią poszczególnych miejscowości gminy, literatury pamiątkarskiej,	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
	wsparcie młodzieży studiującej kierunku historyczne do włączenia się do programów badawczych i dokumentacyjnych, np. poprzez umożliwienie publikacji na stronach internetowych gminy – poinformowanie o takiej możliwości na stronie internetowej gminy	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy
Cel 6: Promocja dziedzictwa kulturowego gminy			
1. Rozwijanie nowoczesnych form promocji gminy wykorzystującej bogactwo dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy	Dalsze wspieranie wydawania opracowań monograficznych miejscowości gminy	Gmina Lesznowola	Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy
2. Promocja istniejących szlaków kulturowych jako istotnych działań dla promocji gminy	w ramach portalu internetowego gminy opracowanie i prowadzenie zakładki tematycznej dotyczącej istniejących szlaków kulturowych	Gmina Lesznowola	Budżet Gminy

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Podstawę instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lesznowola stanowi obowiązujące prawo oraz zawarte w nim regulacje. Zakłada się, że określone w Programie kierunki i działania byłyby wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

1) instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych

- aktualizacja miejscowych dokumentów planistycznych,
- tworzenie parków kulturowych,
- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy,
- wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;

2) instrumentów finansowych

- m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy,
- finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;

3) instrumentów koordynacji

- m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp.,
- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;

4) instrumentów społecznych

- działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi,

5) instrumentów kontrolnych

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Monitorowanie Programu powinno być stałym i ciągłym procesem obserwacji zmian ilościowych i jakościowych wybranych wskaźników, dającym w efekcie informacje co do skuteczności i słuszności podjętych działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w gminie Lesznowola.

Monitoring obejmował będzie następujące działania:

- systematyczne zbieranie danych liczbowych oraz informacji dotyczących realizacji celów i kierunków działań;
- ocenę osiągniętych rezultatów, stopnia wykonania przyjętych celów oraz oszacowanie kluczowych efektów Programu;
- planowanie zmian, które zostaną zaproponowane w kolejnym Programie na lata 2027-2030.

Obowiązek sprawozdawczy z wykonania programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2022 r. poz. 840*):

Art. 87:

5. *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Od roku podatkowego 2021 obowiązuje tak zwany Polski Ład, to jest plan odbudowy polskiej gospodarki po pandemii COVID-19, w którym wprowadzono korzystne rozwiązania podatkowe dla osób inwestujących w zakup oraz remont obiektów zabytkowych.

Ulga jest skierowana do podatników PIT opłacających podatek według skali podatkowej, podatek liniowy lub ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. Z ulgi będą mogli skorzystać podatnicy PIT będący właścicielami lub współwłaścicielami zabytków nieruchomości, którzy ponieśli wydatki na:

- wpłaty na fundusz remontowy wspólnoty mieszkaniowej lub spółdzielni mieszkaniowej utworzony, zgodnie z odrębnymi przepisami, dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub znajdującego się w ewidencji zabytków,
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane w zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w ewidencji zabytków,
- odpłatne nabycie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub udziału w takim zabytku, pod warunkiem, że podatnik na nabytą nieruchomość poniósł wydatek o charakterze remontowo-konserwatorskim.

Podatnik nie może skorzystać z ulgi jeśli wydatki te zostały mu w jakikolwiek sposób zwrócone

Właściciel lub posiadacz zabytku, jeżeli posiada tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu lub stosunku zobowiązaniowego na okres nie krótszy niż 10 lat może ubiegać się o dotację celową na prace przy zabytku pod warunkiem, że obiekt posiada odrębną decyzję o wpisie obiektu do rejestru zabytków lub wyszczególniony jest w decyzji wpisującej zespół obiektów (ruchomych lub nieruchomych) do rejestru zabytków województwa mazowieckiego. Wnioskodawca może ubiegać się o udzielenie dotacji na następujące prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;

10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

MWKZ zajmuje się wyłącznie dystrybuowaniem środków z budżetu RP przyznanych mu przez Wojewodę Mazowieckiego.

Dotacja może być udzielona również przez:

- ❖ Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- ❖ Samorząd Województwa Mazowieckiego.
- ❖ Miejskiego Konserwatora Zabytków.
- ❖ Samorządy Gmin.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, lub
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru realizowane ze środków w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, realizowane są głównie w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków”.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego corocznie ogłasza (od 2005 r.). Programy, w ramach których są finansowane zadania z zakresu kultury. Ochronie i opiece nad zabytkami przeznaczone są:

Program „Dziedzictwo kulturowe”:

priorytet „Ochrona zabytków”, w ramach którego są dofinansowywane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków,

priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań realizowanych poza granicami i na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
- rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
- dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
- publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

priorytet „Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniająca przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urządzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;
- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych, w ramach którego dofinansowywane są następujące rodzaje zadań:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Poza trybem określonym w Programach, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje również **dotacje na badania archeologiczne**, jeżeli ich przeprowadzenie jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku:

- prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo,
- prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić, może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Zgodnie z art. 83 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki, minister właściwy do spraw nauki może również przyznać środki finansowe na badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy obiektach zabytkowych.

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Należy jednak zaznaczyć, że bieżące programy w ramach środków pochodzących z Unii Europejskiej ulegają zakończeniu wraz z końcem 2020 roku, należy więc oczekiwać na informacje dotyczące ich kontynuacji bądź powstaniu nowych programów w ramach nowej perspektywy budżetowej Unii na lata 2021-2027.

Finansowanie z Funduszu Kościelnego (dla prac przy obiektach sakralnych, nie obejmujących konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów)

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie. Fundusz ten, stosownie do zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych wyrażonej w art. 25 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych, posiadających uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej.

Fundusz Kościelny stanowi wyodrębnioną pozycję budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych – obecnie Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.

W projekcie ustawy budżetowej na rok 2023 zaplanowano 11.000.000,00 zł. Maksymalna kwota udzielonej dotacji z Funduszu Kościelnego w roku 2023 będzie wynosić 200.000,00 zł. W uzasadnionych przypadkach, uwzględniających ważny interes społeczny, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji może udzielić wyższej dotacji niż 200.000,00 zł.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2022 poz. 559) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tych zabytkach, których właścicielem jest gmina jest zadaniem własnym gminy. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytku określa

odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy. Dotacje na prace przy obiektach włączonych do gminnej ewidencji zabytków mogą udzielać organy administracji samorządowej (wójt / burmistrz / prezydent / starosta / marszałek) na podstawie stosownej uchwały. Wojewódzki Konserwator Zabytków nie może udzielać dotacji na prace przy tych obiektach.

11. Bibliografia

- 1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r**
(Dz. U. nr 78 poz. 483, oraz z 2006 r. nr 200 poz. 1471 oraz z 2009 r. nr 114 poz. 946)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483>
- 2. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1220 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971410943>
- 3. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**
(Dz.U. 2022 poz. 840), wraz z aktami wykonawczymi do ustawy
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20031621568>
- 4. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 713 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19900160095>
- 5. Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 293 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20030800717>
- 6. Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19940890414>
- 7. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20010620627>
- 8. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 55 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20040920880>
- 9. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1990 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971150741>
- 10. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19911140493>
- 11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 902)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970050024>
- 12. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach**
(Dz. U. z 2019 r. poz. 1479)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970850539>
- 13. Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych**

- (Dz. U. z 2018 r. poz. 2337 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19330390311>
- 14. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie**
 (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20030960873>
- 15. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych**
 (Dz. U. z 2019 r. poz. 1170 oraz z 2021 r. poz. 401)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19910090031>
- 16. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022**
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20190000808>
- 17. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030**
<https://sip.lex.pl/akty-prawne/mp-monitor-polski/przyjecie-koncepcji-przestrzennego-zagospodarowania-kraju-2030-17877587>
- 18. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 oraz Uzupelnienie strategii na lata 2004-2020**
http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/Narodowa_Strategia_Rozwoju_Kultury.pdf
<http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/050617nsrk-uzupelnienie.pdf>
- 19. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”**
http://kigeit.org.pl/FTP/PRCIP/Literatura/002_Strategia_DSRK_PL2030_RM.pdf
- 20. Strategia Rozwoju Kraju 2020.**
<http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/7938232EA0AAD4F2C1257AD00052A8F6/%24File/972.pdf>
- 21. Założenia do Narodowego Planu Rewitalizacji 2022**
https://rpo.slaskie.pl/dokument/narodowy_plan_rewitalizacji_2022_zalozenia
- 22. Ochrona Dziedzictwa Niematerialnego**
https://www.nid.pl/pl/Dla_wlasciocieli_i_zarzadcow/opieka-nad-zabytkami/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe-unesco/
- 23. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020**
http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf
- 24. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze**
https://www.mbpr.pl/user_uploads/image/PRAWE_MENU/STRATEGIA%20ROZWOJU%20WOJEWODZTWA%20MAZOWIECKIEGO%20DO%20ROKU%202030/SRWM%20OSKR%20POL.pdf
- 25. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego**
<https://www.mazovia.pl/wojewodztwo/plan-zagospodarowania-wojewodztwa-mazowieckiego/>
- 26. Program Opieki nad Zabytkami w województwie mazowieckim 2022-2025**
http://edziennik.mazowieckie.pl/eli/POL_WOJ_MZ/2018/11075/ogl/pol/pdf

Uzasadnienie

Przyjęcie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lesznówola na lata 2023-2026 jest zgodne z art. 87 ust.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j .Dz.U. z 2022 r., poz. 840), wprowadzającym obowiązek sporządzania przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami.

Celem gminnego programu opieki nad zabytkami jest stworzenie kompleksowej, wieloletniej strategii opieki nad zabytkami na terenie gminy Lesznówola. Program opieki nad zabytkami powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem jakim jest dziedzictwo kulturowe gminy oraz kształtowanie atrakcyjnego wizerunku Gminy Lesznówola.

Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków działając na podstawie art. 87 ust. 3 ww. ustawy, pismem znak: WRD.5120.1.11.2022.AT z dnia 23 listopada 2022 roku pozytywnie zaopiniował Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026.

Określenie w programie działań zmierzających do zachowania i poprawy stanu dziedzictwa kulturowego gminy Lesznówola przyczyni się do podniesienia świadomości tożsamości kulturowej, jakości życia i atrakcyjności turystycznej Gminy oraz jej promocji w regionie.

Treść programu opieki nad zabytkami jest załącznikiem do niniejszej uchwały.